۲۱ نجی صحیفه ده رساله تصوف واردر

هذه الرسالة الشريفة سلوك قويم وصراط مستقيم
بمستقيم زاده قدس سره

رسالة موجب الايقان

تصوف للمتصوف

مجموعه

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله وسلام على عباده الذين اصطفى ان الله وملائكته يصلون على النبي يا ايها الذين امنوا صلوا عليه وسلموا تسليما ذكر حقي ايله اكتفا اول علا چوق صلوات ايله رسوله بول ولا اللهم صل على النبي البشير سيدنا محمد الشمس السراج والبدر المنير وعلى كل مؤمن تقي الى يوم الدين رضوان الله تعالى عليهم اجمعين بسمله ايله حمد له هم صلوات واجب اولدي مومنلره اوچي بيله ذكر حقده كچي. عمركنك حمد شكري قيل زياد چوق صلوات اوقو رسولنا اول سكز بر مراد خصوصا منهم على ذوي قدر جلي ابوبكر وعمر وعثمان وعلى اولئك الذين خص منهم الاول بفضيلة الصدق والثاني بفضيلة العدل والثالث بفضيلة الحياء والرابع منهم خص بفضيلة العلم كما قال عليه الصلوة والسلام انا مدينة الصدق وابوبكر اساسها انا مدينة العدل وعمر جدارها انا مدينة الحياء وعثمان سقفها انا مدينة العلم وعلي بابها فهذه الخصال الاربع هي العروة الوثقى من استمسك بها فلا انفصام لها والله سميع عليم نظم بو درت خصلت كيمسنه ويردي رغبت حيا علم عدل وصداقت اولماي بو درتدن اولدي مهجور شفاعت حرمتندن اولديلر دور

در بيان مناجات

در بيان مناجات من الهي توبه كردم رحم كن رحمت نما چون بدرگاه تو خود را در پناه آورده ام با شفيع المذنبين بار گناه آورده ام بر در تو اين بشت دوتاه آورده ام من نمی گويم كه بودم سالها در راه تو هستم ان گمراهک اكنون رو براه آورده ام چشم رحمت بر گشا بعجز و نياز من نگر زانكه از شرمندگی روی سياه آورده ام چون نيازده بولدي مقصودنك بولان كل مناجاتقا بوسن چوق چوقده ده قومه الدن مناجات سحرگرده جرمكده اغله خدايه كرچك عاشق سك درونك ربكه بغله مقدم موافق سيرت وسنت كلوم شاعران مثبت بو عالم دار فانيدر جهان برخوش اثر قوكت

در بيان غرض من العمل سيرت مشايخ كرام سنت علماء عظام سلكت شعراء اولى الافهام شويله واقع اولديكه بو عالم فنا دار عبوردر ان الدنيا احداث فكن حادث حسنا حديث شريفه بنا استديلر كه زمانلرنده ودار بقايه نقللرنده تذكره احبا واصدقالريه شريعت وطريقت ومعرفت وحقيقت هر وجهله يا خود من وجه فائده اوله جق بر اثر قيوب خير ايله ياد اولنمغه باعث اولوب كتديلر وبعد الانتقال

دخی ترقی حاصل اولدی چون عبارتدر بودنیا کفت کردن آد
براثر قوسوبلس اول کفت حسن کرکمیدر جهانده سوبلدد
کوبملردر بونلر حقنده دشاد در بیان عادت الملوک
نتکم ملوک وزرادن وارباب وسعتدن خیراته ساعی وانعام
واحسانه مائل اولان وجود مکرم ملوک دخی مراد شریفلری
انجق بودر واما بنعمة ربك فحدث بوکا اشارتدر
فقهالساننده صدقه جاریه بوندن عبارتدر ومناصب دنیایه
رغبتک جوازی بووجهدندر وقران کریده بومثللی
سعادته مظهر اولان اهل بصیرتدر واصحاب خیرات
وحسنات شیء مذکور تعبیر اولنور بوکرآمشلان لی
بهرقلو تلره لم یکن شیئا مذکورا ایتسیله مذموم اولور
انلره هولا یدری بلمندر ابتر اولدو نامی فالمازدنیاده
کمسه رحمت اوقومز سویلنمزده عاقل ایسک خیرله یاد
اول مدام براثر قوخلقه نافع والسلام در بیان
سبب تألیف اول سبدن بوفقیر پرتقصیر شیخ
مصطفی مستعم نیازی عامه احباب واصدقاسنه
تحفه ویادکار اولور علم الباطن سر من اسرار الله تعالی

حدیث شریفه

کلمن یاده

اسم مؤلف

حدیث شریفه من وجه خبردار اولنلر مشایخ ذوی الاحترام
حضراتنک صحبته خاصه لرینی تفهملرینه مدار اولمغله قابلدرکه
انلره اقبال ایله محبت خدا ورغبت وجه الحق داعیه سی کوکللرینه
طلوع ایلیوب والی ربك فارغب امر شریفه امتثال
ایله طالب اسرار وراغب دیدار اولدقلرینه بناءً وانیبوا الی الله
امرینه امتثال انلره استعداد کلوب اولوجهله عزیزلردن
برینک صحبتنی عقل وروحلرینه ادخار وخدمت شریفه سنی
نفس وجودلرینه اختیار ایدوب انده مضمون اولمغی وابتغوا الیه
الوسیله امرنده خبر الدقلری جهتله وکونوا مع الصادقین
هریار صادقلر ایله اولملری مطلوب الهی اولوب یوم ینفع
الصادقین صدقهم اولوصلت خدا وذوقی همتا انلره
انجق صداقتلری یوزندن هویدا اولوب صداقتدن خبری
یوقلر راه شیاطین اولدیغینی بلدکلری باعث خیردعا اولمق
اومیدیله اولاً وبالذات اول عزیزم سلطانم که اصحاب بولک
سرفرازی وارباب وصولک شیخ نیازی جملهدن اول دعای
شیخینه نسبه مرید عزتی ادنا رجهانده دولتی اولور مرید
تسلی سی تجلیسی اولوب هب جملهسی بردنه صداقتله ایدوب خدمت الوسیله

همتی یلردی

دربيان مدح الشيخ

حضرت ذي الرأفة والمرحمة عارف كلام المرء راكب واقف كل
من حضر عنده قريجة صاحب الشان رب الاحسان معدن
العرفان كامل الانسان محبوب الوجدان هوية الرحمن
مقبول الانس والجان مرغوب خواص آدميان سر محبان
خاندان مفهم الدين المتثبت بسنة رسول الثقلين
المتحقق فيه ابي في نفسه سر خلاصة الكونين بر منطوق من عرف
نفسه فقد عرف ربه هادينا وموصلنا الى جناب تعالى
پيروم ذي ايشان حضرتلري سلمه الله في الدارين عجب
قابلمي تعريفك ايدم درياي عمانك نه ممكن مي ربيجاره ايده
وصفك سيلي انك خوش وصالدر ايردي عشاق رحم
ايشان اولديغيچون مستقيمه فيض مطلق رحم ايشان
اولديغيچون بر فقير عنايت خاصه لرينه بر وجه ترحم
لايق وكرم واحسان بي شمار وما لا يحصى لرينه مستحق
كورملري تشريح قلم وترشيح رقم جعلنه علت فاعليه
اولوب بين الاجمال والتفصيل عموماً راه حقيقت ارلرينك كيفيت
سيرلرين بيان خصوصاً انتر نقشبنديه سالكلرينك
طرز مسلكلرين عيان ايدوب سيما عارف دلكاهدره وجلت

يولنيك انبد

يولنيك افيد وانفع واقربيكد جهت رابطه درانى اعلون واظهار
ايلمك خصوصنده اشبو رساله مرفوعة الاسانيد ترتيب ايلدم
واسمنى سلوك قويم وصراط مستقيم نام اسمايله يادايلدم مبارك باد
چون مبارك كدر بو تحفه عارفانه قل نظر بر لطايفدر دروني لعل ياقوت كوهر
سن قصوره ناظر اولمه عفوي ال دائم اله سر وحدتدن نشاني بولمش
اولورسن هله مرجو در كه قصورى عفو ايله مقبول اولوب عنايتلره
ايده لر باداته هو الكريم الجواد لا ينظر الى السواد بل ينظر الى الفؤاد
يجيب لمن دعا ولا يخلف الميعاد دعالا زيمدر عشاقه بلكر
سر انسانى كجوب جمله حجابلردن كوره روحنى سبحانى
الباب الاول بسم الله وبحمده مصليا على نبيه محمد واله
وصحبه بعنايته ذي الجلال تيسر لكم الوصال وتصادف اليكم
الكمال وتحقق فيكم الخصال وتعاين لكم الكمال وتشرف بكم الجمال
بجاه نبي حضرت المتعال كنت كنزاً مخفياً فاحببت ان اعرف
فخلقت الخلق لكى لاعرف يا ابن ادم خلقتك لاجلي وخلقت
الاشياء لاجلك وانت تفر منى ابن المفر من يطع الرسول
فقد اطاع الله الشيخ في قومه كالنبي في امته ان خلق ادم
على صورته او على صورة الرحمن عليكم بالوقوف بسر الله لكم

المکشوف والله یقول الحق و هو یهدی السبیل هو حسبی
ونعم الوکیل کشوده بکم حدیث آیات سکا کشف اوله فهو هی
کجه سن هیچ حجابلردن خیال و ظل و موهومی اما بعد

فهذا الذی ارسل الیکم کریم انه من مستقیم وانه بسم الله الرحمن الرحیم
سیزه ارسال اولنان کتاب فیوضات کریمیدندر جوصورت مستقیمدر ایسه
حقیقت اولدخی رحیمیدندر اهدنا الصراط المستقیم صراط مستقیمه
هدایت ایله اللهم کجربزی حجابلرده هدایت ایله اللهم دیو بیان حضراتمی
وقتاکه جناب حق وذات مطلق ایچون شرعا وعقلا ذات واسما وصفات
وافعال وآثار ثابت اولوب حقایق ذاته عالم لاهوت اسمائه عالم
ناسوت صفاته عالم جبروت افعاله عالم ملکوت آثاره عالم ملک دیو آد
ویرلدیسه ذات کندی حقیقتی ایله بولندیغی اعتباره حضرت غیب مطلق آثاریله
حضوری اعتبارینه حضرت شهود مطلق اسما وصفات وافعالی ایله ظهوری
واتصافی اعتبارینه حضرت غیب مضاف اعنی حضرت غیب نسبی تعبیر اولنور
تقسیم حقیقی ایله حضرات ثلاثه ثابت اولدیسه غیب مضافک دخی غیب مطلقه
اقربیتی اعتباری اسما وصفات اعتبارندنده ظاهر وشهود مطلقه اقربیتی
افعالک واثاره تعلقندنده باهر اولوب بین الصوفیه حضرات خمسه خصوصیله
ثبوتی آفاقیسی وانفسیسی نمایان اولدی آفاقیسی بیانی تطویلی موجب اولوب

سالکه

سالکه الزم اولان حضرات انفسیه‌یی بیلمک اولوب انفسدن آفاقه انتقال قتی اکمل
طریق اولمغین حضرات انفسیه‌یی بیان ایلدک حضرات حضرتک جمعیدر
حضورک جمعی اولور حضرت رتبه و مرتبه معناسنه در یعنی کندوسی کندی
ذاتندن وجمله مخلوقاتندن وایشلرندن غائب واوراق درکل دیلک در
غیب مطلق دیمکدر هر طرفدن هر وجهله کورنمز و بلنمز دیمکدر یعنی جناب
حق غیب مطلق رتبه‌سنده کندودن غیری بلور بوقدر مرتبه احدیت
دیدکلری بو رتبه‌در کنه ذاتی آندن عبارتدر الله اکبر بو رتبه‌یه اشارتدر
حضرت شهود دیمک مطلق جناب ذات حق اسماسی و صفاتی وافعالی
واکثر سیلا آثارینه تعلقی رتبه‌سندن عبارتدر بو تقدیرجه شهود مطلق
عالم ملکلک برادی اولمش اولوری زیرا بو عالم ملکده بولنان اشیانک جمله‌سی
هر طرفدن معلوملردر اله کیروب کوزه کورندکدن صکره اصلا مجهول برشی
قالمز البته معلوم اولور عالم ملک دیو تحت السمادن تحت الثرایه وارنجه
جمله اجسام کثیفه‌یه عالم ملک دیرلر اما غیب نسبی فوقنه کوره آشکاره
ایسه تحتنه کوره غیبدر مثلا سماوات سبعه کبی عالم ملکوت عالم جبروت
عالم لاهوت کبی بونلر فوقلرینه کوره ظهرینه قدر آشکار ایسه بونلر غیب
نسبی نکمی افاقیه‌سیدر اما حضرات خمسه‌نک وجودانی کوره انفسیه‌سی
مثلا انسانک جسدی شهود مطلقدر قلبی وفؤادی ولبی غیب نسبیدر

زیرا قلب جسده کوره غیبدر وجسدن مجرد واقع اولمشدر ودخی فؤاد
قلبه وجسده کوره غیبدر وجسددن مجرود دوشمشدر کذلک
لب دمجاربدر اولدی غیبدر زیرا جسددن وقلبدن وفؤاددنده
مجرود در کذلک نفس متکلم که مبدئی متکلم حضیضیدن
ومعادی دخی متکلم حقیقیه منتهیدر اول جمله‌دن مجرد واقع
اولمشدر هر نقدر جمله‌دن طشره اکلنور ایسه ده انی بلمک
وانک وصافی اولمغه قابل دکلدر اول سببدن غیب مطلق
دوشمشدر والله تعالی اعلم ما کذب الفؤاد ما رأی افتمارونه
علی ما یرا فؤادک کورمه‌سنده یوق یلانی اکا شبهه‌ده بدر
سز حق بیانی ان فی الجسد قلبا وفی القلب فؤادا
وفی الفؤاد لبا وفی اللب دبا قلب جسده قلبده اولدی
چون فؤاد لب فؤادده قلبده در رب بل سراد بلمک استر
دین بونلرن حضرتی سن ایلدم اجمال بیانن بل حسن
حدیثله کتوردم سکا اشبات سنسن اول انس سنده جمع اولدی کمال
سن سکا ابرمک دیدیلر بل وصال عالم ملکون صایلدی جوق جد
هم شهود مطلق ادی ملک هم غیب نبینک بری قلیدر هم
اول فؤاد غیبک برکسی بل بصیلر عالم لب علم اعیان کانیدر
غیب مطلق سر سبحانشاندر بر بر بنه متصل عالمدر اول
اره برده بریره صابجدی بول صاندی اوزاق کندیلری غافلون
نقطه‌ده علم کثرها الجاهلون سوبلدی سکا یقیندن مستقیم
بوجه فهم ایت بوله سببی قلب سلیم

ما جریت ایتدم انبانک [illegible]
دو قیله فهم ایت بو حضراتی

8

در بیان تفسیر ابنیه قلب سلیم

در بیان تفسیر آیه قلب سلیم

یوم لا ینفع مال ولا بنون الا من اتی الله بقلب سلیم

نفع ویرمز سکا چون مال اولاد خلوص قلب سعی ایله اوده انجق
سکا امداد دکله کل تفسیرینی قلب سلیمک سالکی بن ایدم تحقیق
بیانن سن اوله سن مالکی ای طالب مولا وراغب وجه اعلو
اول خاطره ایدنکه سیزه نافع اولان نیم وصالمدر حب مال واولاد
وسائر مشاغل دنیا عقبا سزلره نافع اولمز بلکه عین حرمان وخسران
ونار فرقت نیران اولور سعی ایدنکه حب ذاتم وارزوی وصالم
وداعیهٔ رؤیت جمال ذی الکمالم غلبه سیله جان وکوکلدن بکا عاشق
اولوب وابتغوا الیه الوسیلة امر شریفی امتثال ایدوب نفسکز ایله
نیم اوّاسعارف علم ربانی واقف سر سبحانی فاتح مشکل وجدانی موصل
جذبهٔ رحمانی مشاهد وجه سلطانی قوللرمدکه مسلسل ومعنعنا
حبیبمدن الی آخر الزمان تلقین ذکر وتوجه قلب وخدمت ورابطه
ایله یوی بولرندن سر مسعادتیمه واقف اولوب بکا واصل اولدیلر علوم
سعی ایده اولکم کرک درویش کرک بلردر تفسیلن ایله لر جمله قمویه
حقه اولادردو شریعتله طریقت تن حقیقت معرفت سردر
بود ودیله اولور وصلت اکر شیخ حق رهبر دو سبیلا امرینی
اکلد اوبرحقه یقینا اددر مجتبدا اکا برلشی موحد حقله بردر

آدمه

ایرنلر نطق مرشددن جمال صحبت سردد ایرکر ذوق وجدان
کوکل آزاده پروردر خبر ال مستقیمدن فاج شبو خیال وریسردر
محمد بن علی ایکی شباز که ایدنجی سرو ددر ۱ نکله ایودی دل
ذوقه در رونم شوقله پردر چو بولدم لذت دیدار وصال بیره
اول آدردا انلردن بر سنک الننی طنوب صدق ومحبت وخلوص له
محضا بنی بر لموا ایچون نجتی غفلتکزه توبهٔ نصوح ایدیگ.
اول عزیزدن ذکر شریفیه ملقن اولوب مدت مدیده انوک
خدمت شریفلرینی از دل وجان هر وجه ایله قبول واختیار
ایدوب المرید فی ید الشیخ کالمیت فی ید الغسال مشابه سنده
اولدکزکه کیف ما یشاء شیخ سزلره تصرف ایدیگ سلوککزده
مانع اولان نسنه لردن سزلری خلوص ایدوب وصالمه لا ابقه
بله ایشت بو مستقیمدن رابطوا امرینی ایدم تحقیق سزادر شیخه
وبر کوکلک خدا بلر ابیسه توفیق ودنی ورابطوا امر شریفنی اوزره عقلکزی
وفکریکزی اول عزیزه بغلکزکه تمام انوک فائز اولدیغی فیضه
فائز اوله سز وانوک کوکلنی بکا مرات ایدنیوب بنی اول کوکلندنه
طلب ایدهسز ودائما توجهکزی اول قلبه اولمغله انوک یوزندن
کورکلکزه اول قدر تجلی ایلیمکه اولذوقی هنلم ایله مست
ایلیمکه

وبیخود ایدکه

دبیخود ایدکه مستغرق اولوب فارغ دو جهان وناسی کون ومکان
اولمغله اب وکل زحمتندن قورتلوب جان ودل صحبتنه داخل
اولوب قلب سلیم حاصل ایدوب اسکی قلب سلیمی وجه باقی اسنه ین
ذات عالیه وسیله بول بودر کلی اکتسکن اولوجهله وجه باقیه وذات عالیه نائل اولوب
فی مقعد صدق عند ملیک مقتدر بساط قرب عزیمته اوتوروب وجوه یومئذ
ناضرة الی ربها ناظرة عنایتیه لایق اولوب یوزلیکن هر دم تازه کوزلیکز جمالیکزه ناظر
کوکلکز حیرتده سریکز وصلتده عقل ودوکز ذوق حیبنش محبته کرچه عالمکز
ناسوت حقیقتده مقامکز لاهوت اولوب فروح ودیجان وجنت نعیم اکلکز وشربکز
نعم فوقلکز بوی صحبت محبت روحکز راحت دم وصلت اوله اصل کار اولوفی وسعی عظمی
ونعم بجمعتا بودر وفی ذلک فلیتنافس المتنافسون ومزاجه من تسنیم عینا یشرب بها
المقربون هوس ایدن بوکاده ایتسون اجنی تنفس ایدهجک منزلدر الحق وحقیق
خمرین ایچن عشاق دکل الا مقربلر مزاجی مرتفعدن درایچه مزاج کمترلر بلورمی
سرّ قاری رموز اولری شریعتده وصال جذبهٔ حقدن عبارتدر حقیقتده
سکابر مشکل عرض اولنه کم مستقیمدن صور معانی بحرنه غواص اولان عقل سلیمدن
صور دریای محرومت حسنات الابرار سیئات المقربین امثول طائفه کم
محبت خدای مجرد اوامر شرع ایتصال ونواهیدن اجتنابه ظنیله عملرینی ظاهرا
عبادات وطاعات وانواع خیرات وحسنات قصر ایدوب وسیله ومرشدی وانوکه

بوزندن ظهور ایدن عشق ومحبت رب العزتی انكار وغفلتلری
حسبیله ذكر اولنان سعادتدن محروملر و ندامت وحسرت
ابدیه ایله مهجورلر كه انلره ابرار دنلمشدر عجب احمقدر اول زاهد
خدایی بی رسول استرایدی انكار وسلبی عبث ره وصول
استرانلرك مذكور اولان عبادتلری وتحصیل ایلدكلری علم وعمل
واخلاق وحسناتلری زمرهٔ مقربینك سیئاتی حسبیله ایلدكلری
ذلات وسیئات متشابهسنده اولدیغی حالده سكرات موت اوزرینه
حواله اولندقده معلوملری اولوب وصلت حقدن غیری به شغللری
كندیلره تابع اولمیوب عین خسارت اولدیغنی یقیناً بلورلر
وغفلتلرینه نادم اولورلر و اول ندامتله ابدی قالورلر
مقربلر كناهیدر عمل سعیی ایدر ابرار نه بلسون اندن اعلاسینی
اكا یوز ویرمدی اسرار عمل علمه جسددر بل علم روح حقیقتدر
حقیقت قلب صافیدر بلور نفسینی ایدر اقرار علامت
نفسی بلمكله بله عب جمله دكندی وصالك استیه بر بر كرك
اختیار كرك استوار ایدیدی مرشده خدمت ایلدی ذوقله
همت ایوردی جذبه غرق بولوردی لذت دیداد ندكیر وكینی
ترك ایدی نه حقانی بوله كندی نه بر مرشده الین طوتدی عنادینه
اولور اصرار قوقانسون شوبله محروملر خیال وظن
موهوملر وصال یاره مكتوملر ایدر عارفلری

انكار

انكار ایونلر مستقیم حقه و قایدر صدقله ایو دلری بزكی
اراسنده صداقت سولیدر اقرار ومن الناس من یعبد الله
علی حرف ای علی انحراف و ركاكة وذهول عن محبة الحق
فان اصابه خیر اطمأن به وان اصابته فتنة انقلب علی وجهه
خسر الدنیا والآخرة ذلك هو الخسران المبین اكر عاشق
ایسك یاره صقین الدنیه اخباره دوشن ابراهم كبی یاره
بو كلشنده بنادا ولمزا الباب الثالث شیخ كاملدر
ایدن حل مشكلات شیخ كامل قلبیدر چون وارادات
دنیا شیخ كامل ودخی شیخ كامل اكا دیرلر كه فاتح مشكل اوله
علم سلوكی وعلم وجودی عالم اوله نتكم ظاهر علومی بلدیكی كبی
ودخی علم كشفه وعلم لدنیه وعلم رؤیایه عارف اوله علم تعبیره نهایت
مرتبه واقف اوله وعلم جلول وجمالكه هر بر اشیادن وافاق
وانفسدن وذی روح لی وحدن اهل بصیرت اولا سالكه
معاینه وعبرتینه كوره ظهور ایلمشدر اول شیخه تقریر اولندقده
حقیقتی بلوب سالكك استعدادینه كوره بیان ایله وعلم
واردانكه اثنای توجهده سالكك قلبنه وارد اولور اول وارده
سالك شیخه سویلدكده فرقه قادر اوله زیرا واردات دورت

نوعدر بر شیطانیدر اکا وسوسه وخطوات دیرلر بری نفسانیدر
اکا اماره دیرلر مدد درصاحبنه اول خاطره بی اشلتمک جبر وابراجی
اولدیغی اجلدن در سالکک بو دائرده چوق زحمت چکر
وشیخه بو دائره ده سرکش اولور زیرا نفس خلوفیه میل ایتمز
خصوصا که امرلد اوله اکثر مشایخ بو دائرده مریده تابع اولورلر
حیله ایله مریدی اول درطه هلو کدن کچورمک ایچون بو دائره
نک مقام مخصوصی بو قدر سالکک ده مقامده بولنمسه اماره
نشانی واردر سالکه لازم اولان کمال انقیاددر و بری دخی
الهامیدر ملک الهام ایدر نفس ملهمه درصوفیه لسانند
دخی جبرائل اندن عبارتدر مثلا سالکی عباداته میل ایتدرر
دادزدی تحصیل علم کوسترر کرچه برنلر نفسنده خوب شیلردر
لکن سالکه ده زن اولور سلوکدن مرادی انجق وصلت
حق ایدی اول مطلوبدنه کرو قود بو دخی سالکه خذلان
اولمش اولور بوکا حجاب نورانیدر اول بولرینه حجاب ظلمانی
دیدکلری کبی و بری دخی رحمانیدر اکا علم لدن وعلم ربانی وعلم
حقیقت دوحی غیر متلو وعلم بی حروف درلر سالکه بو نلرک هر
بوینک تعبیر وتسلی ویرن عزیز ذاتا محترمه شیخ کامل
دررلر والسلام مثنوی این نه نجمست و نه رملست و نه خواب
وحی حق والله اعلم بالصواب الباب الثالث

الثالث فی قرب وصلت

قرب وصلت استرایسک کل بر و اول نقشبند جمله دن اعلو طریقدر
اولمق استرسک بلند نقشبند دیمک محتبله بر نسنک صورتنی خاطرنده
طتوب شخلک صورتنه توجهه ایدیجی دیمکدر یعنی طریقی
ذکر بدلی طریق رابطه یی اختیار ایدیجی دیمک اولور انشاء
الله تعالی تفصیلی و حکمتی محلنده ذکر اولنوب سالک
حقه رابطه یولو جمله یوللردن اقرب و انفع و اسهل اولدیغی
بلنور در بیان اقربیت طریق النقشبند بو دخی معلومک
اولا که اقرب الطرق الی الوصول واحسن السلوک عند الفحول واوفق
بما لدیهم من العقول والنقول معراج النبی والسلوک الصدیقی
والطریق النقشبندی الموافق بهاتین الاثنین واذکر ربک
فی نفسک تضرعا وخیفة ودون الجهر من القول بالغدو والا
صال ولا تکن من الغافلین ولا تطع من اغفلنا قلبه من ذکرنا
وبدلیل هذا الاحادیث ما صبت علی الا وقد صببت فی صدر ابی بکر رضی
الله تعالی عنه سدوا ابوابکم الی المسجد الا باب ابی بکر رضی الله تعالی
عنه لی مع الله وقت لا یسعنی ملک مقرب ولا نبی مرسل من القلب
الی الرب دوزننز لا یسعنی ارضی ولا سمائی ولکن یسعنی قلب
عبد مؤمن و بو طریق نقشبندیه طریق خفیه دن جهر له ذکلدر

زيرا غفلتله يقينى اوزاق كورمدن زياده حذر ايدرلر و نحن
اقرب اليه من حبل الوريد بز انسانه يقينز ديدى مولا
اوزاق صانوب چاغرمه صاغه صوله و تلقين ذكرلرى
دخى قلبدن قلبه و كوكلدن كوكله در لساندن دكلدر طور حاللرى
دوايد شريفه يه مطابقدر رجال لا تلهيهم تجارة ولا بيع عن
ذكر الله درونى آشنا اول طشره دن بيكانه صنصنلر
عجب زيبا روشدر عاقل اول ديوانه صنصنلر و سائر
اهالى طريقتك برنسنه يه مشغوللرى اثناسنده رجوعلرى
بو طريقه در اگر آگاهلر ايسه و اگرچه اشتغالده غا
فللر ايسه عاقبتنا سه الحاق اولنورلر الحاصل ذكرله جميع
ازمانى محيط اولمق و غفلتدن بالكليه قورتلمق نقشبنديه
رجالنه مخصوصدر گر همى خواهى كه كردى سربلند
در طريق نقشبندى نقشبندى خاطرت كى رقم فيض بزيرت
هيچ نيسا مكر از نفش پراكنده ورق ساده كنى
د ديبادن جذبه كرصورادسك جذبه نك مفهومنى
دل ايره ذوق وصاله اولنده موهومنى جذبه اولدر قلب خانق ذوقى بولمه
جسم و جانى جمله ذوقله طوله و بو طريقك سائر طريقلردن
افضليتى ما تقدمده ظاهر و باهردر و بو وجهله دخى

رجحانى

رجحانى واردر جذبة من جذبات الرحمن توازى عمل الثقلين حديث
شريفنه بناءً زيرا بو طريقده اصل سلوك جذبه ايلەدر و جذبه
مبادى وصولدر دائم اولور حال اولور كمال دوام سالكك
اختيارينه كيرسه سالك مقام اولور جذبه سى اوليانلرك
سلوكلرى اولمز كنديلره فتور عارض اولور يولده قالورلر و مقصود
ذاته نائل اولەمزلر اما جذبه سالكلرى كندى حاللرينه قومز
كوكللرينه ذوق ويروب غيردن ميلن كسوب جناب حقه ايصال
ايدر الجذبة عبارة عن ذوق الوجدانى الذى حصل عن التجلى الذاتى
كرامة الولى حيض الرجال ديدكلرى بو جهتدندر زيرا خاتونلره حيض
كورمك وجودلرندن حرارت بولنوب چوجوق كتورمك ممكن
اولديغى كبى سالكلر مادام جذبه ده درلر البتده مطلوبه واصل
اولورلر چون بولنلر ذوق جذبه بولديلر حقى عيان
غيرى كونەلرا مقدن ايتدلر سعى نهان ور دخى مرشدك
سالكى تربيه سنده زحمتى سالكده جذبه ظهور ايديجه يه در
بعد الظهور من وجه زحمتندن قورتولورلر الباب الرابع
بل طريق نقشبنديه نك رسمى اون بر كلماتدن ايدم تحقيق بيانى
قلنه ويرسون حيات در بيان رسم طريق نقشبند

بودخی معلوم اولکه نقشبندی طریقی رسم جهتیله واطوار سلوک
احاطه طریقیله اون بر کلمه اوزرنه بنا قلنمشدر هوش در دم
نظر بر قدم خلوت در انجمن سفر در وطن وقوف عددی
وقوف زمانی وقوف قلبی یادکرد بازگشت نگاهداشت
یادداشت هوش در دم اول عقلی نفس و بر مکدر یعنی نفس
الوب ویردکجه وایکی نفس آره لقنده حق سبحانه و تعالی حضرتلرندن
آگاه اولکه وقتی ضایع اولمیوب قرب معنویه اطلاع حاصل
ایله زیرا نفسک کره سی وجیفه سی حروف تهجیدن ها آیله
واقع اولمشدر هویت ذاتیه دن عبارتدر خارج جهتیله جمله
حروفاتک اساسی وجمله کلام وکلماته منبعا واقع اولمشدر
ونفسک خروجی ودخولی اعتباریله ها آیله متنفسک ذکر
اولمسی حقیقتده اسم ذات ومستجمع لجمیع الاسماء والصفات
والافعال والآثار اولان الله اسم شریفنی مکرر ادا
ایتمش اولور کرک متنفس بو ذکری بلسین کرک بلمسین
وان من شیء الا یسبح بحمده ولکن لا تفقهون تسبیحهم
مضمون شریفی اوزره متنفس وذکر وجهه کوره طبعی ذی
غیر متنفس وجماداته کوره قسری جمله اشیانک حرکات ومعامله
بوالله الله ذکر شریفنی ادا سز قابل اولمز کرک افعال
خیریه لر کرک افعال شریه لر کرک طبعیه لر کرک قسریه لر
جمله سی ضمنی بو ذکر شریفی اداده محتاجدر حتی کندنی اوفعل

کوستره بلر

کوستره بلر مثلو فعل طبعید آرشی وذهاب کبی بو کندینی کوسترمکه
قدمینک برابره خطوه سیز محتاجدر بو ایسه دکل الا الله اسم
شریفی اداده کذلک فعل قسریدن صوجاغلدسی وکوک کورلدیسی
وعربه تقردیسی بونلرکبی غیرینک تأثیرندن حاصل اولور
بر فعلدرکه اداری انجق الله الله اسم شریفنی ذاکرلردر
الحاصل جمله حرکات وصنایع بو ذکری ادا ایله حصولی کلمه اول
سببدن بو الله الله اسم شریفی اسم اعظم اولمشدر سائر
اسماء الله عظام بو رتبه ده دکلدرلر اولا فرقلری بو جهتله
ظاهرکه الله اسم شریفندن غیری اسمای شریفه لر ذکر اولندقده یا لفظده
یا نیتده بو الله اسم شریفنی کوزدوب واول اسمانک هر برنده ضمیر
ارجاعی لازمدر مثلو الله لا اله الا الله دینمز الله لا اله الا هو دینور
الله الرحمان الله الرحیم دینور الله هو الرحمن الله هو الرحیم اعتباریله
ضمیر اعتبارسز وتقدیرسز اولمز بو تقدیرجه ضمنا جوا اسمای
شریفه لرین الله اسم شریفنه احتیاجلری ثابت اولدی بلکه
الله لا اله الا الله دیمک یا خود الرحمن الرحیم دیمک ضمنا بونلرن
هر برلری الله دیمکی ادا ایتمش اولدیلر ایکنجی فرقلری بودرکه
بو اسمالر هر بر اشیادن اکلنمز وهر حرکات ومعامله دن
فهم اولنمز مثلو غنی اسم شریفی تاکوکلت ومشروبات نک

عنبمتی وجوقلغی وقتنده ظاهر اولور کریم اسم شریفنی ارباب کرمی
کوردکجه خاطره کلور علیم اسم شریفنی علما ارا سنده معلومدر
جهلو هر نقدر حق تعالی حضرتلری علیم و علام بالجمله اشیاده
شمعلدر کندیلرده بولمه کبی دکلدر واسم ذاتدن غیری
اسمالرین ذکرلری دخی مستقل دکلدر بلکه هر برلری بر در
تسلی ویرر فائده متضمندر ذکر اولنور مثلا مضایقه وقتنده
مشکلات اولنسه الله یا باسط دریا باسط اسمنه مشغول اول دیو
تسلی ویرلور یا بر مشکل اولسه الله فتاحدر فتح ایدر یا فتاح
اسمنه مشغول اول دیو جواب ویرلور کذلك مصائب توجهنده
یا صبور ظالم سلطنته یا دافع یا رافع مواهب وعطایا امنیه سنده
یا وهاب یا معطی ایله تسلی اولنور واول اسملره ترغیب اولنور لکن اما اسم الذات
ومستجمع لجمیع الاسماء والصفات والافعال والآثار اولان الله اسم شریفی جمله اشیانی ذاتا
وصفاتا واسما وفعلا واثارا جملهنی حاوی وجامع اولوب جمله اشیانک ذاتلری واسملری
وصفاتلری وافعاللری واثارلری وجمله حرکاتلری وظهورلری طبیعیلری وقشرلری
الله الله اسم شریفی ادا اسز قابل اولمز کرک بلسونلر کرک بلمسونلر بو سری بلنلر توحید
ذات وتوحید اسما وتوحید صفات وتوحید افعال وتوحید آثار ایله بردن موحد
اولمش اولورلر بلمینلر یالکز توحید قالی ایله قالوب ظلوم وجهول اولدیلر زیرا
اهل سر دیو محققین سردن خبیر اولنه دیدیلر واهل تحقیق قتنده عارف

بالله

بالله وصاحب امانت ودوام آکاهی بو سری بلندر سائر اسماء اللهیه
عارف اولنه عارف دینمز جمعیت کل واحاطه کلی اولمدیغی اجلدن زیرا
اسمالرک ذاکرلری غرضدن خالی دکلدر بو سببدن جزئیه نتیجه ویرر
فائده کلیه وسعادت سرمدی ورضاء ذات خدا وذوق لذت دیدار
حاصل اولمز ولذکر الله اکبر بو معنایی تحقیق فاذکرونی اذکرکم بو
سعادتی مخبر اولور صبغة الله ومن احسن من الله صبغة بو ادایی بیان ایدر

نظر بر قدم

اول سالکلر قدم سیری همیشه نظرندن قالمقدر یعنی کوکلی هر نه
قدر ذکرا وزره بولنور ایسه عقلنی ونفسنی وروحنی انوکله برابر ایلیه
که کندویه ذوق وجدان وجذبه الهی یوز کوستره وبر معنای دخی
سوقاقلرده وچارشولرده کزدکده نظرینی ایاق بصامجغی یره ایلیه
که نیچه شیلر مشاهده سیله کندویه پریشانلق کلمیه

سفر در وطن

سالك دائما اوتوردیغی یرده سفر ایلیه یعنی حالنه ناظر اولوب
اخلاق ردیه سندن وکوردیکی خویلریندن کچوب اخلاق حمیده وایو
خویلر ایله متصف اولوب تصفیه قلب حاصل ایلیه که کندویه
جذبه الهی یوز کوستره سیر وسفردن مراد بر شیخ کاملك سایه سنده

قلب سلیم حاصل ایتمکدر بو سه مملکت کزمکده کلدر زیرا
شخص خبیث خباثتدن کچدکدنصکره نره یه وارسه خبیثدر
مقصود خباثتی کیدرمکدر بو بابده بر مرشدك تعلیم سزا وطاز
خلوت در انجمن ظاهرده خلقله باطنده حقله اولمغه عبارتدر
یعنی سالك کزلوده واشکاره ده تنهاده وخلق انجمنده حق
سبحانه وتعالی حضرتلرینه میل ومحبتده اولوب دائما اول ذات
بیهمتایه طالب وراغب اولکه اصلا خلقله الفت وبرکاره ایله
مشغول اولمغه اولنوك طلبنه ومحبتینه مانع اولمیه وقوف
عددی سالك مجتبلیه کوکلندن حق تعالی حضرتلرینك اسم ذاتیسی
اولان الله اسم شریفنه مشغول اولورکن عددنده خبیرا اوله یعنی
هر تقیدی ذکر اوزره بولنوره جذبه خدایه مائل اوله
وقوف زمانی سالك کندو زماننك مفتشی اوله یعنی
سعی ایلیه که کیجه ده وکوندزده اول خدای متعالك رضاسنه
ومحبتینه مخالف کارده بولنمیه اکر بشریتله برشیدر واقع اولورسه
علی الفور استغفار ایلیوب کوکلنی بو ذکر شریفه مشغول قیله
حاسبوا قبل ان تحاسبوا حدیث شریفی بوکا اشارتدر هر سالکه
وهر مؤمنه لازمدر که اخشامده وصباحده اعمالنی وانفاسنی
محاسبه ایلیوب حسناتی زیاده ایسه حق تعالی حضرتلرینه حمد وثنا
ایلیه ولئن شکرتم لازیدنکم مفهومی اوزره شکر توفیقی زیاده

ایدر بیوردیلر اکر سیئاتی چوق ایسه اندرون استغفار ایله
لا کبیرة مع الاستغفار فحواسنجه حق عبده اولمقدنصکره کبیره ده اولور
ایسه خدا حضرتلری مغفرت ایدر بیوردیلر که حق عبد صاحبی ایله
حلالاشمغه محتاجدر استغفار ایله ساقط اولمز وقوف قلبی
سالك دائما کندی قلبنك واقفی اوله وبیله که قلبی نیه طالبدر
اکرچه حق تعالی حضرتلرینه طالب ایسه کندی دخی برابر طالب
اوله اکر کوکلی حقدن غیری یه میل ایتمش ایسه یوز بیك پشیمانلق
ایله وکمال نیازله او ذات ذی الکمالك محبتی جانبنه اقبال
ایله حق تعالی حضرتلرندن غفلتی بر لحظه ده اولورسه جائز
کورمیشلردر انوك ندامتنی وعارف الهینك کوزنه دوشن
چوپه بکزتمشلردر کرچه نقدر صغیر ایسه ده اجیسی زیاده دن
زیاده در ولو اقبل صدیق علی الله تعالی الف سنة ثم اعرض
عنه ساعة فما فاته اکثر مما ناله بو تقریری بیان ایدر
سالك دائما حق تعالی حضرتلرینی کوکلنده ذکر ایله وذکرندن
بر نفس ایو طیه وبر شئ حق تعالینك ذکرینه مانع طوتمیه حتی
حمامده وایاق یولنده وجنابتلك حالنده دخی کوکلنی بو ذکر
شریفه مشغول قیله زیرا پیغمبر خدا حضرتلری هربار حق تعالی

حضرتلرینی لسانله و قلبله ذکر ایدرلر ایدی بدا وجهه ضعیفه بالکی
کوکلدن فکر بیهوده لر ایدی . بازگشت سالک مرشد
امریله کوکلندن ذکر ا ایلدیکی و دائما عشق و محبتله اولدیغی
اولذات ذی الجلالک حضرت الوهیت و رب العزتدر انوکله بلا اولوبلکه
کندو و جمیع اشیا ذاتا و صفاتا و اسما و فعلا انک حفظ و حمایه سنده اولوب
اندن ایرو برنسنه موجود اولمیوب و اندن اوزاق برنسنه اولمدوغی معلومی
اولدقده معیت ذاتیه جملیه محیط اولدیغین بلوب ذوق کامله و صفاء تامه
واصل اولوب اصلا کندونده کدر قالمیه بلکه کوردیکی کندویه دوست اوله
کان الله ولم یکن معه شیء وهو الآن کما کان لا تسبوا الدهر فانه هو الله
حدیث شریفلری بو معنایی تحقیق ایدر سالکک اگر اغزینه حلوا و یرنه ایله
اکسنه شمار اوردن فرق ایدر ایسه توحیدی ناقصدر دیو بیوردیلر
و بعض عارفلر بو معنایی تصدیق و تحقیق ایجون سوی الله و الله
ما فی الوجود دیو بیان ایتدیلر صوفیه الاعیان ماشمت رائحة الوجود
قاعده سنی قوردیلر الی اصل منتهیلر قتنده وجود بردر حقیقتی
قدیمه در و شئوناتی حادثدر حلول و اتحاد الحاد اهل السنت
که در وحدت دوی عین ضلالست نشه داده اندت از اهل
که التوحید اسقاط الاضافات در ذات و صفات او هر کرا باشد سیر

هر کز

هر کز نبود در نظرش صورت غیر در مشرب او یکی شود باده و آب در مذهب
او یکی بود مسجد و دیر بو سببدن عارفلر و کرا ایستسه شرعده وارد اولان اوامره
امتثالا ایشلر غیر بر غرض یوقدر و ترک ایلدیکی شیلری دخی شرعده منهی
اولدیغندن ترک ایدر فی الحقیقه حقی حقله ایشلیوب حقی حقله ترک ایتمیشی اولور
غیری بر علت عقلیه ایله امرلر مثلا اصولیه یه کوره امر مامور بهک حسنی اقتضا
ایدوب نهی منهی عنهک قبحنی اقتضا ایدر دیدکلری کبی اما عرفا یاننده
هر شیئک حقیقتی ظاهر اولمشدر صورت حقیقته تابعدر
والسلام

نگاه داشت

بو ذکر اولنان احوالی همت پیر و اشتغال ذکر ایله محافظه
ایلیوب کندی بو حالاته حاللندروب اهل حال و صاحب جذبه
اوله

یاد داشت

سالک دائما بو ذکر اولنان حالاتی محافظه ده عنایت پیرله نهایت
مرتبه قوت بولوب و کمال متانت ایلیوب مرغ همتی اولقدر پرواز
ایلیه که کندی جذبه ایله فنا فی الله و فنا ایله بقا بالله بقا ایله
وصلنه و صلتله وحدته وحدتله هویته هویتله سرّی سرده
دائما جملنک مطلوبی اولان اول ذات او فاکه حقیقت الحقایق
دنلمشدر انکله متحقق اولوب مقرب حضرت الهی

ومصادف شوکت نامتناهی اولمقله سعود الازل
ومقبول الابد اوله بفضله وکرمه تعالی بو دولت عظمایه
وسعادت کبرایه نائل اولمق اوچ نسنه ایله توفیقله میسر اولور
اولکی بر شیخ کاملدن ذکر تلقین اولنه ایکنجی تحمله
امر شیخله اول ذکره مداوم اوله اوچنجی علمنی وعقلنی
وفکرنی اول عزیزه ویروب خدمت شیخده کندنی
افنا وکمال انقیاد وتسلیم ایله شیخی راضی ایلیه بونلری
ایتمسک خدمت ورابطه ایله حقه طالب وشیخه مرید
ومخلص اولنلر مقصود ذاته فائز اولمزلر بو سببدن
اکثر درویشان بلکه کندنده کمال عد ایدن عزیزلر
نادر فرقنده [illegible] سرده چکوب وکمال حسرت کوستررلر
جمله مقرانک باشی ومریدی سلوکدن کرو قویان وشیخه درویشی
سرکش ایدن وجناب حقی طلب ایتدرمین بشی نسنه در
غفلت وانانیت وبلورلک وحب دنیا وسوءظن درکه
علاجی اکاه اولوب تواضع ومحبت وتسلیم وانقیاده یوزطوتوب
هر نه که شیخ طرفندن ظهور ایدر الهی امر حق بیلوب جان
کوکلدن اول شیئه راضی اولوب امر فرمان برله ذلک فضل
الله یؤتیه من یشاء والله ذو الفضل العظیم (مثنوی) دربنیردر وپرش
کشت اسنه اقتاب فهم کن والله اعلم بالصواب

الباب خامسدر

الباب خامس در بیان علم باطن

ودخی سلوک علم باطندر علم باطن نفسی بلمکدر اعمال واقوال
واعتقاد ومعلوماتدن رضاء الله متعلق اولونه اخذ ایدوب
خلافی رضا اولانی ترک ایتمکدر بو تقدیرجه علم الباطن علم ظاهره موافق
اولدی اول سببدن بیوردیلرکه کل باطن یخالفه ظاهر فهو باطل
رضا وعدم رضا شریعتده سکز مسئله ایله بلنلدی فرض واجب
سنت مستحب مندوب مباح مکروه حرام انلر ایله عمل رضایه
موافق اولدیغندن احتراز لازمدر حق الانصاف بونلری عالم
اولوب مقتضالری ایله عامل اولوب عملنده مخلص اولانلر تمکن
تزکیهٔ نفس پیدا ایدر لکن تصفیهٔ قلب حاصل ایده مز اولا
بونلری بر آدم جمله جزئیاتی ایله احاطه وتحریر ایله عمل قابل
دکلدر زیرا بعضی کره حیلهٔ نفس ظهور ایدوب حرامی فرض
صورتنده کوسترر مثلا بو عالم بر جایه دعوت اولنسه اجابت
ایلدکده کندیه عادتا اکرامده نقصان واقع اولسه کندی کبرندن
ناشی صاحب خانه‌یه سوءظن ایدوب استخفاف مسئله سینه
ذاهب اولوب فی الحال صاحب دعوته واننده اولنلره طعن
وتعرض ایدوب تکفیره باشلر بو ایسه حرامدر عالم متکبره
فرض صورتنده کورینوب سؤال اولندقده علمه تعظیم فرض
وعلمایه اکرام واجبدر دیو جواب ویرر سوزی یرنده

اکر قصدا اولورسه واکر شغلدن ویا سهودن اولورسه طعن
وتکفیر اقتضا ایلمز بلکه تکفیر ندره کتدیه خطا اولدیغنی بلمز
اولقدرده بصیرتی یوقکه حکمتی نه اولدیغنی انلرک عدم
اکرامی عالمک کند قصورندن اوله اتقوا فراسة المؤمن
فانه ینظر بنور الله حدیث شریفی اوزره صاحب خانه وانده
اولنلر ارباب کشفدن اولوب نقصان معامله ایله اول
حال شنیعی عالم بد خصاله بلدرمش اولدیلر درد مندک
ذاهب اولدیغی سوء ظنده قالدی انصافله فهیم
اولنه اما علم باطن سالک اولنلر اشتغال ذکر وهمت
پیرلرندن تزکیهٔ نفس حاصل ایلدکلری کبی تصفیهٔ قلبدنی نائل
اولورلر زیرا صوراشیادن هر صورتک وار در سالکک
بر صفتی علامت اولمشدر کرک مذموم کرک محمود وجه
لازم اولی ترک شانی اخذله تشویش خاطردن قورتلوب
جمعیت دل حاصل ایدرلر بونلری کورمک کشف ومشاهده در
کوروب وبلوب ارالرین تمییز ایتمک علم کشف وعلم مشاهده در
اولکی درویش صفتی ایکنجی مرشد حالیدر بو ذکر اولنان صورتلر
اوتفوده کورینور ایسه واقعه درکو یا کوکیپدر و هر برینی
مناسبتجه اداب تعبیرهدر اول تعبیره درویشک رضا اولمز

تلی درلر

تلی درلر اما اثنای توجهده سالکک خاطرینه صورتسز معنا جهتیله خطور ایدرسه اول خاطره
یه تفاوتلدلر منکر اتدن اولورسه قبضدرلر استغفار لازم اولور مستحسناتدن
اولوب کندیه صفا ویررسه بسطدرلر حمدله زیاده اولور بومرتبه یه مقام
سالک غیر مجذوبدرلر انلرک بوندن اعلا مقاملری یوقدر مرتبهٔ عبودیتیه
بو درجه ده تمام اولور انلر بوی وصلتی قوقدیلر وباب محبتی آچوب کتاب
عشقی اوقودیلر بونلر هر بار حجاب نورانی ایله محجوبلردر انلره فرد وسیان
درلر الباب السادس دربیان علم محبت خدا بو علم باباطنده علم محبت مکتومدر
فتح اولورسه سالکه عنایتدن بر قپو اچلمش اولور زیرا علم باطنده علم شریعت
کبی ادب لازم اولور الجهتدن الطریقة کلها اداب بویلمشدر ادبی ادب
ترکیله سالک مؤاخذه اولنور اما محبته انداذه یوقدر هر نه طرفدن تجلی ایدرسه
ضرور محب اول طرفه میل ایدر کرک جلال اولسون کرک جمال الضرورات
تبیح المحظورات انلرک مقامی اولوب محبتی یوزندن ظهور ایدن زلات وسیئات
معذور ومعفو اولوب رفع الخطا والنسیان عن امتی ذیلنده داخل اولور
دربیان علم درد اکر محبت افراطه وارد ایسه درد اولور بو بر بلای موصل
السعادة در که کرفتار اولمیان بلمز من لم یذق لم یعرف صاحبنی ایکی جهان سوداسندن
فارغ قلوب خیالسندن غیرینک فکری قومز اکثر درد مندان غزلت
وتنهایرده خلوت وخلقک کارلرندن وصحبتلرندن نفرت اوزرنه یوز

طوتار و بو دردكو كلرده مادّه بيدا ايدر بعضيسيني سكوته مداوم ايدر و بعض
بر حالا بيسلين جمال مقيّده مبتلا ايدر بعضيلرين سياح ايدركز دردبعض لرين تكيه تكيه
يلدردبعضلرين فريادله خلقه بلدردالحاصل حسنات الابرار سيئات المقربين
شانلرنده نازل اولوب نه اشلسه لر اول دردايله مقبول حضرتدر اولور دربيان اولور
علم عشق و بو علم درد ده علم عشق مخوّمدر ختامه مسك فتح اولور سالكه
عنايتده ترقّی اولوب سعادتسانز دیانك برقدم دخى عروج ايدر العشق
نار محرق ماسوى المحبوب عشق بر آتشدركه محبوبدن ماعداسيلى يقوب
كل ايدر اقبالى دائم ذاته اولور مظاهردن ال چكر اولقدر سيار ديقلودكه عقلی
وعلمی دخى يانوب معشوقى و معشوقه طالب اولديغى دخى اونودوب حمان
بربانمق قالور اول مرتبه يه الباب السابع حق اليقين درلر دربيان علم حق
اليقين و حق اليقين ذوق ذاتنى ذكه وصلتدن عبارتدر اكر سالك اول
ذوقله مست و بيخود لكه مستغرق اولورسه مقام استغراق و استهلاك و جمع صرف
دكندن و بيهوشلق و دائره بى ذابان دردلر بو مقامك نتيجه سى فنا فى الله در
عالم لاهوتدرلر لجج ملكوت السموات حتى يولد مرتين و بو مقامك صاحبلر
بى شعور و بى علم دردر و نسيان كل بو دائره ظهور ايلر فوتوا قبل ان تموتوا
بو مقام اشارتدر و بونلر بو منزله ده مكلّف اولمزلر وجودلرى بيمار شكل
اولوب حركته مجاللرى اولمز بونلر كندى عالملرنده چوق تماشالر ايدرلر غلبه

ذوقدن كلمتى

ذوقدن ناشى بيانه قادر اولمزلر بو مقامه سير فى الله و شهود و وصول
دخى دردلر و دخى وجود بشريه لرندن بالكليه فانى اولوب وجود
حقانى ايله بر عالمه ارشاد ايچون توجه لرينه بقا بالله دردلر و علملرينه
عرفان و حاللرينه جذبه دردلر اكر جذبه ايله كندولره سكنت و تواضع ظهور
ايلوب عرفانلرى حسبيله نفسلرنده بى وجود و حقا موجود اولدقلرين
بيلوب حق تعالى انلره صفات ثبوتيه سيله التذاذ اولوب نحو ملرى و انشملرى
حقدا اولوب هفسز كندولرينى و جمله عالمى معدوم صرف بلمشلر ايسه طفلت
وحنذله نجز و فقر و مرتبه قرب فناء قلدرلر الفقر فخرى ليس فى جبتى
سوى الله الفقر لا يحتاج الى الله سبحانى ما اعظم شانى ليس فى الدارين
غيرى بو مقامه اشارتدر اكر جذبه انلره شجاعت و هروب يوزلرنده
مهابت صحبتلرنده حلاوت نظرلرنده ملاحت نطقلرنده اصابت
ذاتلرنده استقلال ظهور ايلمش ايسه انلره صاحب تصرف و ذو قوه
دردلر نطقلرينه انطاق حق دكلام مطلقدرلر اكر نظرلرينه دو
اولانلرينه تبدّل و تغيّر قبول ايدرسه نظر عنايتلدرلر مقاملرينه
رجليت و حريت و بلوغ تام و قرب فرائض دلر زيرا بونلر حق تعالى
نك صفات ثبوتيه سيلة التذاذ اولوب نه اشلسه حق تعالى حضرتلرى
بونلر اهل سعادتلرك يوزندن اشليه بونلردن ظهور ايدن كندولردن
دكلدر جمله حقدندر قل كلٌّ من عند الله و ما رميت اذ رميت و لكن الله
رمى بو مقامه اشارتدر و بو مقامه مقام جمع الجمع

وبقا بعد الفنا دخی دیرلر و منزله صاحبلری نک عرفانلرینه
علم لدن دیرلر الباب الثامن در بیان علم لدن بو علم
لدن دیمک علم قرب دیمکدر یعنی علم ذات مطلقدر علم
حقیقت دخی دیرلر و بو علم علم عبودیتک و علم شریعتک
ومقتضای حصول و ملوکک و انس و جنک تمام خلقی دشمندر
فضرب بینهم بسور له باب باطنه فیه الرحمة وظاهره من
قبله العذاب ایتد کریمه سی علم لدنی اشعار ایلیور اهالیسی
اولان فقرا و درویشان و مشایخ اولی الاحترامه تابین مرتبه
حسب حال اولیور غافل و منکرینی تحت الثری مذمت
اولنمشدر زیرا بو علم داخلنده اولنلره حیلی رحمت اولیور
هر نفسده ذوق وجدان و قرب سلطان اولدیغی اثنه خارجنده
اولان غافللره دخی زیاده عذاب نار نیران و بعد و خسران
و طغیان کورینمکله و صال یاردن دور و مقاصدندن
یا امید لرینه مغرور اولدیلر اول اجلدن بیوردیلر که عقل
بو یولده کوتاه در و نقللک فائده سی یوقدر و مشاوره دخی
بو بابده ممنوعدر زیرا مشاوره من وجه معلوم اولان شیدن اولور
موحد قتنده کم بقسه عیان اندر عیان سن سن کوزندن اهل
انکارک نهان اندر نهان سنی سن اول اجلدن بر طریقده
صحبت کوکل ایله در من القلب الی القلب سبیل و سؤال
دخی قلب یره توجهله ظهور ایلر المؤمن مرآت المؤمن

عزیزلر قتنده صحبت ایکیدر بالله له یا اهل الله له اصحبوا مع الله
فان لم تطیقوا فاصحبوا مع اولیائه یا کوکل اول حضرته ایرمش کرک
یا ایرنه اول کوکل ویرمش کرک کر بولادن سنده کوکل قنقیلدر بو
ایکیدن غیری کوکل صنقیلدر اللهله صحبت مراقبه دیرلر مراقبه سالکک
کوکلندن ذات حقک تجلیسنه انتظاردن عبارتدر اهل اللهله صحبت
رابطه در رابطه سالکک ذکر یرینه شیخی بروجه محبت کوکلنده
طوتمقدن عبارتدر و دخی هر شیئ بو یولده ترک جائزدر الدنیا حرام
علی اهل الآخرة والآخرة حرام علی اهل الدنیا وهما حرامان علی اهل الله
تعالی خدای سودسک سوادن کسل تجوع ترک تجرد تصبر و دخی
جبرئیل بو علمه خبیر اولمدی اول اجلدن ملائکه ده عشق و محبت ذات
یوقدر هر بر لری مأمور اولدقلری نسنه یه اطاعت اوزره اولورلر
و دخی پیغمبرانه علم لدن جبرائیل واسطه سیله وحی اولنمدی هر برلرینه
بو رمز یقله اشارت اولندی مثلا آدم و حوایه شجره بر صورتیله
الکل ایله معلوم اولدی و حضرت نوحه حیلی طوفانده سفینه یه
بنوب ماء طوفانه کتمسیله بلندی ایوبه خسته لکک حالنده
یونسه بالیق قارننده ابراهیمه آتش نمرودده القا زماننده موسایه
حضر ملاقات زماننده عیسایه یهودک قتل ایدا و زرینه هجوم ایتدیکی
اثنالرنده یوسفه چاه ایچنده یعقوبه علیه السلام فرقت
یوسف زماننده اسماعیل و اسحاقه ذبحله مأمور اولدقلری
اثناده داود و سلیمانه ابتلا منکوحه اوریا و ابتلاوی

دعوت بلقیس وفتنه‌ده ومحمد المصطفی یه لیلهٔ معراجده رؤیت جمال ذی الکمال جل جلاله
میسر اولمشدر وحضرت ابی بکره حضرت رسول ایله مکه‌دن هجرت ایلدکلری کیجه رسول ایله مکه‌دن
کونزی مطلع وبرهان اولدقلری غارده که ثانی اثنین اذ هما فی الغار اذ یقول
لصاحبه لا تحزن ان الله معنا آیهٔ کریمه‌سیله اشارت اولنمشدر واما
علی یه لیلهٔ معراجده نصکره پیغمبرمز بیوروب ذکر جهری کندیلره وظیفه
قلنمشدر وحبس نفسی واول حضرته بروجه محبت رابطه ایلدکی وتوجه ومراقبه
سی وبذل مال وجانله خدمتی ابی بکره نشان وعلامت ویرمشدر وانلردن
صکره بو سعادته مظهر اولان اهل بصیرت اوله کلشدر واصل اولدیلر تلقین
ذکر محبتله شیخه رابطه بذل مقدورله خدمت والله ولی التوفیق هو حسبی ونعم الرفیق

الباب التاسع در بیان اداء تلقین

ان الذین یبایعونک انما یبایعون الله ید الله فوق ایدیهم فمن نکث فانما ینکث
علی نفسه ومن اوفی بما عاهد علیه الله فسیؤتیه اجرا عظیما توبه کردن
در حقیقت بازگشت دل بود دل بآن تواب ده توبه اتمک حقیقتده کوکلی
حق تعالی حضرتنه ویرمکدر شیخ مریده سنده کوکلنی حق تعالی‌یه ویردکمی دیدکده
مرید مخلص ویردیم دیه نقشبندی طریقنده شیخلر ومریدلر بو قدر عهد
برادرلکدر فقیری سنی برادرلکه قبول ایلدیم سنده فقیری برادرلکه قبول ایلدکمی
دیدکده مرید صادق ازجان ودل قبول ایتدم دیه اکر روز محشرده بنم الیمه فرصت
کیررسه بن سنی اونتمام سن کذلک الیکه فرصت کیررسه بزی اونتمازمیسن دیدکده
اونتمام دیه بزم طریقمز رسول الله وابوبکر الصدیق طریقیدر انلری ونبوت طریقیدن

کذران

کذران ایرن اهل همت ایچلکه جمله‌سنی وفقیری دخی بله شیخلغه قبول ایلدکمی دیدکده
مرید اهل بصیرت ازدرون قبول ایلدم دیه حاضر مؤمنلر بو عهده کشاهد
اولسونلر میدیدکده بلا تردد شاهد اولسونلر دیه بوندن صکره ایچ کره
کلمهٔ شهادتی جمله برابر سویلیه‌لر اشهد ان لا اله الا الله واشهد
ان محمدا رسول الله حقا وصدقا دیه‌لر مایهٔ محمدیه دیدکلری بو کلمه‌در
وسر عظیم بوندن دربوندن صکره اکر مرید اسم جلاله مستعد ایسه شیخ انی
تلقین ایلیه واکر کلمهٔ توحیده مستعد ایسه شیخ انی تلقین ایلیه تفصیلی
انی ده کلور ان شاء الله تعالی عزیزلر قتنده توبه وانابت وعهد میثاق
وتلقین ذکر والقاء محبة الله وبری برلرینه روز محشرده شهادت بوندن
عبارتدر وکذلک جعلناکم امة وسطا لتکونوا شهداء علی الناس ویکون
الرسول علیکم شهیدا الست بربکم قالوا بلی والقیت علیک محبة منی
یحبهم ویحبونه فاذکرونی اذکرکم ولذکر الله اکبر واذا قیل لهم لا اله
الا الله یستکبرون بو عهده اشارتدر اوفوا بعهد الله اوف بعهدکم
بو تقریری مشعردر صبغة الله ومن احسن من الله صبغة وانیبوا الی
الله وابتغوا الیه الوسیلة بو معنای محققدر نه شبم نه شب
پرستم که حدیث خواب کویم چو غلام آفتابم همه از آفتاب کویم

الباب العاشر در بیان تلقینات نقشبندیه

تلقینات نقشبندیه اون ایکیدر حبس نفس رابطه توجه مراقبه

مشاهده معاینه حق الیقین فنا فی الله بقا بالله جذبه طفلیت بلوغ

در بیان حبس نفس

اما حبس نفس ایکی قسمدر یا اسم جلال ایله یا خود نفی اثبات ایله در ایکنجیه کوره طریقی اولدر که سالک السلوب تحیات کبی ابدست ایله قبلیه متوجه ایکی دزی اوستنه اوتوروب کوزینی و آغزینی یوموب دیشلرین بر بری اوستنه قیوب دلنی اوست دماغنه یاپشدروب نفس درونه چکوب کوبکی التنه صاقلیوب خلوص قلبله کوکلندن محبتله لا اله الا الله کلمه سنه مشغول اولا اما لایی مقراض کبی فرض ایدوب حلقه سن کوبکدن واوجلرین دماغه صاغ جانبنه احاطه ایتدروب اله کلمه سن ماسوی اعتباریله صاغ عنقندن طتوب لا مقراضیله علاقه سن قطع ایدوب الا الله کلمه سنی صول ممه سی اوزرینه اویله ضرب ایده که حرارتی کوکلنه ایریشه والا الله دن مقصودی اول ذات ذی الکبریا در که انی محبوبیت و مرغوبیت ایله فکر ایدوب وکندوینه الکا عاشق و مبتلا ملاحظه سیله وشیخی درونه در ماننی ومقصوده موصل خیالیله کوکلنی بو ذکر شریفه مشغول قله اما نفسی ضیق اولدقچه تکلر اوزرنه نفس اله مثلا بیرده وطقوز ده واون برده یکرمی برده وار بجه نهایت بوله نتیجه سی اولاکه حرارت واستغراق وتصفیه حاصل اولوب افکار فاسده بالکلیه یانوب صفا درون حاصل اولوب جذبه الهی یوز کوستره اصل مقصود اودر که اکبره وتکلر اوزرنه طورماغه دعا تیلر ایلیه ان الله وتر یحب الوتر وقوف عددی بونون عبارتدر

ورکزن

وسوسه دن خیر اوله که علم لدنی نکی اول مرتبه سیدر و بازکشت معناسی بودر زیرا واحدی عدد دیکن سائر عددلره سرمایه اولوب عددنه مرتبه وار حتی ایله واحدی اخراجله عدد مرتبه سیزلکه دوشوب اما عدد واحده اصلا تاثیری اولمایوب و واحد عدددن اولما دیغی کبی کذلک واحد حقیقی دخی اسما وصفات و آثار جهتیله جمله اشیایه ساری و ذات علاسی اعتباریله جمله دن عاری و منزه اولوب قطعا اشیانک ذاته بر وجهله تاثیری اولمیوب کیف ما یشاء ذات انلره استعدادلرینه کوره تصرف ایلیوب بلکه استعدادویرن دخی اول ذات بی مثل اولدیغن سالک علم الیقین بلوب عین الیقین ایله ثابت وکندی دخی بیتروب ماند الا الله باقی جمله رفت اوله داد حق را قابلیت شرط نیست بلکه شرط قابلیت داد اوست از مسبب میرسد هر خیر و شر نیست اسباب و وسایط را اثر واکر اسم جلال ایله ملقن ایسه اسلوب سابق اوزره نفس درونه چکوب الله اسم شریفنی قلبی ایله مشغول اولوب نفسی ضیق اولدقچه تکلر اوزرینه طوره مثلا اون برده یا یکرمی برده یا اوتوز برده یا قرق برده یوز بره وارنجه نهایت بوله و نفس الدیغی اثناده جل جلاله و عم نواله دیوب نتیجه ظهور ایدوب عالم استغراقه عروج ایدنجه مشغول اولوب اول وجهله حقایق اشیا کندویه ظاهر اوله نتکم پیغمبر خدا صلی الله علیه

وافعال

واعتقاد ایلیوب صح

عليه وسلم حضرتلري بو مرتبه‌يه دعا ايلامشدر ترغيباً للمستعدين اللهم خلصنا
عن الاشتغال بالملاهي وارنا حقايق الاشيا كما هي بو درجه‌يه درجهٔ اولوالابصار
ديرلر بو مرتبه‌نك دوننده بولنانلره اهل غفلت ديرلر وشغللرينه اشتغال بالملاهي
ديرلر استرسه علم وعبادات وانواع خيرات وحسنات اولسون زيرا وما خلقت الجن
والانس الا ليعبدون ليعرفون ايله تفسير اولنمشدر علم وعبادتدن غرض معرفت
حقايق الاشيا كما هي در اول دخي نفسني بلمكه توقف ايلدي من عرف نفسه فقد
عرف ربه نفسني بلمك اولمازالا ذكر ايله محو دلكه وبو وجودك بو زطوبه غلبه اولور
قچن كه سالك اشتغال ذكر وعنايت پير ايله بي وجود اولوب حقله موجود اولور
اول اجلدن بيورديلركه وجودك ذنب لا يقاس به ذنب آخر يعني سن كندوكي
وار بلمك بر گناهدركه اكا معادل بر گناه دخي يوقدر سالكك بلمسي وارادهسي
واشلمسي وجمله حركاتي دخي بوكه قياس اولنور زيرا عزيزلر سالكك وجودني
كوه قاف ومطلوب حقيقيي عنقا واكا وصلتي يوقلق ايله تعبير ايلمشلردر
وبو يوقلق حاصل اولمازالا امر شيخله ذكره شغل ايدوب وكمال اشتغال ايله عالم
استغراقه دخول ومست بيخود اولوب وصول وعالم مشاهده‌ده نفسني بلوب
ونفسندن افاقه انتقال الله حقايق اشيايه كما هي في نفس الامر عارف اولمغه
اولور

در بيان رابطه

رابطه اولدركه سالك محبتله
شيخنه كوكل ويروب ذكر يرينه محبتله شيخك صورتني خاطرده طوتوب فكر

وخيالي

وخيالي دائما شيخله اولوب اندن غيرينك فكرن اونوتمغله رابطه بر مرتبه‌يه
واره كه جمله احوالنده شيخله بلالق خصوصنده شيخك نائل اولديغي
فيوضاته نائل اولوب حال ذوق وقبل حالات ثوب واصل اولديغي مقاماته واصل
اولوب حقي بولقدر اولو جهله بولشه اوله زيرا عزيزلر بيورديلركه
والله ثم بالله نفسني بلمك وحقي بولمغه وذوقكله واصل اولمغه سالكه
رابطه‌دن يقين يول يوقدر الرفيق ثم الطريق رابطه‌نك ظاهرده
مثالي بوله كبيدر مجيئي ايكي آدمك الاله وبروب صحبتله بولكتلرينه بكزر
اللهم اني اسئلك حبك وحب من يحبك وحب عمل تقربني الى حبك
وبو لطفي دخي محبتله شيخه رابطا بلدكي جهتله طريق ذكرك مقتضاسي اولان
مجاهداتدن قورتلمش اولور زيرا اللهيه يولي ايكي وجهله در بري تلقين
ذكر ومقتضاسي اولان مجاهدات بو زدن ظهور ايدر ايسه
اتوكلا عملا اتمك درمثلا ترك وتجريد انزوا واربعين درخلوت
برهينه وپياده رياضت سياحت صيام الدهر وقيام الليل كبي
بونلر
درويشلر وطبيعته سركشلر يوليدركه مجاهده‌لرله كوتك
وتربيه ايدوب اتوكلا شيخه دائم ورابطه به استعداد وحقه بول
بولسه اكر كوز دوبري دخي تلقين رابطه ذكر كونده بش وقت نماز ذكر بر ماه
رمضانده صائم اولوب محبتله وخلوص شيخي درخاطر ايدوب مكمل اولان اكرام خدمتنده
قصور اتميه المؤونة للمريد بلكه جملكي شيخ بولنه فدا ايليه لا يؤمن احدكم حتى احب اليه

مى والده وولده وماله ونفسه والناس اجمعين اوله اعتقاد ايده كه عندنده كندى
نفسنه كوره شيخنده بكوزل ومجبلو وكامل ومكمل وكنديى حقه اوشديجي كرا دليه
بو يله مجبلو اهل كماله دوست اولنلر اشلرى دائم صفا اولوب رحمتسزجه الترى شيخ
اللده وكوكللرى شيخه كوكلنده سر محمد عليه الصلوة والسلام سرلرى همدم اولوب جمله اهل
اللهيله جناب حقه وذات مطلقه واصل اولمق طرفا واهل بصيرت واصحاب
فراست كار يدر الاخلاء يومئذ بعضهم لبعض عدو الا المتقين فهو في عيشة راضية
ابشيمز بلمى كوج ايشلمز لا حرج في الدين عارف اولان بيلورز اوزاح اتمز العلم نقطة
كثرها الجاهلون اوليا ومتقيدن بر نيك خدمتنده اولان هر يوزده كماله ايرر الا ان اولياء
الا المتقون اللهيك وليلرى انجق متقيلر در اما حقيقتده متقى اولكسه در كه معرفتله
شريعته عالم شريعتله طريقته داخل طريقتله حقيقته واصل اولوب عرفانى يوزنده خواص عبادي
حقه داعى اوله ومن احسن قولا ممن دعا الى الله وعمل صالحا وقال اننى من المسلمين الشريعة
اقوالى الطريقة افعالى الحقيقة احوالى المعرفة مالى ومن دخل كان آمنا ولله على الناس حج
البيت من استطاع اليه سبيلا در بيان توجه توجه اولدر كه سالك كوكلنى
مرشد كوكلنه قبوا اعتبار ايدوب مطلوبى كنديه متعلق اولان امورى جمله اندر يشه
ونظرندن اوليوب برلحه ايرميوب دائما نظرى اول كوكله اولمقدر تا بى خود لقله
واصل اولوب عالم ملكوته عروج ايدوب فسبحان الذى بيده ملكوت كل شيء واليه ترجعون
سرى كشفله معلوم اوله در بيان مراقبه مراقبه اولدر كه سالك كندى كوكلنده
جمال بارى كورمك ايچون تجلى ذاتك اقبالنه منتظر اوله اهل عرفان كوبكن اى دل انتظار ايت
سايه سنده انلرك اى دل حاصل ايت كه كورمك استرسك اكر بارى يوزينى

قل

قل توجه قلبه مراتبك دل ايت كه كاملر قتنده اهم ومهم مراقبه در سير الى الله دن
مراد عالم واشيانك انواعنك هر برينك نهايتلرينه وارنجه سالك كندى وجودنده
مركوزحقيقتلر اولديغن بيله رك كوكلنده مشاهده طريقيله اوذره تماما هر برينه سير و
سلوك اتمكدر مثلا جادات نوعنك نباتى نوعنه دخولنك تمامى ونهايتى سالك ذوينده
دلرك مراقبه سنده مرجان مشاهده اتمكدر نامى يعنى بيوبجى ونباتاته فهو اولمسر ربو تقدير جه
سالك كندى وجودينك جاداتى سلوكنى بتروب وجود نباتى سنك سير ينه باشلر
نباتى سلوكنك دخى نهايتى شجره خرما در زيرا باسى قطع اولدقده قورومقله رتبه حيوان
مناسبتى وار در نجانك سالك وجود نباتى سنى مشاهده اتناسنده دفعاتله شجره
خرما مشاهده ايليه وجود نباتى سنك نهايت ويروب وجود حيوانى سنه يول
اتمش اولور حيوانات نوعنك سلوكك نهايتى وتمامى فرس
مشاهده اتمكدر زيرا فرس مرتبه انسانيته يقيندر انسانم
مزاجنده اولوب فراستى اولديغى اجلدن سالك كندى وجود
حيوانى سنده سلوكى اثناسنده متعاقبا نيجه كره فرس مشاهده
ايليه مرتبه حيوانيت سلوكى تمام اولوب درجات انسانيت
سلوكنه حاظر لنمش اولور ودخى انسان نوعنك سلوكك تمامى
ونهايتى در رتبه ودرجه جهتنده كمال واكملى بزم پيغمبرمز
سيدنا محمد خاتم الانبياء والمرسلين صلوات الله على نبينا وعليهم
اجمعين حضرتلرينك كندى مراتب عليه لرى ومقامات محموده لريدر

تمى يعنى بيجى ادلسنو اجلدن
جادات نهايت

سالککِ کندی وجودنده مرتبهٔ وجود انسان سلوکی ملیسرا اولوب
اسفلدن اعلویه مراتب مؤمنینی و مراتب علمایی و طبقات اولیایی
و درجات انبیایی کندی وجودنده بولدرق و بلادکی سیر سلوک
ایدوب و کاهی کندیسینی بنفسه دهقا ملرک صاحبی اولدرق کندی
کوکلندن سالک کندینی بو منوال اوزره مشاهده ایتمکله بو رتبه
لری احراز ایدوب بتوفیق الله تعالی مطلب اعلو و مقصد اقصا
اولان رتبهٔ پیغمبری نبی آخر زمان سیدنا محمد صلی الله تعالی علیه وسلم
حضرتلرینه واصل اولوب اول مقام وسیلا الی الله تعالی حضرتلرینه
نائل اولمقدر سیر الی الله اولان رتبهٔ شریفهده دخی بو درجناب
حق و ذات مطلقه سیر الی الله فبوسنده سالک سیر سلوکی
جهتیله وصلت ایتمکه سیر فی الله در بو سلوکه نهایت یوقدر
وکیفیتی دخی تکییف و قیاسدن تعبیر اولنه اسالکدن ظهور
ایدن تجلیات معنید محبت خدا و درد الهی و عشق حقیقی و ذوق
وجدانی و جذبهٔ رحمانی و وصلت حق و وحدت وجود
وهویت ذات تعبیر اولنور و بونلر بو مرتبهٔ عالیهده روذوشرف
عظیم الشان اولردکه معنالری انجق سالک صادقه ذوق
کلک و صفای تامیله علی الدوام ظهورینی موجبلردر اللهم
اجعل لنا حظا عظیما و نصیبا بلیغا من هذه الاذواق المتلذذة
فی القلوب بجاه نبینا محمد صلی الله تعالی علیه وسلم فی الدنیا و الآخرة

وفی المنام والمراقبة

٢٢

وفی المنام
والمراقبة اکر سالک مراقبهیه مداوم اولور ایسه و دوامنده کمال
بولور ایسه مشاهده و معاینه ظهور ایلیوب ما رأیت شیئا الا وقد
رأیت الله فیه و منه و معه و قبله و بعده احادیث شریفه لرینک رموزی
اشکاره اولمغله کندی ار العقول چقوب حق الیقین ظهور ایتمکله فنا فی
الله داخل اولوب ما تکون فی شأن و ما تتلوا منه من قرآن ولا تعملون
من عمل الا کنا علیکم شهودا حقیقتی عیان اولمغله بقا بالله یوزطتوب
جذبه ایله طغلیته یول ایدرک ولایت خاصه ایله بالغ اولوب ظاهر و
باطن متصرفه مالک اوله ذلک هدی الله یهدی به من یشاء الی صراط مستقیم
تلقینات نقشبندیه و دخی بو تلقیناتک هر برینده سالکک بر دلوا
ترتیبهسی و بر کونه مرتبهسی و اداب شرطی وار در امدی اداب و شروطندن
بعضلرین بیان ایدهلم عمل اولنه قدر فائدهسی کوریله ان شاء الله تعالی معلوم
اوله نقشبندیه طریقنده مأخوذ و مضبوط اولان ادبلر نقشبندیهده اداعانده
اولان سالکه شرط و لازم اولان دائما ابدستلی اوله اویله که نقض وضو اقتضا
ایتدکده وضو وقتنه استعداد کلنجه یعنی استبراء وقتنده بله تهی اولمیوب استبرا
حاصل اولنجه قدر تیمم اوزره اوله لر و هر ابدست عقبنده ایکی رکعت شکر
وضوء نیتیله نماز قیله لر و دائم صنق کوکلی اولوب و کندیلرینی عاجز و افکنده
بلوب استغفاری چوق اوقیه لر و عباد الله بلکه جمله خلایقه تواضع اوزره

اولەلر كندیلرینی غیره ویره جك عمل اقتضا ایدرایسە بو قلفه قاچوب انی
حقدن بیلەلر اكر احسن عملی اولوب رضایە موافق ایسە انی محض توفیق بیلوب
عجبە یول ویرمیەلر واكر قبایحدن ایسە خذلان حق بیلوب استعاذه ایدەلر وترك‌نە اهتمام
ویركە قدرتی دخی حقدن اسیتەلر وكندیلری برشیلە مدح اولندقدە حظ ایتمیەلر
زیرا مدحدن حظ ایتمك عجبدن برنوعدر درویشلك ایسە جملەی وادلعنی
حق تعالی حضرتلرینە ویروب كندسی بالذات وارصورتندە یوق اولوب افعال
اللهدن ازوچوق وظهورایدەجك افعال واقوال واحوالە مظهر اولدیغنی.
بیلمكدر درویشە بوندن اعلا یقینلك مزدەسی اولمز ودخی صلوة مفروضە
مداومت وجماعتە مواظبت ایدوب وقتندن اول جامعە حاضر اولەلر وچقمە
سندە تأخیر ایدەلر وكندیلرینی حق تعالی یە قوللق ایتمیە مقبول كورەلر واحتیارلە
ایلە قوللق اولەلر زیرە ضروری قوللق فرصت بولدقجە ترك ومعاصیە
ارتكابنە مدار اولور نعم العبد اّلهٌ صهیب لولم یخف الله لم یعص
حدیث قدسیسی نعم العبد انە اواب ایة كریمەسی بو مرتبەیە اشارتدر وكور
شدكلری دخی بومثلی اهل درد وتقوی حقیقت صاحبلری ادمل اولەجا
جاهللردن وملاحدە كروهندن وزنادقە فرقەسندن زیادە احترازایدە
لر زیرە ملاحدە كلاملری شریعت غرایە تملندن انكار واهالیسنە طعن
وخشم وعداوت مشعر رافضی ایلە ملاحدە برنوعدر ومذهب ومشربلری

بردور بونلردن زیادە احتراز لازمدر ووزنادقە كروهندن دخی زیادە
احتراز الزمدر كە انلر صانع عالمك وخلاق جهانك بو قلفە ذاهب اولوب
خلایق اشیایی ومدبر اموری بریلە انكار ایدوب بو عالم بویلە كندی
كندیە ظهوردردرلر دهری وخارجی بو نوعدندر زیرا خارجیلر اكر
زندیق مشرب ودهری مذهب اولمەلر امس ایزدیدكە مصطفی خاندان
رسولە خیانت واهانت ایدوب لاجل الدنیا الفری تحقیر وزلتی موجب
افعال خباثتە ایلە ال رسول ال اوزاتمغە جسارت ایتمزلرایدی نعوذ
بالله تعالی من شرور تلك الزنادقة وللاهدة والكلاب الذی یلحقون بها
اولاء الوجوه یومئذ علیها غبرة ترهقها قترة اولئك هم الكفرة عصی الله
وایای واخواتی ممن یصحبون بهم یهدی الله الی صراط مستقیم ودخی
عقیب فرائضدە سور خمسەیە مداوم اولەلر مثلا صباح نمازندن صكرە یس
شریف تلاوة ایدەلر اكر امام اوقورسە استماع ایدەلر كا قیندراولیە نمازندن
صكرە فتح شریف قرأة ایدەلر اوقورسە دكلیەلر ایكندی نمازندن صكرە
عم شریفی اوقیەلر اوقورسە دكلیەلر اكر جامعدە ایسە خفیة رسالەنك
ابتداسندە یازدیغم مناجاتی بركرە اوقیوب بیتمش كرە استغفرالله اوقیە
لر بعدە اوج كرە استغفرالله استغفرالله تعالی من كل ذنب اذنبتە
عمدا اوخطأ سرا وعلانیة واتوب الیە من الذنب الذی اعلم ومن الذنب

الذی اعلم ومن الذنب الذی لا اعلم انك انت علام الغیوب وغفار الذنوب
وستار العیوب وکشاف القلوب ولا حول ولا قوة الا بالله العلی العظیم خدا
وندا بحضرت جناب اقدس تو باز گشتم وتوبه کردم هر بدی وخطائی
که از من دانسته ونادانسته صادر شده باشد اشهد ان لا اله الا الله وحده
لا شریك له واشهد ان محمدا عبده ورسوله دیوب امن الرسول ایتی اخرینه وارنجه
اوقیوب حق تعالیه دعا ایلیه لر ابتداده عم سوره سینی اوقودقدن صکره برکره
والعصر سوره سینی ویرا اذا جاء سوره سینی اوچ کره اخلاص سوره سینی اوقیوب
مناجات واستغفاره صکره کیدرلر ودخی اخشام نمازندن صکره سوره سی
واقعه یه قراءت ایده لر بعده اوچ کره سوره براتك اخری اولان لقد جاءکم
رسول من انفسکم عزیز علیه ما عنتم حریص علیکم بالمؤمنین رؤف رحیم
فان تولوا فقل حسبی الله لا اله الا هو علیه توکلت وهو رب العرش العظیم
اوقیوب دعا ایده لر فائده سی چوق قدر رزقی ارتورر قلبه قوت ویرر
رسوله محبت ایراث ایدر ایمانه حلاوت ویرر حق تعالیه توکل واعتماد کتورر
نفاقدن خلاص ایدر قلب سلیم باعث اولور تواضع ومسکنتی زیاده
ایدر مؤمنینه محبتی تازه لر حسن خاتمه یه سبب در والسلام نتکم صباح
نمازندن صکره یس شریفی تلاوت عقبنده سوره حشرك اخری اولان
یا ایها الذین امنوا اتقوا الله ولتنظر نفس ما قدمت لغد واتقوا الله

ان الله

ان الله خبیر بما تعملون آیه کریمه سندن وهو العزیز الحکیم نهایتنه وارنجه اوچ کره
اوقیق دخی بویله در ودخی یتسو نمازندن صکره سوره ملکی یعنی تبارك سوره سینی
اوقیه لر وهر اخشامده وصباحده یتاغه یاتورکن وقلقارکن بش کره قل اعوذ
برب الفلق واتی کره قل اعوذ برب الناس سوره سینی اوقیوب اوزرینه اوفوره
لر سحردن ومکردن امین اوله لر وبعض توجهات دفعه دخی نافعدر اما
تهجدی ترك اتمیه لر ثلث لیلدن صکره قالقوب ابدست الوب مسواك استنوب
ایکی یا درت یا التی رکعت نماز قیله لر تمامی اون ایکی رکعتدر بعده طه سوره سینی
اوقیه لر بعده منوال سابق اوزره مناجات ایله یوز استغفار وصکره ذکر اولنان
استغفار دعاسینی اوقیه لر هفته ده ایکی کون پنجشنبه وبازار کونلری ایکندیدن
صکره چالکه یا بر قاج صلحا ایله بیان ایده حکم ترتیب اوزره ختم خواجکان
شریف اوقیه لر معلوم اوله که نقشبندی طریقنه آیلین اولوب اهالیسنه
مخصوص اولان ختم خوجکان دیدکلری ورد شریف مجموعی اون درت
فاتحه بسمله لریله ایکیوز صلوة شریفه یتمش طقوز الم نشرح لك بسمله لریله
بیك اخلاص بسمله لریله بو مجموعدن عبارتدر مقتضای عقل اقتضا ایدر
ایدیکه بو درت نوع شی درت مرتبه ده درت یعنی درت تقسیمده اوقینه
مثلا اون درت فاتحه اول دفعه ده ایکیوز صلوة ایکنجی دفعه ده یتمش طقوز
الم نشرح لك اوچنجی دفعه ده بیك اخلاص شریف دوردنجی دفعه ده اوقینیدی

دخی لسان اوقوردایدی یاخود اول صلوات صکره فاتحه صکره الم نشرح لک صکره اخلاص
یاخود هر برینی اوبرلری اوزرینه تقدیمله دورت تقسیمه اوقوق قابل ایکن سرتی
هم عددنده وهم ترتیبنده اولمغله بو مقدار شیء التی قسم ترتیب اولندی واسمنه
ختم خواجکان شریف دیو اد ویرلدی ختم خواجکان شریف دیمک خواجه لر
ختمی دیمکدر یعنی نقشبندی مشایخی ارالرنده اوقونوربودر دیمکدر ختم
دیدکلری نیت خالصه ایله کندی تشبث اولنور انوکله حصول مطلوب اولان
شیء بتر دیکندن اوتری ختم دیدیلری ختم توحید وختم صلوات دخی وجه
تسمیه بودر ختم صلوات نقشبندی طریقنده هرجمعه کیجه سی یتسو نمازینی ادادن
وسوره ملکی تلاوتدن صکره عودی بخوردیقوب برطتلو شربت حاضرلیوب تعظیم
واحترام له بیک کره اللهم صل علی محمد وعلی آل محمد وبارک وسلم علیه اوقمقدر
بعده ثوابی رسول علیه السلام اهدا اونوب شفاعتنی التماس ایله حق تعالیدن
حاجتنی دعا ایلیوب بعد الفراغ حاضر اولان شربتی ایچه لر ننکم ختم خواجکان
قرائتنده دخی نیت وشرط بودر انجق فرقی شربت یرینه برطتلی عکود شکر کبی
اودزم کبی خورما وحلوا اما ختم خواجکان دیمک کبی شریف قرائتنک
ترتیبی اولا ایدی فاتحه هر برنده بسم الله الرحمن الرحیم ایله اوقیه لر ایکنجی ختم صلوات
یکرمی صلوات شریفه یی یوز کره اوقیه لر اوجنجی هر برنده بسم الله الرحمن الرحیم
ایله بیتمش طقوز الم نشرح لک سوره سینی اوقیه لر دردنجی هر برنده

بسم الله

بسم الله الرحمن الرحیم ایله بیک کره اخلاص شریف اوقیه لر بشنجی هر برنده بسم الله
الرحمن الرحیم ایله یدی کره ینه فاتحه شریف اوقیه لر التنجی مذکور اولان صلوات
شریفه یی یوز کره اوقیوب صلوات الله وملائکته ورسله وجمیع خلقه علی سیدنا
محمد وعلی آله وصحبه اجمعین وعلی جمیع الانبیاء والمرسلین والحمد لله رب العالمین
دیوب اللهم ربنا تقبل منا قرائة ختم خواجکان شریف واعطنا ما سألناک
بها بحرمة الفاتحه دیوب سوره فاتحه یی اوقیوب برطتلی ییه لر تأخیرینی ترکه باعث
طوتمیه لر البته مداومتی حصول مقاصده موصلدر قرائت وشرط مذکور
اوزره مداومت ایدن اجابت واصل اولور بوفقیر شیخ مصطفی مستقیم اذن واجازت
ویردم ننکم بوفقیره جمله مراتبی وادابی وشروطیله پیرم وعزیزم شیخ المشایخ
روح النفایح موصل العلا فوز الولا جنید الغیب مقلع الریب فاتح القلوب
کاشف الکروب صاحب الکتاب مالک النصایب اعنی به هادینا ومولینا الشیخ
محمد نیاز البخاری النقشبندی الحنفی المعروف بحضرت ایشان علیه ومنتسبیه
فی الکونین سلامة الرحمن حضرتلرندن وجه معهود اوزره طریقه نقشبندیه سلوکنی
اخذ ایدوب چوق مدتده خدمتلرنده اولدیغم جهتیله بوفقیری خلافت خاصه یه
لایق کوروب خلیفه ایلدیلر انلر دخی شیخلری خواجه محمد صوفی دهقان بخاری
حضرتلرندن مستخلف اولدیلر انلر دخی پیرلری شیخ محمد ظالب حضرتلرندن نفس
الدیلر انلر دخی پیدرلری شیخ محمد نیاز بخاری حضرتلرندن اجازت الدیلر انلر

دخی شیخ محمد جان قرمانی حضرتلرندن دخی اولدیلر انلر دخی شیخ میر محمد خطیب
سبونجی حضرتلرندن مأذون اولدیلر انلر دخی خواجه هاشم دهبیدی
حضرتلرندن مرشد اولدیلر انلر دخی پدرلری خواجه کلان حضرتلرندن واصل
اولدیلر انلر دخی شیخ احمد کاسانی حضرتلرندن مراد الدیلر انلر دخی مولانا
شیخ محمد قاضی حضرتلرندن یول بولدیلر انلر دخی خواجه عبید الله احرار
التاشکندی حضرتلرندن مقصوده ایردیلر انلر دخی مولانا یعقوب چرخی
حضرتلرندن ارشاده نائل اولدیلر انلر دخی خواجه محمد بهاء الدین نقشبند
حضرتلرندن تسلی بولدیلر انلر دخی مولانا سید امیر کلال بخاری حضرتلرندن
نسبت الدیلر انلر دخی خواجه محمد بابا سماسی حضرتلرندن نهایت بولدیلر انلر
دخی خواجه علی رامیتنی حضرتلرندن مرخص اولدیلر انلر دخی خواجه محمود انجیر
فغنوی حضرتلرندن مستفیض اولدیلر انلر دخی خواجه عارف دیوکردی
حضرتلرندن غایته ایردیلر انلر دخی خواجه عبد الخالق غجدوانی حضرتلرندن
سعادتله بولدیلر انلر دخی خواجه یوسف همدانی حضرتلرندن روشن اولدیلر
انلر دخی شیخ ابی علی الفارمدی حضرتلرندن ذوق بولدیلر انلر دخی شیخ
ابو قاسم کرکانی حضرتلرندن سره ایردیلر انلر دخی شیخ ابی حسن الخرقانی
حضرتلرندن سره ایردیلر انلر دخی ابی یزید بسطامی حضرتلرینک روحانیتلرندن
منتهی اولدیلر انلر دخی امام جعفر صادق حضرتلرینک روحانیتلرندن

کمال بولدیلر

کمال بولدیلر انلر دخی والده لرینک پدرلری قاسم که ابو بکر صدیق حضرتلرینک
اوغلو محمد نک اوغلودر اندن وحدته ایردیلر انلر دخی سلمان فارسی حضرتلرندن
مشار اولدیلر انلر دخی ابی بکر صدیق حضرتلرندن یقینه ایردیلر انلر دخی
سید الکونین ورسول الثقلین علیه واله افضل الصلوات واکمل التحیات حضرتلرندن
رضایه ایردیلر انلر دخی حق سبحانه وتعالی حضرتلرینه عروج ایدوب حبیب
حضرت اولدیلر بو سلسله شریفه سلسلة الذهب درلر یعنی التون
زنجیر دیمکدر هر کمسنه بو زنجیره کچه والهی عزیزلر اسامیلریله یاد اولنه
ایکی جهان سعادتنه نائل اوله یؤتی الحکمة من یشاء یؤتی الحکمة فقد اوتی خیرا
کثیرا وصلی الله علی سیدنا محمد وعلی اله وصحبه اجمعین بصمیم القلوب المخلصین
فی ایمانهم بغذاء الجلب اجمعین الطیبین الطاهرین وعلی جمیع الانبیاء و
والمرسلین والحمد لله رب العالمین قد فرغ من تعمیر هذه الرسالة الشریفة
بما یحتاج الیه السالکین فی سنة ثلث وستین بعد المائة والالف من
هجرة النبی علیه السلام الی المدینة فی شهر ربیع الاخر من سنة فی الیوم التاسع
من شهره فی وقت العصر من یوم اذا نودی للصلوة فی وقته عفاه الله
جمیع ذنوبه عنه وعمن دعا بالخیر الیه ووالدیه وللمؤمنین اجمعین بحمد الله
مرادمجه تمام اولدوم کتابم بن اوقوین الکلین احباب بلور قدرین کورر
احسن نه شکل استه اندن مراد اوزره بیان اولمش یقیندن اوزاق

١١٦٣

سوزمزنه حاجت طرزه دن كغتی نظرقل خوشجه بیل انی سكا كافی اولور
عرفان انوكله حقه یول بولمق نه منتدر بو رساله‌سی سوزین هب طوغریسی
بزدوم مداد ایتدوم اصلا حقیقت معرفت زهد طریقتله شریعت
تی صور ادراك مستقیم صور معانی زبده‌سلی انجق سكا تحقیق ایدوم
یریر كیده مشكل لرین ایركی تمت هذه رساله فی بلدة سوبشتن
فی سنه یكرمی طقوز من شهر رجب فی ١٥

ومن كلام شیخ مستقیم افندی عاقللر نظرنده
وددن هتك اعتقاد نده اولیا اول بدبخت در كه بر هنز
ویلدهبت اوزره اولوب خلق قارشیده وانلر ایله الفت ایچب
دیمكلرین بیعه وانلردن نسنه طلب ایلمه ویره لر دفی
المه وصحبتلرینه قارشمه سوقاقلرده وچارشولرده
كیدركن اللده تسبیح كزرنده سوره مساجد بربشانه
حقال نظاملی تنزهاسنده انواع ملعنتی مرتكب یستخفون
من الناس ولا یستخفون من الله وهو معهم ابنی ایلر
مذموملرك تمام عینی احلو صلوات مفروضه قلمزلر
محاره‌دن قاچرلر سوبلمدكلری جهلندن احدیغی
رباسندن زیاده مأمول ایدر خلق قارشدیغی

افشا اسرار خوفندن در فعل رحبلیه منهج انلره اولیانی سماطعی دیر
وانلرك بو كونه سیدخی عواده واردر انلره محبت وتعظیم ایدرلر
وسوزلرینه معقول نامعقوله ای والله در دانلره مضحل
اولوبدر وحید یوزنده صوفی صورتندز ندیق مشرب
كورنوردر برابر عرشن كوررلر وهر فسق جوبانوردر
واهل تقوایی ذم ایدرلر وجود مذهب ومباحی مشرب
اولوب كلوملرین توحید مقامنده نقل ایدرلر دركی
ونا شرعی اولان اشلری انلره اشلدوب كندیلری دخی
برابر اشلمك خاطره‌سی ایچون بوتلر یونده متابعت
ایدنلر زیراه حقدن ازغونلر واسرار رسول الله دن بعیددر
در اما اهل الله هم بر هم ایچرلرده هم احباب كربنوردر
هم بینلرنده تكلیف اولیان احبابه اصدقالرنده
اقتضاسنه كوره حاجت دنیا استرلر نتكم عادت رسول
اكرم ونبی محترم حمد اصحاب كرام وتابعین تبع تابعین
یونكرا وزرنه اولدی وبونی بلن محب اولورلر دخافلنه
عداوت ایراث ایدر والله تعالی اعلم

هذا كتاب موجب الايقان

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله الذي انعم على المؤمنين من عبادة المفاز والصلوة
والسلام على سيدنا محمد خاتم الانبياء والرسل الامجاد وعلى آله
واصحابه الواصلين بالمجد الابد والى جنابه تعالى والراغبين
عن الاشتباه اما بعد فلما سألني بعض الاخلاء عن امتياز
الحق تعالى وخلقه اذاتي هو ام اعتباري ان كان ذاتيا
فالتوحيد محال اذ الاشياء المتباينة حقيقتها تباينا
كليا فالاتحاد محال وان كان اعتباريا فالسلوك عبث
اذ يلزم منه تحصيل الحاصل فلا شك انه عبث وفضول
وطلبوا مني الاجوبة فالفقير الفت هذه الرسالة
المنيفة في تحقيق مباحث العميقة وسميتها موجب الا
يقان لاسئلة اهل العرفان وبالله التوفيق وعليه
التكلان معلوم اوله كه صوفيه مزا في اتصالدن
بحث ايدرلر زيرا الفرق فرق الله فرهو اسنجه
جناب حق تعالى حضرتلري كندي اشياسي ارسنده
قولدنك فهمنه دائر بنفسه كنديسي امتيازكوسترمشدر
مثلا كشنك كندي ذاتيله لباسنك امتيازي كبي اوليكه

لباس

لباس دخي كندي ذاتندن اولنور طيلا زيرا اللباس مع اللباسي
كلام شريفي لباس كشنك كندي ذاتندن اولديغي مبيندر
بو محقيق كوره امتياز اعتباري اولوب امتياز بالذات اولمديغي
ظاهر اولدي حتى سيد الصوفية محي الدين عربي قدس سره حضرتلرينك قبرده منكر ونكير
سؤالنه جواب ويرديكي كلام بو تحقيقي مبيندر من ربك سؤالنه جواب ويرديكلري
كلام بودركه ذكر اولنور شيخ حضرتلري بيورمشدركه كنا نحن نحن ثم اتصلنا
نحن انا نحن كما كنا نحن نحن فالديكه احتمال عقلي اوزره امتياز بالذات تجويز
ايلكيمز محالدر زيرا حق تعالينك كنه ذاتيه سني بلمدن وفكردن پيغمبر حضرتلري
نهي ايدوب لا تتفكروا في ذات الله بيورمشدر كذلك حقايق اشيانك كما هي بلنمسي
وادراكه سني تمنا ايدوب الهي الهي خلصنا عن الاشتغال بالملاهي وارنا حقايق
الاشياء كما هي بيورمشلردر طرفينك ذاتيه لري معلوم اولميجق امتياز
ذاتيه لري نيجه معلوم اولور انصاف ايله فهم اولنه محالا امتياز ذاتيه يي دخي
تجويز ايلسك ملازمه سي اولان ايكيلك توحيد ووحدته مانع اولماديغي
لفظ حق ولفظ خلق تعبيرندن معلومدر زيرا بو لفظلر حاكم ايله محكومي
غالب ايله مغلوبي بنفسها اكدولري ادايمشي اولور بو مثللو ايكيلك توحيد
ووحدته ضرردي يوقدر زيرا مضر اولان ايكيلك هر طرفدن غيرت وسلوا
شرطدر لو كان فيهما الهة الا الله لفسدتا آيه كريمه سي توحيده مانع

اولیں ایکیلن اهر طرفدن غیریت وماوآ شرطا اولدیغی بیان بیورلشدر الا
غیر معناسنه در وانده استثنا منفصلدر ثانی اوله تداخل وتوافق اتمکه
اوزره بیان بیورلدیغی لفظا ملازمه سندن ظاهردر انکچون کمل صوفیه
لا اله الا الله کلمه سنه معنی ویرمیوب ترکیب مزجی اولق اوزره تعلیلی کبی
جناب حقک بر آدیدر دیرلر زیرا لا اله کلمه سندن مراد عالم ازل وعالم
غیب وعالم بالقوه وعالم اجمال بیانی اولنوب والا الله دن مراد
عالم ابد عالم شهادت عالم بالفعل وعالم تفصیل مراد اولنمغله
ایکی عالمدر بو ایکی کلمه ایله مزج ایدوب توحید وجناب حقه علم تسمیه
قلنمشدر لا اله الا الله حصنی حدیث قدسیسی بو تحقیقه اشارتدر
قالدیکه توحید اعتباریله خالق ایله مخلوق عابد ایله معبود برکوریلور
ملازمه سنک وحدتی وتوحیدن ضرری یوقدر زیرا توحیدک مراتب
اعتباریله تغییری وامتیازی کافیدر واعتباریده شارع حضرتلرینک
کندوسی اعتبار التشدر بریم اعتبار ایتمه مزدکلدر اول سببدن جانبینک
بری موثر وبری متاثردر مثلا حاکمیت موثر ومحکومیت متاثردر
کذلک روحانیت مائز وجسمانیت متاثر بو اعتباریله امتیازی کافیدر
وحقیقتلرینک برلکنه مضردکلدر وبو تقریرده الفعل خلق والانفعال
مخلوق قاعده سندن ظاهر ومبیندر کذلک شیخ اکبر حضرتلرینک الرب عبد

والعبد رب ولیت شعری من المکلف بیوردقلری امتیاز اعتباریدر اولدیغی
افاده بیورلر هرحالده امتیاز اعتباریدر لاهوتیله ناسوتک بربرلرینه غلبه لری
اعتباریله در زیرا بعض وجودده لاهوت کندو ناسوتنه اوزرینه غالبدر
اول سببدن لاهوت ایمانه وعلم وعرفانه وذوق وجدانه طالب اولمق
جهتیله ناسوتنه کار کسبندن عزل ایدوب عالم بقانی تعمیر ایدر وبعض وجودده
ناسوت کندی لاهوتی اوزره غالب اولوب کار کسبه ومناصب دنیایه وحب
ریاسته کرفتار اولمغه جهل ظلمتنده قالوب آخرتی مغبون اولوب انجق تعمیر دنیا
سعینه منحصر اولور لولا الحمقاء لخربت الدنیا کلامی بو تحقیقی ادا ایدر
ودخی درجه عقلده اولان امتیاز اشتمالیدر حقله اثنیانک عقلده اجتماعی
قتنده عقلک بینهما بر امتیازی واردر نتکم بر اتصالی اولدیغی کبی لکن
امتیازی واتصالی دخی بی تکییف وبی قیاسدر مجرد عقلک ادراکی قتنده در
نه خارجده تعبیر ممکن ونه حقیقتده امتیازی مدرکدر ایکیسندنده عاری
وایکیسنه جامع بر امتیازدر وبر اتصالدر کذلک بر امتیاز دخی واردرکه
انفصالده افلاکک ضمننده حاصل اولور مراتبه ده وبونده اولان امتیاز
کبی زیرا افلاکده اولان امتیازک ممیزی حقدر عقلده حصه سی یوقدر
جسد ایله مغشوش اولوب میت حکمنده اولور عنده انک میت وانهم
میتون آیه کریمه سی بو تحقیقی بیان ایدر وبر امتیاز دخی واردر موجبینده
حاصل اولور دخی روح کوده روحک بدنده تنزلده انفصالده امتیازی کبی
ص

والله اعلم
تمت

هذه الرسالة تصوّف للمتصوف بلغة الفارسي

هذا بيان

تقرير السؤالين الواردين على امتيازين ذاتيا او اعتباريا او اشتماليا عقليا او انسلاخيا نوميا او انفصاليا موتيا وهذا الامتياز الخ سأحقق لكن في هذا الكتاب موجب الايقاع اجوبة لاسئلة اهل الفرقان يبحث فيه عن احاطة الوجوب بالامكان بالمعيت الذاتية من جهة الاتصال والامتياز بتحقيق هذا الحديث كما قال النبي صلى الله عليه وسلم ان الله خلق الاشياء في ظلمات ثم رش من نوره وبتحقيق هذه الاية الكريمة وهي قوله تعالى هو الذي يصلي عليكم وملائكته ليخرجكم من الظلمات الى النور وكان بالمؤمنين رحيما ومع هذا ان الاتصال الوجوب بالامكان يتوقف معرفته على معرفة امتيازه تعالى عن الاشياء اذاتي هو ام اعتباري فان كان الامتياز ذاتيا فيلزم منه ان التوحيد الشرعي الحقيقي محال اذ الاشياء المختلفة المتضادة حقايقها لا تتحد بالواحدية والاحدية فحينئذ قولنا لا اله الا الله يتعلق بالمحال وان كان الامتياز الاعتباري فيلزم منه ان السعي والسلوك عبث وتحصيل للحاصل اذ الاشياء المتحدة الحقايق واحدة فتوحيد الواحد محال والسعي فيه عبث وضلال كما مر لانه تحصيل للحاصل فالجواب المحقق لدفع هذين السؤالين مشروح في هذا الكتاب

چون سؤالين اولدى تقرير كلام

پس جوابين اول تحقيق بالتمام

بسم الله الرحمن الرحیم وبه العون

حمداً لا اله عم الخلق الاه لا معبود سواه بل لیس سواه
ذرات دو کون را از آسیب عدم غیر از حرم رحمت او نیست پناه
نتواند یافت و شکر مکافی نعما و آلاء ان ساخت و الا از مفلسان
کوی عدم و فنا در وجود نتواند آمد مالی شی کفاء الاله
العبد و ماله لمولاه قد جاوز منتهی عطایاه لا یحمها سوی مطایاه
پس الیق آنست که حمد و شکر او را هم موکول بدان حضرت دارند
و زبان عجز بصدا آء لا احصی ثناء علیک برارند تا نقص خاک نشینان
کوی نیستی را بکمال بصدای خود تلافی فرماید و صورت کمال و قدرتش
در آیینهٔ قصور و عجز ایشان تجلی نماید و آنگاه خود خود را بثنای لایق
جلال جود ستاید و زبان حال ترانهٔ انت کما اثنیت علی نفسک سراید
ز وصف کمال تو نیارم گفتن وین در کرانمایه نداتم سفتن
هم خود تو بگو مدح کمال تو که تا گفتن تو باشد و ز تو آشفتن
و درودی که مناسب رفعت مرتبه و علو درجهٔ حضرت جمعیت پناه
خاتم عزتی تواند بود از اعجمیان بی زبان عرصهٔ امکان که اطفال ابجد
خوان مکتب دانش و بینش اند نیاید پس حوالهٔ آن هم بحضرت
عالم الخفیات مناسب نماید و لهذا مضمون صیغهٔ ماثوره در کیفیت
صلوات بر آن حضرت جز توکیل و تفویض صلوات بحضرت الوهیت
نیست اللهم صل و سلم علی محمد و آله و اصحابه و ذریته و احبابه
در سوالف ایام که عنفوان جوانی و ریعان زندگانی
و عنوان شادمانی بود بعضی مربعیات در بیان حقایق وجدانی
و معارف ربانی وجهی که اهل عیان در حیز بیان آورده اند
سمت ورود یافته بود و چون قلت بضاعت خود خصوصاً در
امثال این مطالب عالیه که مطمح انظار اولی الایدی و الابصار است
معلوم داشت در زاویهٔ اعراض مطروح شده بود و اکثر آن منتسج عناکب
نسیان گشته و مدتی بود که جمعی از اخوان صفا و خلان و فا التماس
جمع آن و شرح بعض غوامض که در طی آن منطویست مینمودند

وخاطر

وخاطر بر انجاح این ملتمس منشرح نمیشد و الامور مرهونة باوقاتها تا درین
فرصت که وارد خجسته ورود و بوا فدی فرخنده وفود محجوب نشانی عنایت
نشان مذهب هموم و احزان مقرون بفنون نعم و احسان از حضرت پادشاهی
رسید که کواکب با آنکه همه تن چشم گشته شب و روز گرد جهان
گردیده اند جهان بانی چون او بیاد در هیچ مکان ندیده اند و افلاک
سرتاپای گوش شده مشرق و مغرب عالم را سیران کرده اند
طنین عظمت صاحب قرانی چنین در هیچ قرن نشنیده اند ظفر
و فیروزی در هم دور کمال از بیم زوال بسایهٔ بخت همایونش پناه
آورده اند سعادت و اقبال بسمت علامی الحضرت سمت قبول
یابند چتر عظمت و قارش بر سر خود آسمانیست که آفتاب در سایهٔ
اوست ایوانیست که طبقات سموات نردبان نه پایهٔ اوست قامت
اعتدال آیینش در صحیفهٔ عدالت المعیست یکتا و در چمن خلافت
و راقت راست سروی بی همتا نی نی شمام که بالایش
بسروی کرده ام نسبت بجا سروی سهی یک ساله ره سایه نشین دارد
صبا پیراهنی او را ببوسی دامنی ارنما که ابر رحمت عالم درون آستین دارد
فلک از بهر تعظیم غلامانش سر هر مه زماه نو سر انگشت تواضع بر جبین دارد
آفتاب و آر زبر تو انعام عامش اقطار آفاق روشن گشته و سحاب
اسا از فیض مدرار ادرارش عرصهٔ هامون گلشن شده کف دریا
نوالش چو دخاتم راطی کرده سمند دولت و اقبالش قوایم توسن
افلاک را پی کرده دست زر افشانش روی زمین را از کثرت ذهب
مسکوک که با فاضل هر دیار رسانیده زر از ترس کف کریمش که از
فرط جود آن را از خزانهٔ عامره بیرون می اندازد و در اطراف جهان
منتشر میسازد در زرد شده در خاک معدن متواری گشته
آن شاه که شاهان بشمند او عین است بر خلق جهان دعاش فرض عین است
زر دریم تو انست زبیم کف او اینست که زرد دار روی او چون عین است
خاقان الخافقین سلطان المشرقین عرف ذی القرنین الواصل من العلم
الی العین الذی هو لاعیان خوافین العالم عین و لاقاصی تخوم الممالک

زین الحاصل له کمال النشاتین السلطان ابن السلطان ابن السلطان ملاذ الاسن
الزمان معاد قیاصرة الدوران المختص بعنایة الله الملک الحمید المجید جلال الحق
والسلطنة والدنیا والدین غیاث الاسلام والمسلمین سلطان بایزید خصه
خصه الله تعالی کل لحظة بفیض جدید ولطف عتید وافاض علیه من عظام
منحه المزید زاندک مدتی داعیهٔ عود بعتبهٔ جلال وجلال که قبلهٔ اهل
اقبال و قبله گاه سلاطین واقبالست او راسخ شده و بحی الفور علی
سبیل الاستعجال احرام حج آن کعبهٔ آمالست فقیر کم بضاعت چون
استطاعت تحفهٔ شایسته و خدمتی بایسته در خود نمی یافت و استیفان
وارد مذکور مانع از تامل و تفکر بود در مخزونات خاطر کسیر و مکنونات
ضمیر سیر مینمود ناگاه کلک خیال بر لوح اندیشه این نقش کشید که این
قراضهٔ بی قیمت را مسکوک بسکهٔ اسم عالیحضرت خاقانی سازد و بخزانهٔ
کتب عامرهٔ سلطان فرستد باشد که بیمن سکه قبول عالیحضرت خلافت
پناه اسکندر جاه در نظر اصحاب بصیرت و انتباه و ارباب قلوب آگاه
که صرافان بازار حقایق و معارفند رواجی یابد و بعز دولت خاقانی
از رد اهل جدال و مصون ماند و قبول اهل کمال و صفا مقرون گردد
امید که بیمن و امرا انا نحن نزلنا الذکر وانا له لحافظون این مخدرات
حرم نشین باطن ارباب شهود که حور مقصورات فی الخیام وصف
الحال ایشانست از نظر ناپاکان نفاق خوی و آلودگان شقاق جوی
مصون و محفوظ ماند و بنظر پاکان یکروی که از آلوات تعلقات اکوانی
وارجاس رزایل نفسانی منزهند ملحوظ گردد چنانچه حافظ محفوظ گفته
یارب آن گل خندان که سپردی بمنش می سپارم بتو از چشم حسود چمنش
والله محقق الامال وهو مفیض الخیر والکمال التوفیق من الله والامر کله بید
الله لا نعبد ولا نستعین الا ایاه ولا حول ولا قوة الا بالله رباعیة
فی کون وجود الواجب عینه وبیان وجود الممکن ونسبته الی الوجود الواجبی
هستی تو بذات و ما بتو هست غنا الله چه تفاوت ز کجا تا بکجا
هستی تو غنی مطلق و خلق گدا دارند ز تو او وجود و از خویش فنا
محققان اصحاب عیان و مدققان ارباب برهان چنین دیده و دانسته اند

که وجود حق سبحانه و تعالی عین ذات اوست و فرقهٔ اخیره بیان آن برین
وجه کرده اند که هرچه عقل آنرا تخییل بشی و بوجود تواند کرد اعنی هرچه
وجود زاید بر ذات او باشد هر آینه اتصاف او بوجود علتی طلبد و
اگر علت آن اتصاف ذات او باشد لازم آید تقدم اتصاف ذات او بوجود
بر تاثیر در اتصاف بوجود زیرا که عقل حاکمست باینکه ایجاد فرع وجودست
پس اگر وجود سابق عین وجود لاحق باشد تقدم شی بر نفس لازم آید
واگر غیر باشد نقل کلام باتصاف بآن وجود کنیم تا لازم آید و اگر غیر باشد
نقل کلام باتصاف بآن وجود کنیم تسلسل در وجودات یا انتها بوجودی
که عین ذات باشد بانکه تعدد در وجود شی واحد محالست کما تشهد به
الفطرة السلیمة و بیان آن بوجهی دیگر آنکه هر معروض وجود وجودست
بنظر بذات او وجود از و مسلوبست زیرا که ماهیت من حیث هی عین ذات
و ذاتیات از و مسلوبست کما هو المشهور بین الجمهور من انه لیست الماهیة
من حیث هی لا واحدا و لا کثیرا و لا شیا من الامور العارضة لها و ثبوت
وجود او را نا شی از ذات نمیتواند بود بنا بر آنکه گذشت که عقل حکم میکند
بر آنکه ایجاد فرع وجودست پس نتواند که ماهیت من حیث هی بی شرط
وجود موجد باشد خواه موجد خود گیری و خواه موجد غیر پس حقیقت
واجب تعالی وجود متاکد باشد اعنی وجود قایم الوجود است بذات خود و
هم وجود باشد و هم موجود چه معنی موجود ما قام به الوجود است
خواه از قبیل قیام صفت بموصوف باشد چون قیام وجود بماهیات
ممکنه یا از قبیل قیام شی بنفسه باشد چون قیام وجود واجبی بذات
خود و از آنکه اطلاق قیام بر آن مجازی باشد لازم نباید که اطلاق موجود
برو مجاز باشد کما لا یخفی علی من له بصیرة و اما فرقهٔ اولی که مدار ادراک
مطالب نزد ایشان بر وجدان صحیح و مکاشفات حقه است گویند که بکشف
صریح ما را معلوم است که وجود حق تعالی عین ذات اوست و موجود حقیقی
غیر او نیست و دیگر اشیا شئون و اعتبارات لاحقه بان ذاتست
و بعضی از ایشان تنبیه برین معنی بدین وجه کرده اند که هستی دیگر غیر هستی
باشد نیست پس هیچ هستی بر هستی مقدم نباشد پس هستی واجب

ازمدت زمانی صح

آطلاق موجود برو مجاز باشد صح

حقانی است صح

واجب صح

بانکه صح

محصل آن که

باشد و تفصیل سخن آنست که هستی مطلق مستغرق جمیع هستیهاست
پس هیچ هستی بر وی مقدم نباشد و الا تقدم او بر خود لازم آید و چون
هیچ هستی بر وی مقدم نباشد واجب باشد و این تنبیهی است مقنع طالب
کمال را نه ملزم صاحب جدال را و فرقهٔ اولی وجود را بشرط سلب جمیع
اعتبارات و نسبت حقیقی واجب میدانند و وجود غیر او را عبارات از
نسبتی خاص میدانند که او را بحقیقت وجود تام بذات خود حاصل شود یعنی
آنکه وجود را قیام باو باشد همچنانکه حداد کسی را گویند که حدید موضوع
صناعت او باشد و مشمس الماء را گویند که او را با آفتاب نسبتی خاص از محاذات
و تسخین بواسطهٔ ضوء او حاصل شده باشد و همانا در لفظ موجود که
در لغت عربی مبین و معرب از کنه حقایقست تعبیر از هست
بآن میکنند ایمائی باین معنی توان یافت چه لفظ مذکور بصیغهٔ اسم مفعول
واقع شد همچون مشمس و مشهور از فرقهٔ ثانیه آنست که وجود مطلق اعنی
وجود من حیث هو نه بشرط تجرد و اطلاق و غیر آن از عوارض و صفات
حقیقت حق میدانند و از مراتب اثبات میکنند مرتبهٔ اول غیب هویت که
در آن مرتبه بهیچ وجه مشار الیه نگردد و بهیچ چیز موصوف نباشد و بهیچ
اضافت منسوب و منسوب الیه نشود و چون قدم و حدوث و وحدت
و کثرت الی غیر ذلک بلکه این تمام احکام مراتب تنزلات اوست چه من
حیث الاطلاق و التأثیر و الفعل و الوحدة مرتبهٔ الوهیت است و هی
حقیقة اسم الله و له بهذا الاعتبار الوجوب الذاتی و القدم و امثا
لهما من صفات الکمال من حیث التقید و الانفعال و التأثر و قابلیة
الوجود من الواجب بالفیض و التجلی حقیقت عالم است و له بهذا الا
عتبار الامکان الذاتی و المعلولیة و غیرهما من الصفات التی تتبع الامکان
و هذه المرتبة تسمی عالم المعانی و الاعیان الثابتة و من حیث الجمع بین
المرتبتین حتی یکون مطلقا من وجه و مقیدا من وجه اخر مرتبة احدیة
الجمع و لها مرتبة الاولیة الکبری و الاخریة العظمی این تفصیل منقول
از سخنان این طایفه است و گاه گویند که مراتب کلیه وجودیه پنجست
اول غیب مطلق و آن مرتبهٔ اطلاق محضست که آنرا غیب هویت و منقطع الاشارات

وصف

التقدم

و غیب الغیب گویند و دوم غیب مضاف و آنرا عالم عقول و نفوس گویند و گاه
عالم اعیان ثابته چه تحقق آن اعیان در مرتبهٔ عقول و نفوس خواهد بود
و آنرا ملکوت اعلی خوانند که خیال انسانی بمنزلهٔ جدولیست از آن نهر
و خلیجی از آن بحر و آنرا ملکوت اسفل خوانند و عالم برزخ نیز گویند بنا
بر آنکه در آن عالم صور مجردات و مادیات مجتمعست و چهارم شهادت
مطلق و آنرا عالم ملک و شهادت خوانند و آن عالم اجسام نیست بما
فیه من الجواهر و الاعراض و پنجم مرتبهٔ جامعه و آن حقیقت انسانی است
که جامع جمیع حقایق عالمست و الی ذلک اشار الشیخ المحقق ابن العربی
قدس سره بقوله اقول و روح القدس ینفث فی النفس بان وجود
الحق فی العدد الخمس اینست مجمل اقوال این دو طایفه و هر دو مشرب
بهم نزدیکست خذ بطن هرشی او قفاها فانه کلا طرفی هرشی لهن طریق
و اگر واقف بصیر در عمق هر دو مصرع غوص نماید بر وی ظاهر شود که
چون مرتبهٔ لا بشرط که فرقهٔ ثانیه اثبات میکنند از حیز عبارت و اشارت
و اسم و رسم و نعت و وصف خارجست چنانچه مذکور شد پس بحث
و نظر را بر وی مجال نیست از این جهت سیر فرقهٔ اولی که اهل نظر و
بحثند بمرتبهٔ ثانیه که محتد وجوب ذاتی و مقید بشرط لا شیء است
منتهی شده چه طایر بلند پرواز عقل را مجال نیست لو دنوت
انملة لاحترقت از این بیانات متبین شد که موجود بالذات
حق سبحانه و تعالی است و ممکنات باعتبار اضافت و انتساب بآن
ذات موجود نام میشوند نه آنکه بحقیقت موجودند چنانچه گفته اند
الاعیان الثابتة ما شمت رائحة الوجود بل هی باقیة علی عدمها قال
الشیخ اوحد الدین عبد الله بلیانی قدس الله سره ظننت ظنونا بانک انما
و لا ان تکون و لا اوط کنتا فان کنت انت و انک رب فان انت انت فانکر رب
و ثانی اثنین دع ما ظننتا زیرا که محقق شد که نزد اهل تحقیق و اصحاب
نظر دقیق وجود حقیقت قائم بذات خود نه وصفی قائم بغیر خارجه
بنظر جلیل ظاهر شده پس غیر او بحقیقت موجود نباشد بلکه موجود
حقیقی همان ذات باشد بهمان معنی که سبق اشارت بآن واقع شد

الدرایة طحانی

تجاوز ازان مرتبه نیست صح

پس تفاوت و تباعد میان ممکنات و حق تعالی یعنی هستی اوست و ممکنات نه عین هستی خودند و نه مقتضی هستی خود و نه معروض هستی بحقیقت بلکه هست نماید بسبب نسبتی خاص که بآن حضرت دارند پس در مرتبهٔ وجود بمراتب از مرتبهٔ وجود حق تعالی انزل باشند چنانچه در مصراع ثانی یاد نموده شد مصراع ما للتراب و رب الارباب من از تو در چندین هزار مرحله راه لطیفه انکه تو نزدیکتر زمن بمنی و غنای مطلق حضرت حق راست که اصلا وجود و کمالات او غیر او نیست رباعی
ولو جهها من وجهها قمر ولعینها من عینها کحل واعنق کحلاء المدامع خلقة لیلا اری فی عینها منه الکحل و کمال فقر و نیستی خلق راست چه وجود حقیقی ندارند و نمایشی نیز که ایشانراست نه از ذات ایشانست بلکه از ذات بلکه عکس وجود حقیقیست که در مرآت اعیان ایشان ظاهر شده اگر سوال کنند که از فحوای مصراع مفهوم میشود که وجود عین ذات واجب است بلکه همین افاده میکند معلوم میشود که وجود او بالا از غیر نیست و این معنی اعمست از آنکه عین وجود باشد چنانچه مذهب محققانست یا مقتضی وجود چنانچه مذهب متکلمانست جواب آنست که مراد بموجود بالذات که اطلاق بر حضرت حق رفته موجود فی حد ذاته است ای مع قطع النظر عن غیره و این معنی محقق نشود الا بآنکه موجودیت عین او باشد چه اگر غیر او باشد در حد ذات خود از و مسلوب باشد چنانچه مفصلا گذشت بآنکه بطلان این احتمال باندک تجلی ظاهر است و اگر خواهی که صریح تر ازین باشد چنین گوییم مصراع هستی تو عین ذات و ما هست بغیر
رباعیة فی نسبة الخلق الی الحق واستهلاک الخلق فی وحدة الحق و ظهوره فی مرآة وجوده بمقتضی جوده هستی است که در نیست کند جلوه مدام زان هستی و نیستست عالم بنظام اشیاست در و محو و باو موجودند آن یک صفت جلال و این یک اکرام حق سبحانه و تعالی بذات خود موجودست چنانچه مفصلا و مکرر گذشت و ظهور ان ذات در مرآة اعیان ممکناتست که معدوم اند و همچنان صرافت بر عدم باقیند همچنانکه آیینه در آن زمان که لون درو ظاهرست همچنان بی رنگی خود باقیست

چه لونی که درو مینماید لون غیرست نه لون او و عبارتست از آن اعیان که بواسطهٔ فیض تجلی حق نمایشی دارند پس نظام عالم بواسطهٔ آن هستی و این نیستی است و آن اعیان نظر بوحدت ذاتی حق و احدیت او مستهلک و فانی اند و این صفت جلالست و قهر که مقتضی نفی ما سواست و نظر بتجلی حق و ظهور او در مرآة صفات ایشان موجودند بدان معنی که مکر ربان اثمار رفت یعنی موجود نمایند و این حیثیت صفت اکرامست که مستدعی ظهور حق تعالی است و ران مرایای و مجالی بسط و تحقیق محققان گویند که شدت ظهور مدرک مانع ادراک میشود بمثابت تیر که از حدوث در قرص آفتاب بابصار رسد و نماینده هر چیز که از غایت ظهور او نکند او را نتواند نمود پس شاید که چیزی مظلم چون عدم مطلق نماینده روشنی کامل چون وجود مطلق شود یا روشنی ضعیف یعنی عدم ممکن که انرا عدم اضافی میگویند نماینده روشنی قرار خود گردد چون آیینه نسبت با قرص آفتاب و تقابل میان نموده و نماینده ضرورست و مقابل هستی جز نیستی و نماینده تا به نیستی بعضی از صفات متصف نگردد و بتجلیه و تصفیه موصوف نشود نماینده که از و نماید بلکه بحقیقت نماینده آن نیستی است تمثیل آیینه تا بکلی از لون خالی نباشد لون ننماید ازین جهت مجلی و مظهر وجود حق تعالی جز ممکنات که معدوم اند فی حد ذاتها نتوانند بود چه هر مظهر تا در ذات خود از صفاتی که مظهر آنست خالی نباشد اظهار صفات غیر از و نیاید و مظهر شاید چه ظهور صفات او مانع ظهور صفات غیر گردد چنانچه در مثال آیینه و آب روشنست و درین رباعی بعد ازین می آید اشاره بانست رباعیه فی توضیح ذلک گویم سخنی نه در خور خاطر تست مرآت وجود و مظهر او عدمست چون آینه از رنگ ندارد لونی زین روست نماینده هر لونی که هست نزد این طایفه مقررست که ماهیات ممکنات که آنرا باعتبار وجود علمی حق تعالی اعیان ثابته میگویند ازلا و ابدا بر عدمیت خود باقیند و استفاده وجود بمعنی اتصاف بان نمیکنند چه حقیقت وجود نزد ایشان اصلا وصف نیست بلکه ذاتیست قایم بخود چنانچه در مفتتح این رساله سبق ذکر یافت اما اطلاق وجود بر معنی نسبی میکنند و بنا معنی گون

نسبی است چنانچه گویی زید در خیال من موجود است یا در خانه موجود است و این
معنی بحسب ظاهر صفت ممکن باشد و بحقیقت و ممکن را اتصاف بآن باشد
و آن عبارتست از ارتباط او بوجود حقیقی که عین ذات حقست و ازین
ارتباط تعبیر بتجلی نمایند و این ظهور و کون نسبی نیز بحقیقت اعیان
ثابته را نیست قال الشیخ صدر الدین القونوی قدس سره فی النصوص من
اعظم الشبه و الحجب التعددات الواقعة فی الوجود الواحد بموجب آثار الا
عیان الثابتة فیه فیتوهم ان الاعیان ظهرت فی الوجود و بالوجود و انما
ظهرت آثارها فیه و لم تظهر هی و لا تظهر ابدا لانها لذواتها لا تقتضی الظهور
و حاصل این سخن آنست که ظاهر بحقیقت وجود حقیقی است که بصفات
اعتباریهٔ اعیان ثابته منصبغ شده و الی ذلک اشار من قال منهم الحق محسوس
و العالم معقول و باین اعتبار حق آیینهٔ ممکنات باشد چنانچه در رباعی
آینده مبین شده   رباعیة فی کون الحق مرآة للممکنات من حیث انها
منتفیة فی انفسها متراءیة فی نوع من الظهور الوهمی فی فضاء القدم باشعة
نور الوجود الحقیقی   ای عشق توی آیینهٔ بود و نبود   نی غیر تو کس بود
نه کس خواهد بود   وین طرفه که نی روی کسی در رویت   هر لحظه هزار
نقش اغیار نمود   مراد از عشق درین مقام وجود حقیقی است که عشق
نزد این طایفه عین ذاتست بر منوال سایر صفات و تصویر این
معنی آنست هر حقیقتی که قایم بغیر باشد موجود بذلک الغیر است و منشاء
اتصاف آن غیر است بآن و چون قایم بخود باشد منسوب بغیر نباشد
و موجود لذاته باشد پس وجود موصوف شود بخود بر آن نهج که در
معنی موجود گذشت مثلا اگر فرض کنی که حرارت از آتش برخیزد و بذات
خود قایم شود هم حرارت باشد و هم حار باین معنی که حرارت بالذات قایم
است قیام الشیء بنفسه و قد سبق انه لا یلزم من کون اطلاق القیام
علی هذا المعنی مجازا ان یکون اطلاق المشتق علیه مجازا و ان لم یتحاش
عن ذلک رؤساء الحکمة الرسمیة حتی صرحوا بان اطلاق الموجود علیه
تعالی مجاز فی عرف اللغة انما مصیرا منهم الی ان مرتبة الواجب تعالی
اعلی مما یفهم عرفا من لفظ الموجود بل هو نفس الوجود او الی ان الوضع المتعارف

انما

انما یتعلق بالمعانی التی تحصل فی اذهان اهل العرف و لما کان هذا المعنی
خارجا عن مدارکهم اطلقوا علیه اسم الموجود و ان اطلاق اهل العرف الموجود
علیه تعالی بناء علی ما اعتقدوه من کونه موجودا بوجود زاید و کان حقه ان
لا یطلق علیه الموجود بالمعنی الذی اعتقدوه و چون ذات حق سبحانه و تعالی
متصف است بمحبت چنانچه ائمهٔ علوم عقلیه و نقلیه بران متفق اند و کنت
کنزا مخفیا فاحببت ان اعرف و آیات قرآنی و احادیث صحیحه بران ناطق
و صفات الهی عین ذاتست بنابرین طایفهٔ محققان اطلاق عشق
بران حضرت می کنند فهو عشق و عاشق و معشوق کما انه علم و عالم و معلوم
و چون معلوم شد که اعیان ثابته را اتصاف بوجود نیست بلکه بسبب ارتباط
با حضرت وجود ظهوری مجازی یابند و آن نیز بحقیقت ظهور حقست بصفات
آن اعیان پس اعیان بمنزلهٔ صور مرآة باشند نسبت با ذات حق
و یقرب من ذلک المعنی تحوی هذه الرباعیة الاخری و هی هذه   رباعی
ای عشق توی هست و نمایی که نه   هر لحظه بصورتی برآیی که نه
دل در طلبت کون و مکان میگردد   آخر تو کجایی و کجایی که نه   رباعیة
فی ان ذاته تعالی من حیث مرتبة غیب الهویة فوق مدارک الاوهام و العقول
ای عشق که بالاتر از ادراک منی   گر پرده ز روی چهره بر فکنی   حقا که بغیر از تو
نبینند رویت   زیرا که تو دیده و دل و جان و تنی   حقیقت حق سبحانه
و تعالی من حیث الوجه الاطلاقی و هو المشار الیه بغیب الهویة از اسم و رسم
و وصف و انتساب او بغیر و انتساب غیر با و متعالیست پس ادراک
متعلق باین مرتبه نمیشود زیرا که ادراک مستلزم تمییز مدرکست
از غیر و درین مرتبه تمییز بکلی مفقود است و حکم نه برین مرتبه بآنکه متعقل
نمیشود از قبیل حکم بمجهول مطلقست با امتناع حکم و وجه حل شبهه درین هم
وجه حل شبهه در آن طایفه از ایشان بر آنند که در مرتبهٔ بقا بالله ادراک این
مرتبه حاصل میشود و مدرک درین مرتبه غیر حق نیست چنانچه بیت
دوم اشارت بآنست و سخن در تحقیق علم حق تعالی بذات خود درین
مرتبه و رفع شبهه ازان بعد ازین خواهد آمد ان شاء الله تعالی   رباعیة مشیرة
الی الحق تعالی انما یخفی لغایة ظهوره و یبعد لغایة قربه و یجهل لفقد ادراک ادراکه لا لفقد ادراکه

شده صح

و الحق اظهر من الشمس صح

آن شوخ که نور چشم تاریک منست هجران و وصال او بد و نیک منست
در چشم منست و غایب از منست من دورم از و زبس که نزدیک منست
این طایفه برانند که ادراک حق سبحانه و تعالی من حیث الانیة لا من حیث
الغیب لا طلاقی هرگز در هیچ حال از انسان بلکه از هیچ موجود منفک
نیست و درین معنی هیچ تفاوت میان افراد موجودات نیست
و این ادراک را معرفت و علم بسیط خوانند و تفاوت در ادراک ادراک است
و شعور بانکه مدرک حق است و بعثت انبیا و تکلیف از جهة تحصیل این
ادراک است که انرا علم مرکب خوانند بر قیاس جهل بسیط و جهل مرکب
و در ضمن تشبیه بنور چشم و اثبات تاریکی چشم خود را نکتها است که
واقف فطن را احتیاج بتنبیه بران نیست چه ادراک ذات حق من
حیث الاکتناه والاحاطة از طوق بشری خارج است چنانچه سابقا
ایمائی بان رفت و آنچه از و مدرک شود بسبب نور ظهور اوست و تقرب
من ذلک مضمون هذه الرباعیة و هی هذا آن شوخ که نور چشم تاریک منست
بیرون ز خیال و فکر باریک منست از بوالعجبیهای است که او
در دور ز من بود نه نزدیک منست رباعیة اخری ای عشق تو بی هست و تمالی
هر لحظه بصورتی برآئی که نه دل در طلبت کون و مکان میگردد
آخر تو کجائی که نه یک وجه از معانی این رباعی آنست که ذات حق موجود
حقیقی است بواسطه مظاهر که از وجه مکامن انداز نظر ادراک
محجوبان محتجب میگردد و این معنی بواسطه ظهور او بصفات اعیان
ثابته است چنانچه سابقا ایمائی بان رفت و در مصرع ثانی اشارت
بان وجه دیگر آنکه حقیقت بواسطه تجلی در صور اعیان ثابته که از
عدم اضافی خوانند در نظر محجوبان همان ممکنات می نماید و جمال آنکه
سرادق عزتش از ان مراتب منزه و متعالیست کل خطر ببالک فالله
اعلی من ذلک فان ما تصورته فقد تخته والله خلقکم و ما تعملون
تنبیه از مقدمات سابقه معلوم شد که از وجهی اعیان ثابته مظاهر
حق اند و از وجهی امر بر عکس است پس هر یک بمنزله آیینه
باشند آن دیگر را چنانچه المؤمن مرآة المؤمن اشعار لطیف بان مینماید

وهر یک

وهر یک بنظر جلیل منصبغ آن دیگرست صبغة الله و من احسن من
الله صبغة و نحن له عابدون اشارت باینست بیت شعر
سرخی گونه ز وصل آمد و زردی ز فراق خم عشقست که رنگش همه گونا گونست
رباعیات مشیرة الی البحث عن کون الاعیان الثابتة مجعولة او غیر
مجعولة و بیان ما فی هذا المبحث من الغموض والتفصی عن وجه الحق فیه
اعیان که باصطلاح این قوم ثناست چون هر دو وجودش اثر فیض خداست
از بهر چه مجعول نباشند بگو این هر دو سخن بهم مغایر است اخری
اعیان که برین لجهای که اند معنیست وجود بحث و ایشان صور ند
در بودن خود خود ندا ز غیر غنی در ذات ولی تابع ذات دگرند اخری
اعیان که باصطلاح ماهیات است در خارج بذات هر دو فرع ذات است
مجعول بوجهی بوجهی ازلیست احکام بکلی تابع حیثیات است اخری
چون علم باعیان صفت ذات خداست تاثیر باختیار در وی نه رواست
آنکس که از ان نفی کند مجعولی گر این قدرش مراد باشد نه خطاست
میان این طایفه شایعست که اعیان ثابته باعتبار ثبوت مجعول
نیستند چنانچه شیخ صدر الدین قونوی قدس سره در نفحات آورده
که شیئیت بر دو وجه است شیئیت ثبوتی و شیئیت وجودی شیئیت
وجودی ظهور شی است بوجود در مرتبه از مراتب و عالمی از عوالم
و شیئیت ثبوتی ثبوت شی است در علم نه در خارج و این شیئیت
مجعول بجعل جاعل نیست پس معدوم مطلق شی نیست مطلقا
نه باعتبار ثبوت و نه باعتبار وجود اما معدوم ممکن را شیئیت
ثبوتی هست پیش از وجود عینی و باین شیئیت مخاطب شود بامر
کن و استماع و قبول اثر میکند و بوجود خارجی می آید و بر فطن متدرب
در علوم عقلیه مخفی نیست که این سخن قریب بسخن معتزله است که قائلند
بثبوت اعیان ممکنه و فرق باهمین قدر است که معتزله آن ثبوت را نسبت
بخارج میکنند و ثبوت خارجی می نامند و این طایفه از او وجود علمی حق
میدانند و در استثناء ممتنعات نیز موافق معتزله اند و حضرت
شیخ محی الدین قدس سره در رساله انشاء الدوائر بیان آن برین وجه

میفرماید که تعلق علم بمعدوم مفروض چون شریک باری تعالی و ولد و صاحبه
مر ورا و دخول جمل در سم خیاط محالست زیرا که عدم محض را صورتی
نیست و مقید بصفتی نمیشود و او را حقیقتی نیست که بضبط در آید
مگر نفی محض و از نفی محض چیزی در نفس حاصل نمیشود چه اگر حاصل
شود موجود باشد و عدم بهیچ وجه وجود نشود البته و قلب حقایق
محالست و در نفی شریک از الله تعالی هیچ نیابی در نفس خود مگر وحدانیت
و آن موجودست و اگر قبول این بر تو مشکل باشد بوجهی دیگر بیان
کنیم گوییم که شریک پیش تو موجودست و معلوم در محدثات پس
آن نسبتی که بآن اضافه میکنی شریک را بمحدثات آن نسبت را بعینه
نفی میکنی از حق تعالی پس علم بمحال راجع شد بعلم باجزاء متفرقه موجوده
و اگر آن اجزا نباشد فهم نکنی نفی آنرا از حق تعالی پس هرگاه که تصور
معدومی کنی علم باشد بوجود ضد آن یا باجزاء موجوده که نفی کنی نسبت
و اضافه آنرا از موجودی یا علم باشد بموجودی که مثل آن معدوم باشد
تا اینجا ترجمه سخن شیخست و محصلش آنست که علم خواه علم واجب
و خواه علم ممکنات متعلق بمعدوم مطلق نمیشود و خواه آن معدوم
ممکن باشد و خواه محال و تفصیلی که در آخر سخن شیخ قدس سره در
تعلق علم بمستحیل فرموده بعینه همانست که شیخ الفلاسفه در کتاب
شفا آورده و شیخ صدر الدین قونوی قدس سره میگوید که تحقق
علم واجب بمعدومات ممکنه قبل از وجود خارجی فی الحقیقه تعلق
بمعدوم نیست زیرا که جمیع ممکنات نامتناهی در ام الکتاب هست
و قلم اعلی که روح قدسی و عقل کلست محل بعضی از آنست و لوح محو
و اثبات که نفس کلست مفصل مجملست حضرت شیخ محی الدین قدس
سره در فتوحات الهی میگوید که ام الکتاب لوح محفوظ از تغیر و
تبدلست و لوح محو و اثبات لوح دفتین زمرد ینست یعنی نفس
کل پس معلوماتی که در ام الکتابست بی نهایتست زیرا که صور
علمیه حقند بخلاف صور مثبته در لوح و قلم لقوله صلی الله تعالی علیه
و سلم اکتب ما هو کاین الی یوم القیمة و قید فرمود بغایتی معین

وبر

28

وبر فطن لبیب پوشیده نماند که این سخنهان بر اصول ائمه کشف
و تحقیق اشکالی ندارد اما بنا بر قواعد حکمت رسمیه ملایم نیست
اگرچه بعضی از متاخران این طایفه بآن رفته اند که علم حق سبحانه
و تعالی بممکنات عبارتست از صور مرتسمه در عقلی یا نفسی از عقول
و نفوس فلکی و این معنی ملایم نیست چه بر این تقدیر ایجاد آن جوهر
محل صور علمیت مسبوق بعلم نباشد کما لا یخفی بعد از تمهید این
مقدمات نموده میشود که چون اعیان ثابته در ثبوت و وجود و هر
دو محتاجند بحق تعالی و تعبیر از اثبات آن اعیان در علم بفیض اقدس
میکنند و در ایجاد خارجی بفیض مقدس چنانچه در رباعی اول اشاره
بآن رفته پس هم در وجود و هم در ثبوت مجعول باشند و این شبهه
ایست در سخن ایشان محصلش آنکه میان نفی مجعولیت اعیان
ثابته و میان آنکه ایشان نتیجه فیض اقدس اند منافاتست این
مضمون رباعی اولیست و محصول رباعی ثانی آنکه جعل بر دو وجهست
یکی جعل شی شیا و این معنی شی را نسبت با خود معقول نیست زیرا که
توسط جعل الشی و آن عبارتست از ابداع ذات معلول باین معنی
که ذات جاعل مستتبع ذات عبد باشد و اتصاف بوجود از انتزاعات
عقلست همچنانکه نزد آن طایفه اثر اولی فاعل اتصاف بوجود
میگیرند انتزاع اتصاف اتصاف اولی باتصاف اتصاف و میتوان
کرد و هکذا لا الی حد و هیچ کدام از اتصافات توالی اثر فاعل
نمیدارند بلکه اثر فاعل اتصاف اول میدانند و باقی مراتب از انتزا
عات عقلست که صحت آن انتزاع لازم اثر فاعلست بهمان منوال
تصور باید کرد که اثر فاعل نفس ذاتست و اتصاف و اتصاف
باتصاف و هکذا بالغا ما بلغ همه از منتزعات عقلست و آنچه از وجه
تفصی از این میگویند که اتصاف اثر فاعلست باین معنی که ماهیت را
متصف میسازد نه باین معنی که ذات اتصاف از و صادر میشود مجدی
نیست چه هرگاه سوال کنیم ما اثر الفاعل او ما الصادر عن الفاعل
اولا بضروره در جواب تعیین شی باید کرد که آن اثر باشد و هر چه تعیین

بالضروره لح

عدم مجعولیت لح

اتصاف و اتصاف باتصاف لح

کنند ماهیتی از ماهیات است پس بالآخره قابل باشد بانکه بتفصیل
اتصاف باین امر مفصل مقتضی آنست که مجعول و مجعول الیه باشد
و این معنی در صورت وجود معقول و متصور نیست و تغییر این عبارت
بانکه این ماهیت از حیثیت وجود صادر از فاعلیست نافع نیست چه
ماهیت حیثیت وجود هم ماهیتی است پس بالآخره ماهیتی اثر
فاعل باشد بانکه میگوییم که ماهیت بحسب وجود مجعولیست که بحلل و مفصل
میشود به چیز ماهیت و وجود و اتصاف و هر یک ازان ماهیتی است
و مجموع هم ماهیتی است التزام انکه این ماهیت بخصوصها اثر فاعلیست
لاغیر اگر نگویم که محکمست باری مسلم نیست و منشاء این توهم آنست که
متعارف و مشاهد از تاثیر احداث اثریست و در قابلی و ابداع صرف
مشاهد نیست بنابرین عقل مشوب بوهم حکم میکند بانکه تاثیر عبارتست
از متصف گردانیدن شیئی بشیئی پس محصل این مباحث آن شد که ماهیات
هم باعتبار ثبوت علمی که توهم اثبات میکنند و هم باعتبار ذات خود مجعول
میتوانند بود بلکه مجعولند بلی باعتبار آنکه خود نفس خود شوند مجعول
نمیتوانند بود و فرق میان جعلین مخفی نیست و ظاهر است قایل
بمجعولیت یکی ازان دو معنی خواسته معنی ثالث که بدیهة عقل حاکمست
بفساد آن بلکه حالی خالی از تحصیل است و محصل رباعی ثالث شروع
در تفصی ازین ایراد و تحقیق مقامست و حاصلش آنکه اعیان را دو
اعتبار است یکی اعتبار وجود ایشان علما و عینا و باین اعتبار
مجعولند و یکی اعتبار کونها صفات للحق و صور اعلمیة له و باین اعتبار
اطلاق مجعول بر ایشان نمیتوان کرد چه صفات حق تعالی عین ذاتست
و محصل رباعی رابع تفصی از شبهه بوجهی دیگرست و اوّل آنست که چون
علم باعیان که عبارت از نفس اعیانست باعتبار ثبوت علمی صفت حق است
و صفات حق متعلق باختیار حق نیست پس تاثیر باختیار در ان محال
تباشد و شاید که مراد نافی مجعولیت این معنی باشد و اثبات انکه ایشان
نتیجهٔ فیض اقدس اند والله ولی التوفیق و بیده ازمة التحقیق
رباعیة مشیرة فی احوال الاعیان الثابتة والاعتبار اللاحقة بها وهی

اعیان که حرم نشین ملک قدمند   موجود بوجهی و بوجهی عدمند
هر چند بذات خویش از صبح کمند   آیینهٔ اسکندری و جام جمند
اعیان ثابته که نزد این طایفه صور علمی حقند باعتبار ثبوت علمی حق قدیمند
و ازان وجه که صفات ایشان در وجود ظاهر میشود موجودند
و ازان وجه که ذوات ایشان بر معدومیت خود باقیند معدومند
و هیچ نیستند لا علما و لا عینا و مع هذا مرآت وجود حقیقی اند
و چون وجود حقیقی متصف بجمیع صفات کمالست و در هر مظهر که
ظاهر میشود صفات او منفک نیست بلکه عین ذات و نیز بس
هر یک از اعیان گنجایش نمایش جمیع اعیان باین اعتبار دارد
اگرچه در بعضی بحجاب کون و اجمال محتجب است و در بعضی بنقاب
ظهور و تفصیل منتقب و مراتب تفصیل مختلفست و مرآت بودن
ایشان وجود را بنابر عدم ایشانست چه آیینه تا از رنگ خالی نباشد
رنگ ننماید   رباعیة مشیرة الی ان العقول الذی یطرء العقول عن
ذات الله تعالی انما هو عن ادراکه لا عن ذات المدرک کما
تقرر سابقا والی ان الانسان فی حد ذاته لیس بشیء ومن حیث
ظهور الوجود الحقیقی فیه بجمیع صفاته علی نحو التفصیل الذی لا
یخلو عن شوب اجمال هو اصل کل شیء   غایب مشو از من ای دل و جان
وی دانش و بینش و سخن در دهنم   از خود چو بجویمی نگرم هیچ نیم
چون از تو بجود مینگرم جمله منم   ممکن در حد ذات خود هیچ نیست
چه از خود هیچ وجود ندارد بلکه هیچ ذات ندارد و پس همه چیز از و
مسلوب باشد حتی خودی خود و نظر بحقیقت ظاهره در وی همه چیز
چه حق سبحانه و تعالی چنانچه مکرر مذکور شده با همه صفات کمال اجمالا
در هر ذرهٔ از ذرات موجودات متجلیست   و دیده بدست آر
که هر ذرهٔ خاک جام جهان نمای جون در نگری   و این
سخن مطابق آنست که بعضی از اهل شهود گویند الکل فی الکل
اگر یک قطره را دل بر شکافی   برون آید ازو صد بحر صافی
و میتوان که مراد از ضمیر متکلم نوع انسان باشد و همه بودن او

اظهر و اجلی باشد و همانا درین مقام بمارسان حکمت رسمی را شبهه
مجازی شود چه در علوم عقلیه مقرر شده که ماهیت فی حد ذاتها
از همه چیز غیر از ذاتیات او مسلوبست چنانچه میگویند لیست
الماهیة من حیث هی الا نفسها و ذاتیاتها فلیست من حیث هی واحدا
و لا کثیرا و لا غیرهما من العوارض و ازین سخن لازم می آید ممکن در
حد ذات خود خود باشد و ذاتیات او را ثابت باشد پس نتوان
گفت که در حد ذات خود هیچ نیست چنانچه در مصراع ثالث گفته
شده و وجه دافع این شبهه آنست معلوم کنند که آنچه در علوم عقلیه
مقرر شده آنست که عقل بعد از فرض ماهیت و ملاحظهٔ او با قطع
نظر از امور خارجه حتی فرض او را مشتمل بر ذاتیات خود می یابد و خالی
از غیر درین ملاحظه و این معنی در نفس امر مقارن وجود است لیکن
عقل اغماض از وجود و دیگر عوارض کرده او را باین حال می یابد
و حاصل آنکه ماهیت مذکوره موجود است در عقل اما عقل ملاحظهٔ
وجود او نکرده و این وجود عقلی او را نه از ذات خود است پس خود
بخود هیچ نباشد اگر گویند که چون ممکن بذات خود هیچ نیست پس
بودن او ذات خود از غیر باشد پس باعتبار بودن خود خود مجعول
باشد و این منافی آنست که سابقا تحقیق رفت جواب آنست که اثر
اولی فاعل نفس ذات است و چون ذات از فاعل صادر شد احتیاج بتاثیر
جدید در بودن او خود نیست بلکه عقل از و انتزاع مینماید که خود خود
است بی احتیاج بجعل اگر گویند که این لازم آید که اتصاف شی موقوف
نیست بر وجود او و وجود ممکن از فاعل جواب آنست که بودن شی
شی مستلزم وجود اوست نه موقوف بر وجود چنانچه در تعلیقات
و حواشی کتب عقلیه تحقیق کرده ایم چون متفطن لبیب این سخن را
برین وجه تحقیق کند پس شبهه مرتفع گردد   رباعیة مشیرة
الی عجز العقل البشری عن ادراک کنهه تعالی

چند آنکه دلم عرصهٔ هستی پیمود   معلوم نشد حقیقت بود و نبود
در بادیهٔ غم طلب لا از غم و سود   و از کعبهٔ مقصود نشانی نشنود

میتوان

میتوان که مراد بحقیقت بود کنه ذات واجب باشد که از مدارک افهام
و مدارج اوهام متعالیست و لهذا در حدیث مصطفوی صلی الله علیه
و سلم وارد است تفکروا فی آلاء الله و لا تتفکروا فی ذات الله   و وجه
عدم ادراک عدم که مراد از نبود آنست ظاهر است چنانچه مشروح شد که
معدوم اصلا مدرک نمیشود و میتوان که مراد از بود وجود ممتد بر موجودات
باشد اعنی وجود عام که در عرف این طایفه مسمی بنفس رحمانی میشود
و حضرت شیخ محی الدین قدس سره از ا حق مخلوق میخوانند چنانچه در کلام
مجید اشارتست بان حیث قال الله تعالی ما خلقناهما الا بالحق چه
وجود ممتد مذکور من حیث الاحاطة و العموم مدرک نیست   رباعیة
مشیرة الی اثبات العلم البسیط الاجمالی المسمی عندهم بالمعرفة و الی غایة
الایجاد بضرب من الاجمال

ما ظاهر و باطن جهان میدانیم   ما حاصل امر کن فکان میدانیم
آن قوت سرمدی که عیسی میگفت   گر گوش کنی معنی آن میدانیم

نزد این طایفه مقرر است که علم بذات حق
بوجهی منفک از انسان بلکه از هیچ موجود نیست قال الشیخ محی الدین قدس سره
هو اظهر الاشیاء تحققا و انیة و اخفاها حقیقة و حق هم ظاهر است
و هم باطن کما قال الله تعالی هو الاول و الاخر و الظاهر و الباطن پس
ظاهر و باطن جهان باین وجه معلوم باشد و در تحت این معنی دیگر است
و او آنست که هر یک از وجوب و امکان مرات آن دیگرند و مرآت از آن
وجه که مرآتست مرئی نیست و باطنست و مرئی ظاهر پس بنا برین
اعتبار حمل ظاهر و باطن بر هر یک ازان توان کرد و حاصل امر کن فکان
چنانچه مضمون حدیث قدسی آنست که کنت کنزا مخفیا فاحببت ان اعرف
فخلقت الخلق لاعرف ظهور حق است در مظاهر عینی و علمی پس هم معلوم است
و قوة سرمدی که عیسی علیه السلام میگفت اشارة بانست از عیسی علیه
السلام منقولست الاب قوة سرمدیه و انا نطقها و روح القدس علمها
و معنی این و الله اعلم تواند بود که این باشد که ذات حق تعالی مبدا اثار و
ایجاد و اظهار کمالاتست پس ازین وجه اطلاق قوة برو کرده باشد
و از روح القدس شاید که ام الکتاب خواسته باشد یا قلم اعلی عقل اول کلست

چنانچه اصطلاح شیخ محی الدین است قدس سره العزیز زیرا که نزد او تمام معلومات
در عقل کل نیست چنانچه سابقا منقول شد و معلوم است که در علم حق
تعالی جل جلاله جمیع معلومات هست و اطلاق آب باعتبار مبداست
چنانچه عرف آن زمان بود که تعبیر از مبداء باب مینموده اند و چون این
عبارت بمتاخران و محرفان نصاری رسید از غایت قصور حمل آن
بر معنی نمودند که لایق جلال حضرت حق نیست تعالی عما یقولون علوا کبیرا والله تعالی
العاصم عن الزیغ والعناد و منه المبداء و الیه المعاد رباعیة مشتملة
علی الاستفسار عن حقیقة ما اشتهر بین القوم من ان الاعیان والحقائق
کلها نسب والاشارة الی ما فیه من الغموض

ای آنکه ترا بگوی معنی گذریست در طور ورای طور عقلت خبریست
گویند که اعیان همه محض نسبند با وحدت صرف کز نسب اثری نیست

تقریر مضمون این رباعی آنست که قوم گفته اند که اعیان تماما که عارض
وجود حقیقی میشود و درین سخن اشکالست چه نسبت فرع اثنینیت است
و وجود حقیقی واحد پس چگونه نسبت صورت بندد و جوابش در رباعی
ثانی مفصل خواهد شد انشاء الله تعالی رباعیة فی جوابها

در وهم کسی که احولی کج نظریست آید که مگر صورت ثانی دگریست
گو نسبت غیریت و گو صورت غیر آنجا که نظر دری صحیح البصریست

محصل جواب آنست که وجود فی حد ذاته واحد حقیقی است اما فطرت
نفس انسانی بواسطهٔ تعلقات جسمانی قاصر است از ادراک وحدت
آن بمنزلهٔ احول که یکی را دو می بیند و بین الصورتین نسبتی تصور میکند
و آن بنابر قصور آلات است نی آنکه در نفس الامر اثنینیتی باشد و آنچه
محققان گفته اند که تعینات اعیان تماما راجع بنسب و اضافاتست
از برای تفهیم محجوبان و تقریب فهم ایشان بر سبیل تنزل بمدارک ایشان
گفته اند و تمثیل بعدد که از تکرار ملاحظهٔ واحد در ذهن و موج و حباب
که از حرکت بحر و آب حاصل میشود هم ازین وادیست و سر این مقام
آنست که چون وجود حق را مماثلی نیست بلکه در غیر او وجود نیست چنانچه
نزد این طایفه بمرتبهٔ عین الیقین و حق الیقین رسیده پس هرچه در تمثیل

وتصویر

وتصویر حقایق الهی و نسبت ذات او بممکنات گویند خالی از شایبهٔ
قصوری نخواهد بود ولله المثل الاعلی فی السموات والارض زیرا که علم و
ادراک با او محیط نمیشود فکیف عبارات و الفاظ که در مرتبهٔ احاطه
از علم فروتر است زیرا که نه هرچه باشد توان دریافت و نه هرچه توان
دریافت تعبیر از آن توان کرد شعر فما الحل ما املت عیون الظبا بروی
وان قبیصا خیط من نسج تسعة وعشرین حرفا عن معالیه قاصر
رباعیة فی تحقیق الامکان والوجوب و وجه کون کل منهما مرآة للآخر من وجه

امکان و وجوب چیست جز بود و نبود انرا معدوم دان و این موجود
شد هست عدم نما عدم هست نما از فرط کمال لطف از غایت جود

همانا در طی مباحث سالفه معنی این رباعی منکشف شده چه ممکن در ذات
خود معدوم است یعنی موجود نیست بلکه هیچ نیست و واجب بوجودی که
عین ذات اوست موجود است و هر یک از و مجلی و مرآت آن دیگر است پس
هست عدم نماست زیرا که ممکن با او ظاهر میشود و نیست که ممکن است
هست نماست زیرا که ممکن که در ذات خود عدم است واجب ظاهر میشود
و این معنی از فرط کمال لطف و غایت جود الهیست که با وجود غنای ذاتی افاضهٔ
ظهور بر اعیان ممکنات مینماید بمحض جود لا لغرض لا لعوض تعالی عن ذلک
رباعیة فی الاشارة الی مراتب التوحید و بیان احتیاج الممکن الی العلة
فی الحدوث والبقاء فان طور التوحید طور وراء العقل

در کون و مکان فاعل مختار یکیست آرنده و دارندهٔ اطوار یکیست
از روزن عقل اگر برون داری سر روشن شودت کین همه انوار یکیست

فاعل مختار عبارت از کسی است که اگر خواهد کند و اگر نخواهد نکند و بهیچ وجه
مراد از ارادهٔ او تخلف نشود و این معنی بحقیقت در غیر واجب نیست
چه علم و قدرت و اراده که منشاء افعال اختیاریه است و تحقق و اختیار
منوط بر آنست که عین ذات اوست و ممکنات را تخلف از ارادهٔ او ممکن نی
انما امره اذا اراد شیأ ان یقول له کن فیکون و هرچه غیر اوست علم و قدرت
و ارادهٔ او مستفاد از حقست و مقهور و مضمحل در تحت علم و اراده و قدرت
او چنانچه ببراهین عقلیه و شواهد نقلیه ثابت شده و ما تشاؤن الا ان

ان يشاء الله و مراد از ارادهٔ او متخلف نمیشود تريد و اريد و لا يكون الا
ما اريد و چون ممكن در حدوث و بقا هر دو محتاج بعلة است چنانچه
در محل خود مقرر شده و موجد و مبقی غیر حق نیست پس ارادهٔ ان یعنی
محدث و دارندهٔ ان یعنی مبقی هر دو آن حضرت باشد و ازین بیت توحید
افعال صریحا معلوم شد و بالتزام توحید صفات که مبادی افعال اختیاریه اند
و بیت دوم اشارتست بتوحید ذوات و آنکه این مرتبه فوق مرتبهٔ
عقل است و تا شخص محیط بمرتبهٔ عقل نشود او را این معنی منکشف نگردد
و چنانچه کسی که از روزن مشاهدهٔ نور آفتاب کند نور در نظر او متعدد
و متجزی نماید و چون سر از روزن بیرون دارد و مشاهده کند که آن
همه انوار یکیست و تعدد و تجزی بواسطهٔ قصور ادراک او و حجب فواصل
مینموده و در اینجا نکتهٔ بحث انکه بودن این طور وراء طور عقل به این
معنیست که عقل بدون امداد نور حق تعالی از ادراک آن عاجز است
نه بان معنی که عقل جازم است باستحالهٔ آن کما صرح به المحقق قال حجة
الاسلام قدس سره اعلم انه لا یجوز ان یظهر فی طور العقل العلاء ما یقضی
العقل باستحالته نعم یجوز ان یظهر فی طور الولایة ما یقصر العقل عنه
بمعنی انه لا یدرک بمجرد العقل و من لا یفرق بین ما یحیله العقل و بین
ما لا یناله العقل فهو احسن من ان یخاطب فلیترک و جهله رباعیة
مشتملة علی الاشارة الی تحقیق عدمیة الممکنات و تدقیق فیها علی
وجه یوافق القواعد العقلیة و المشاهدة الکشفیة
از خود نه وجود و نه عدم دارم من چون نیستم اینها ز کجا آرم من
بنگر در یاب که اندرین تنگ مجال کفتن بجز این رمز نمی آرم من
چون ممکن در حد ذات خود هیچ وجود ندارد لا ذهنا و لا خارجا پس
نظر بذات او تمام مفهومها از و مسلوب باشد و هیچ مفهوم او را باین
اعتبار ثابت نباشد چنانچه در کتب عقلیه در بحث ماهیت مقرر شده
که لیست الماهیة من حیث هی واحدا و لا کثیرا و لا غیرهما من العوارض
و بهمین منوال نه موجود باشد و نه معدوم و زیرا که صدق موجبه مستدعی
وجود موضوعست و چون در حد ذات خود وجود از مسلوب است

باشد

باشد و عدم از جملهٔ مفهومات خارجه است چه نه عین اوست و نه
جزو اوست پس عدم نیز از و مسلوب باشد و آنچه متاخران گفته اند که
صدق موجبه سالبة المحمول مقتضی وجود محمول موضوع نیست خلاف
تحقیق است و آنچه گفته اند که عقل از مقدمهٔ مشهوره که ثبوت شی و شی
مقتضی وجود موضوعست استثناء محمول سلبی میکند و استثناء محمول
عدولی نمیکند تحکم صریحست که عقل سلیم مساعد ان نیست بلکه این قضیه
که ایشان او را سالبة المحمول نام کرده اند معدوله است چه حرف سلب
در جزء محمولست و ما در کتب عقلیه تحقیق این کرده ایم بر وجهی که منصف
کمال جوی را در ان مجمجهٔ نماند اگرچه متحرف جدال جو نداند پس آنچه مشهور
که ممکن در ذات خود معدومست باین معنی فرماید گرفت که در ذات خود
موجود نیست نه انکه صفت عدم او را ثابت است زیرا که این معنی اقتضاء
آن کند که او خود بذات خود ثابت باشد بنحوی از انحاء ثبوت و معلوم است
که ممکن را هیچ ثبوت از ذات خود نیست چنانچه در بحث مجعولیت ماهیات
مفصل شد و آنچه شیخ محی الدین قدس سره در رسالهٔ انشاء الدوائر
میفرماید که معدوم عین عدمست و امری زاید بر عدم نیست غرض
او آن نیست که او را صفتی ثابتست و چگونه چیزی که اصلا ثبوت نه
داشته باشد او را صفتی از صفات باشد بلکه غرضش آنست که او را هیچ
ذات نیست و هیچ وصف نیست پس تعیین او بهیچ وجه نتوان
کرد مگر بحسب فرض و عبارت شیخ قدس سره مشعر بدین نیست کما لا یخفی
علی ذوی البصائر و ازین بحث معلوم می شود که آنچه در علوم عقلیه
مقرر شده که ممکن اگرچه قدیم زمانی باشد حادث ذاتیست باین معنی
عدم او سابق بر وجود او نیست محمولست بر تقدم سلب ثبوت نه بر
تقدم ثبوت سلب چنانچه در تعلیقات و حواشی کتب عقلیه تفصیل آن
آورده ایم والله الموفق رباعیة فی الاشارة الی ان الحق تعالی متصف
ازلا و ابدا بالصفات الکمالیة التی هی عین ذاته و الی دفع الوهم الذی قد
اعتری بعض السالکین حتی ضلوا و اضلوا و وقعوا فی التعطیل و الله
الهادی الی سواء السبیل و هو خیر الدلیل قومی گویند حق بما گویا شد

درضمن همین دانش‌ها داناشد نفی غلطند جمله اوصاف کمال
درذات خدا بود وبجا بیدا شد بعضی قاصران چون از محققان
شنیده اندکه حق تعالی عین وجود ست حمل این معنی بر آن کرده اند
که حقیقت حق تعالی ماهیت مشترکه میان جمیع موجودات است وچون
از اصحاب علوم عقلیه شنیده اندکه کلی موجود نیست الا درضمن
افراد ممکنات اعتقاد کرده اندکه تحقق حق تعالی نیست الا درضمن
افراد ممکنه وصفات او منحصر در علوم افراد ممکنه باشد وهمچنین قدرت
وسایر صفات وکلام او همین کلام بشری باشد واین معنی ضلالت
است فضیع وجهالتی شنیع وازان لازم آیدکه هرچه معلوم افراد ممکنات
نباشد معلوم حق تعالی نباشد وهمچنین هرچه مقدور ایشان نباشد
مقدور او نباشد وهرچه مراد ایشان نباشد مراد او نباشد وهمچنین
لازم آیدکه افراد ممکنات در وجود مقدم باشند بر حق تعالی چنانچه
اشخاص وجود مقدمند بر طبایع کلیه کما تبین فی العلوم العقلیة تعالی
الله عما یقول الظالمون علوا کبیرا واین حقیر را بایکی ازین طایفه
اتفاق صحبتی افتاد ودران اثنا قایل شد بانحصار وجود حق در
ضمن وجود ممکنات وانحصار علم وکلام او در علم وکلام بشری باو
گفتم این سخن مستلزم آنست که بعضی ممکنات معلوم حق تعالی
باشد وبعضی مجهول او وبا آنکه همه در نسبت معلولیت ومعلومیت
حق تعالی باحق شریکند مثلا عدد ریگهای بیابان وقطرات باران
اصلا معلوم بشری نیست چه هیچ فرد از افراد بشری مطلع بر آن
نیست ونه مجموع افراد بشری نیز پس برین فرض که علم الله تعالی
منحصر در علم افراد بشری تعالی عن ذلک لازم آیدکه اینها وامثال
اینها معلوم او نباشد ودیگر چیزها که معلوم بشر است معلوم او
باشد واین معنی با وجود شناعت مستلزم تغیر است میان
ممکنات در معلومیت حق وحدوث علمی او ببعضی ممکنات وقدم
علم او ببعضی وهیچ عقل تجویز این نمیکند چون این تقریر کردم
برقبح آن سخن متنبه شد وازان عقیده فاسده رجوع نمود

نعوذ

نعوذ بالله من شر الشیطان واضلاله والالحاد فی اسماء الله تعالی
وصفات کماله بلکه حقیقت حق سبحانه وتعالی وجود بحت ست قایم
بذات خود وصفات کمال او عین ذات اند وحق تعالی در ذات خود
متصف بآن وصفات ممکنات ظل وعکس صفات اوست که
بقدر قابلیت هریک در آن مرای ظاهر شده خلقت الخلق لیر جوابی
لا لاربح بهم وتفصیل این سخن آنست که ذات حق تعالی ازلا وابدا
بصفات کمال که عین ذات اوست متصف است وخود در خود بجمیع
صفات کمال ازلا وابدا مشاهد ست واین مشاهده او را بذات
خود ثابت است مع قطع النظر عن الخلق وهی شاهدة ذاته غیر زایدة
علی ذاته ولا متمیزة عنها ویری صفاته واسمائه فی ذاته شؤونا
عینیة مستهلکة الاحکام تحت قهر المرتبة الاحدیة غیر ظاهرة الاثار
ولا متمیزة الاعیان لکنه شاء ان یظهرها من حیث الکمال الاسمائی ویراها
متمیزة الاعیان فی مرائی الاثار فاوجد من حیث اسمائه تعالی العالم
وجعل روحه آدم اعنی الحقیقة الانسانیة الجامعة فجعل العالم کله مرآة
کبیرة یشاهد فیها صفاته التی هی عین ذاته مشاهدة تفصیلیة
وآدم مرآة صغیرة یشاهد فیها صفاته التی هی عین ذاته
مشاهدة بین الاجمال المحض والتفصیل الصرف اعنی انه لیس فی
بحبوحة الاجمال کالمرتبة الاحدیة ولا فی صراحة التفصیل کالعالم
فصار الانسان مختصرا منتخبا من العالم الذی هو تفصیل ام الکتاب
التی هی عبارة عن الحضرة الاحدیة الالهیة فهو فذلکة حساب المو
جودات وخلاصة کتاب الاسماء والصفات ولذلک خص فی الحدیث
النبوی علی قایله افضل الصلوة والسلام باسم الصورة الالهیة
فجعله موجودا حیا عالما سمیعا بصیرا قادرا مریدا متکلما کما انه تعالی
موجود حی عالم سمیع بصیر قادر مرید متکلم الا ان وجوده تعالی وسایر
صفاته عین ذاته ووجود الانسان وسایر صفاته من حیث الاستناد
الی المظهر غیر ذاته فاصل الصفات مشترکة والتفاوت فی الکمال
والنقص والقدم والحدوث وتلک الاحکام انما نشاء اوصاف من

من الانتساب الى الموصوف و قد تقرر عند ائمة الكشف و التحقيق انه كما ان
للصفات احكاما في الموصوف فان العلم و القدرة مثلا يصيرهما الموصوف
عالما و قادرا كذلك في الموصوفات احكام في الصفات فان العلم
و القدرة بانتسابهما الى القديم يصيران قديمين و بالانتساب الى
الحادث حادثين فاذا جردنا الصفات السبعة عن الكمال الناشي
من انتسابهما الى الحق تعالى كنسبة الذات و الذاتية في الوجود و الوجوب
و ساير الصفات و الشمول و الكمال في العلم و القدرة و الارادة و القدم
و الوحدة في الكلام لم يبق شي منها عن الانسان فان الانسان
مكلف بان يؤمن بوجود موجود على اكمل وجه و اجب على اكمل وجه حي على اكمل
وجه سميع على اكمل وجه بصير على اكمل وجه قادر على اكمل وجه مريد
على اكمل وجه و ليس مكلفا باعتقاد صفة لا يوجد اصلها فيه و لو كلف به
لم يمكنه التصديق به تصديقا وجدانيا فدعوة الانبياء عليهم السلام انما
هو الى ما ظهر من الحق سبحانه في مرآة النشأة الانسانية مع تنزيهه عن
النقص الناشي من جهة المرآة و عند هذا يظهر سر قوله صلى الله عليه و سلم
من عرف نفسه فقد عرف ربه على وجه جديد و نمط سديد فاعرف ذلك
رباعية اخرى في مثل هذا المعنى و هي هذه
چون ماهي ما تنزل او بي او ست ۷ و آن يك بمثال مغز و ين يك پوست
پس هست كمال ما ازو ني بر عكس از مغز بود پوست نه مغز است از پوست
چون مقرر است كه موجود حقيقي بذات خود غير حق نيست
و هر چه غير اوست بانتساب بان ذات موجود نما ميشود و جميع
صفات كمال او عين ذات است پس هر كمال كه در ممكن ظاهر شود
فرع ظل كمال او باشد نه آنكه كمال آنحضرت از ممكنات باشد تعالى عن
ذلك علوا كبيرا اگر گويي چون حق سبحانه و تعالى ازلا و ابدا متصف بجميع
صفات كمالست و غناء ذاتي آنحضرت محقق است پس ايجاد
عالم چرا فرمود فانه تعالى معلوم علمه غيره او لم يعلمه معشوق عشقه غيره
او لم يعشق گوييم اسماء الهي مقتضي ظهور در مجالي عيني است چه حسن
البته مقتضي تجليست حكايت منقولست كه شيخ العارفين

و العاشقين

و العاشقين ترجمان كلام الرحمن شيخ ابو بكر روزبهان قدس سره
در اول حال كه خطه شيراز را مستقر ميامن و بركات ساخته بود
در جامع عتيق آنجا متصدي تذكير شد روز اول كه بر منبر ناوعظ
گويد در راه ديد كه زني دختر خود را مي گفت بر سبيل نصيحت كه حسن خود را
پوشيده دار و بر كسان ظاهر مشو تا خار و بي اعتبار نگردي چون شيخ اين
شنيد گفت اي زن حسن راضي بان نيست كه تنها و منفرد باشد
البته ميخواهد كه با عشق قرين گردد حسن و عشق در ازل باهم
عهدي بسته اند كه هرگز از هم جدا نشوند شيخ چون بمجلس آمد اول اين
سخن را نقل كرد اصحاب را از استماع آن چندان وجد و حالي رسيد
كه بعضي در ان حال از هوش رفتند و بعضي ازين عالم رفتند بيت
هر جا كه حسن جلوه كند عشق سر زند چون هست حسن لم يزل و عشق لا يزال
و بيان اين معني بزبان ديگر آنكه وجود الهي اقتضاء اراده افاضه پرتو نور
وجود ذاتي بر اعيان ممكنات نمود پس بمحض اراده بي غرضي از اغراض
ذرات مكونات را از كتم عدم و مكمن فنا در عرصه وجود و فضاء شهود
ظاهر كردانيد و فعل حق تعالى تابع ارادتست چه او فاعل مختار است
و شيخ اشعري و تابعان او بر انند كه افعال الله معلل بغرض نيست اگرچه
خالي از حكم و مصالح نيست و معني اين سخن آنست كه آنچه صادر است از
آنحضرت صادر ميشود بشعور و اراده نه آنكه تصور آن باعث و محرك
او باشد بر ان فعل نه همچنان كه در افعال اختياريه حيواني كه تصور آن
مطلوب محرك و مشوق فاعل ميشود و او را فاعل ميسازد زيرا كه اين نقص
است و مستلزم تاثر حق از شعور بممكنات و آنكه غيري متمم فاعليت
او باشد همچنانكه در افعال حيواني غايت متمم فاعليت است و در بين
مقدمه مناقشه را مجال است بنا بران كه علم بممكنات و غايات مترتبه
بران صفتي حق است پس اگر فعلي حق موقوف بران باشد استكمال
واجب تعالى بغير لازم نيايد بلكه توقف صفت فاعليت او بر صفات ذاتيه
او لازم مي آيد و درين محذوري نيست زيرا كه صفات ذاتيه او بعضي
بر بعضي موقوفست مثل علم و حيات و قدرت و اراده و كلام پس اگر فعل

صفتی است اضافی

صفتی اضافیست موقوف بعلم بغایت باشد که صفتی حقیقیست ذو
اضافه بغایت چه محذور باشد بلی تشاید که بواسطهٔ شعور بغایت شوقی
و انفعالی درو پیدا شود همچنانکه در حیوانات تعالی الله عن ذلک علواً کبیرا
و همانا غرض اشعری از نفی غایت نفی این معنی است باشد و عبارت حکما
درین مقام آنست که الله تعالی خود غایت افعال خود است و متاخران
ایشان گفته اند که آنچه مشهورست که غایت در وجود عینی مترتب بر فعلست
مخصوص غایات متکونه است اما غایت فعلی که اعلی از کونست ترتب بر فعل
ندارد و حقیقت این سخن آنست که فاعلیت حق تعالی بذات خود تمامست
نه بواسطهٔ امر دیگری پس ذات او متمم فاعلیت او باشد همچنانکه
تصور غایات متمم فاعلیت ممکناتست در افعال اختیاریهٔ ایشان پس
باین اعتبار خود غایت فعل خود باشد و این سخن راجع بنفی علت
غائی میشود و اثبات آنچه اثر علت غائیست که آن تمامی فاعلیت
بود و در کلام اهل عرفان اثبات علت غائی هست و گاه میگویند که علت
غائی انسانست و گاه میگویند علت غائی ظهور حقایق اسما
و صفاتست در مظاهر اکوان و عند التحقیق مآل هر دو یکیست چنانچه
بر فطانت مخفی نباشد و اصل سخن حکما را با سخن این طایفه انطباقی
تمام هست اگر متبصر یقظان دران تاملی نماید و از بنجا ارباب حکمت
متألهه را منکشف شده که الله تعالی منتهی جمیع سلسلهٔ عللست اعنی فاعلی
و مادی و صوری و غائی فهو فاعل الفواعل و غایت الغایات و مادة
المواد و صورة الصور رباعیة فی الاشارة الی مرتبة الانسان
انسان چو تن و جمله جهان پیرهنست بل جان جهانست و جهان تن بدنست
هر کس سخنی گفت در اسرار وجود جان سخن اینست دگرها سخنست
قال الشیخ قبلة المحققین ابن العربی قدس الله روحه فی نقش الفصوص اعلم
ان الاسماء الالهیة الحسنی تطلب بذواتها وجود العالم فاوجد وجعل
روحه آدم و اعنی بآدم وجود العالم الانسانی و علمه الاسماء کلها و ان
الروح هو مدبر البدن بما فیه من القوی و کذلک الاسماء الالهیة للانسان
الکامل بمنزلة القوی و لهذا یقال فی العالم انه الانسان الکبیر و لکن بوجود

الانسان

الانسان فیه و در فصوص میفرماید و سمی انسانا لان الانسان العین اذ به
نظر الحق الی الخلق فرحمهم و در سخنان او و تلامذه مذکورست که حق سبحانه
و تعالی در آیینهٔ دل انسان کامل که خلیفهٔ اوست تجلی میکند و عکس آن نور
از آیینهٔ دل بذرات عالم میرسد و شیخ قدس سره در بعض رسایل فرموده که سیر
دور افلاک تابع حرکت قلب انسان کاملست هذا و در شرح بعض رباعیات
سابقه اشارت بوجهی دیگر ازان معنی رفته با عادهٔ آن احتیاج نیست
و یقرب من ذلک رباعیة اخری هی هذه
ای در عدم و حدوث عالم حیران پیوسته میان این و آن سرگردان
رمزی بشنو بتو ست قایم دو جهان پیش از تو و بعد از تو نه اینست و نه آن
و شرح این رباعی اجمالا از مطاوی سخنان سابق مستفادست و وقت
رخصت تفصیل آن نمیدهد چه حق رمز آنست که بین الکشف و الکتم باشد
با آنکه ارباب فطانت از سوابق و لواحق مفصل آن بعلوم خواهند نمود
رباعیة فی کون العالم مرآة لوجهه الکریم و ان آدم مرآة له ایضا لکن الاول
یری عکسه الثانی یراه مستویا در جام و جهان عکس رخ یار ببین
در آیینهٔ دل رخ دلدار ببین یک نور چو بر روزن بسیار افتند
ظاهر شده در صورت انوار ببین معنی این رباعی در شرح رباعیات
سابقه مکشوف شده اما در ضمن آنکه جهان را مظهر عکس رخ دانسته و
آیینهٔ دل را مظهر نفس رخ دقیقه ایست که فطن لبیب را پوشیده نیست
و در بیت دوم بار نموده که تعدد مظاهر قادح در وحدت حقیقی ظاهر نیست
همچنانکه تعدد روزنها که از آنجا شعاع بر سطح ارض افتد قادح در وحدت
حقیقی ظاهر نیست همچنانکه تعدد روزنها که از آنجا شعاع بر سطح ارض افتد
قادح در وحدت حقیقی نور نیست رباعیة فی الاشارة الی جامعیة قلب
الانسان و استعلائها علیها و احاطتها بجمیع الحقایق و هی هذه
دل برزخ بحرین حدوث و قدمست آیینهٔ اسکندری و جام جمست
از منزل دل اگر نشان میطلبی بالا تر از اقلیم وجود و عدمست
قال بعض المحققین قدس سره حقیقة ذات الانسان الکامل و نشأته
برزخ من حیث احدیة جمعها بین حقیقة ما من حقایق بحر الوجوب و بین

حقیقة مظهرة لها من حقایق بحر الامکان هی عرشها و تلک الحقیقة الوجوبیة
مستویة علیها و مراد با قلم وجود و عدم مرتبهٔ وجود اضافیست نسبی
و عدم مقابل اوست و موطن غلبات شاهده حق است که غرق وجود اضافی
و عدم مقابل اوست رباعیة مشیرة الی کیفیة نشو النشأة الانسانیة و
انتشائها بالعشق و الشوق و هی هذه
جامیست دل و شراب جان حق ساقیست و از نشأهٔ آن عاشقی و مشتاقیست
آن جام و جهان نمای جم گر بشکست این جام خدا نمای آدم باقیست
نفس ناطقه را محققان دل میخوانند تسمیة المتعلق باسم المتعلق که آن
عضو صنوبریست که در معدن روح حیوانی است که مستقر نفس ناطقه است
و مراد بدل درین رباعی آنست و او بمنزلهٔ جامست و نفس ناطقه
بمنزلهٔ شراب و حق ساقی چنانچه در آیت کریمهٔ ثم انشأناه خلقا آخر ایمائیست
بدان و چون عشق و شوق مجتمعا از خواص نفس است درین رباعی مجموع
این از مراتب نشأ سکر این شراب داشته بشعر
نشأهٔ در نفس کاین خمر انشأناه هست هر که از ساقی نگردد با خبر هشیار نیست
و تحقیق این سخن آنست که حقیقهٔ عشق میل بالاتحاد است با فقدان و لهذا
الم که لازم تفرقست در صورت شوق لازمست بخلاف عشق که بدون الم
میتواند بود همچون عشق مقربان ملاء اعلی پس مجموع عشق و شوق از
خواص نشأهٔ نفس است چه در نشأهٔ عقول فقد نیست بلکه دوام
مشاهده است پس شوق در ایشان مفقود باشد شعر
قدسیان را عشق هست و درد نیست درد را جز آدمی درخورد نیست
و چون لذت عاشقی در المست چه عاشقیست بالذات مقتضی غنا و ناکامیست
پس کمال عشق و لذت آن نیز در مرتبهٔ عقول امر فطریست بواسطهٔ
دوام مشاهده و عدم فقدان از عشق هم بیخبر باشند و ایشان را ادراک
ادراک نباشد چه ظهور اشیا بضد است و ایشان از علم بضد مشاهده
نصیبی ندارند بیت فرشته را خبر از عشق نیست بحث مکن
بخواه جام و گلابی بخاک آدم ریز بیت ناز پرورد تنعم نبرد راه بدوست
عاشقی شیوهٔ رندان بلاکش باشد پس اگر باین اعتبار هر یک از

ازعاشقی

46

عاشقی و مشتاقی را مخصوص انسان دانند مستبعد نباشد و خالی از وجه
حسن نه اگر سوال کنند که اصل مراتب عشق ذات احدیتست خود را و در آن
مرتبه اصلا فقد نیست پس لازم آید که او را عشق اکمل نباشد جواب
آنست که در آن مرتبهٔ عشق و عاشق و معشوق بصورت امتیازی
ظاهر نیست بلکه هر سه یکیست و سخن در عشقیست که در مرتبهٔ امتیاز
میان عاشق و معشوق و عشق باشد و در آن تعبیر از آن بعاشقی و مشتاقی
رفته نه بعشق و شوق ایمای لطیف باین معنی است چون معنی بیت اول
ظاهر شد و سابقا معلوم شد که قوام عالم بانسانست چنانچه مضمون
حدیث لا تقوم الساعة و علی وجه الارض من یقول الله الله مشعر
بآنست بلکه احادیث و آیات مشعره بمعاد متضمن آنست که قوام
هر دو عالم ابد الآباد بنشأهٔ انسانست و زوال الحقیقت او را اینست
معنی بیت دوم نیز نقاب خفا از جمال اجمال بگشاید و حقیقت حال
بمستعدان در حقایق نماید اگر گویند که دل درین رباعی عبارتست
از عضو صنوبری و جام خدانمای که لا یسعنی ارضی و لا سمائی و لکن یسعنی قلب
عبدی المومن اشارة بآنست نفس ناطقه است درین سیاق تعبیر
از آن بجان رفته پس اطلاق جام خدانمای بر آن صحیح نباشد جواب
آنست که همچنانکه اطلاق دل در اصل لغت معنی او عضو صنوبریست بر
نفس ناطقه میکنند بعلاقهٔ تعلق اطلاق جام جهان نمایی که نفس
ناطقه است بر عضو صنوبری که عرش نفس ناطقه است و مظهر اوست
در عالم حس نیز بهمین علاقه جایز باشد رباعیة مشیرة فی الاشارة الی
ان وجود العالم الحسی وجود مجازی و انه سراب بالنسبة لنشأة العنصریة
للنفس التی هی بمنزلة النوم لها الی غیر ذلک من الحقایق رباعیة هذا
در دیدهٔ تحقیق سرابیست جهان بر سیل فنا نقش حبابیست جهان
سرابست چنانچه رو چشم خیال و خواب بربند و ببین کز روی یقین خیال و خوابیست جهان
سرابست چنانچه اوست پس سراب از حیثیت سرابی موجود حقیقی
نیست اگر چه در حس موجود مینماید اعیان عالم نیز از حیثیت ذات
ایشان موجود نیستند اگر چه در حس موجود نمایند و همچنین حباب که

وضع

و آن نه ابتیه انما هو نحو

خیال و خوابیست جهان

درحق غیر او مینماید ازین حیثیت وجود ندارد و چون نزد این طایفه
مقرر است بقا صفتی است مخصوص بحضرت حق چنانچه شیخ اشعری
انرا ثامن صفات سبعه داشته و بقایی که تراد ر ممکنات مینماید بتجدد
امثال آنست چنانچه مضمون کریمه و تری الجبال تحسبها جامدة و هی تمر
مر السحاب صنع الله الذی اتقن کل شی مشعر بان میدارند پس تشبیه
آن بحبابی که بر روی سیل باشد مناسب افتد و چون تراکم کثرات
عالم بواسطه تنزل نفس است از عالی تجرد ذاتی بادانی ارض تعلقات
جسمانی و غواشی هیولانی و این معنی نظر بفطرت ذاتی او بمنزله خوابیست
چنانچه الناس نیام فاذا ماتوا انتبهوا مفصح از انست و تیقظ ازین منام
یا بموت طبیعیست یا بموت ارادی که مضمون موتوا قبل ان تموتوا
و بخوای مت بالارادة تحیی بالطبیعة دال بر آنست پس اگر باجد الموتتین
نفس را ازین خواب گران تنبهی حاصل گردد و چشم خیال و خواب بسته شود
و بفطرة ذاتی خود باز گردد وجود کثرات در نظر او نماید رباعیه
فی الحث علی التوجه الی تعریف الحقایق الالهیة من صفحات المکونات
و القدیر عنها و تلقی اسرار الغیوب من اشارات الکاینات المعبر عنها
بقوله تعالی و ان من شیء الا یسبح بحمده و لکن لا تفقهون تسبیحهم
و المنع عن الانهماک فی تتبع مدرکات الغیر و الاخذ من الکتب
از لوح جهان خط الهی خواندن خوشتر بود از حرف سیاهی خواندن
بر صفحه کاینات خطیست گران اسرار ازل توان کماهی خواندن
چون حقایق اسماء الهی در مظاهر اعیان کاینات و صفحات افراد
مکونات متجلی و ظاهرست متبصر دیده باز در مجاری اطوار و احوال عالم
مشاهده آن میکند و هر لحظه او را از مطالعه آن اثار قدرت و اسرار
حکمت نامتناهی میشود بلکه دران مرایای جز حقایق اسماء و صفات که
عین ذاتست معاینه نمیکند و پس شان سالکان و طالبان حقیقت
توجه بنیل این سعادت است و فوز باین مرتبه علیه و درجه سنیه است
نه تتبع اقوال دیگران و طلب حقایق از مسطورات و معقولات ایشان
چه در معارف تقلید نیست و لهذا محققان ائمه دین بر آنند که تقلید در

اصول دین نیست دین حق را مجو علی التقلید راه حق رامرو علی العمیاء
رباعیة اخری قریبة من ذلک مشتملة علی الحث علی تتبع نصوص الکتاب و السنة
و التعمق فی اغوار تیار بحارها لیحصل الفوز بلالی المعارف و الحقایق فانهما
البحران الملتقیان یخرج منهما اللؤلؤ و المرجان و النهی عن تلقی الکلمات
المخالفة لهما تا چند چو باد گرد هر در گردی و ز خاک ره حبیب گرد از مردی
کشتی تو خلاص از آتش شرک و نفاق گر غسل چو ما بآب شرع کردی
رباعیه اخری
تا چند کنی نقل ز مفتاح و نصوص حق را طلب از نصوص خاص نه فصوص
چون هست مقام حمد مخصوص باو زنیست باو مشرب عرفان مخصوص
اکثر منتسبان بتصوف درین روزگار متشبث بنقل از کتب شیخ المحققین
شیخ صدر الدین قونوی و عمدة العارفین و المشاهدین شیخ محی الدین عربی
قدس سرهما باشند و در تقلید ایشان بنوعی منهمک باشند که مطلقا اعراض
از نصوص کتاب سنه نمایند و اگر ظاهر مخالفتی میان ظاهر اقوال ایشان
و آن نصوص باشد بآن مبالات ننمایند و در وجه توفیق سعی نکنند بلکه
بتقلید محض ظاهر تلقی سخنان آن دو بزرگ قبول کنند و باین سبب
و سیله صرف آیات و احادیث از ظواهر خود بچیزی که مخالفت با دیگر نصوص
یا با اجماع داشته باشد کنند و این معنی قصوریست ظاهر چه اگر تقلید
نحو داست تقلید ظاهر کتاب اولیست از تقلید ظواهر کلمات غیر چنانچه
خواجه سنایی فرماید گرد دیده راه بین نداری قاید قرشی به از بخاری
بلکه تحقیق طریق آنست که ظواهر آن نصوص را اصل دانند و نصوص
و فصوص را بران عرض کنند و عبارات را از میزان دو الکفتین کتاب و سنت
معلوم نمایند و تا میسر باشد محافظت بر ظواهر کتاب و نصوص سنه کنند
و عبارات دیگر را تابع آن سازند و اگر منافاتی نماید فرد رکلام غیر اولی
دانند و فی ضرورت صرف کتاب و سنه از ظواهر ارتکاب ننمایند نه آنکه ظواهر
عبارات غیر را اصل دانند و صرف عبارات کتاب و سنت از ظاهر کنند چنانچه
مؤدی شود بتکذیب اصل از جهت تصدیق فرع چه این معنی با وجود که عین انعکاس
وضع طبیعی است و مستلزم تناقض سبب انخلاع از ربقه اسلامیست
نعوذ بالله من الحور بعد الکور و از جمله آن مواضع آنست که حضرت شیخ محی الدین

قدس سره در تصانیف خود ذکر خاتم الولایه بر وجهی کرده که ظاهرش
ترجیح اوست در حقایق و معارف بر خاتم النبوة علیه الصلاة والسلام
و بتلویح بلکه بتصریح اشعار نموده بانکه خاتم الولایه خود ست و در بعضی
مواضع بر بنا چنین توجیه فرموده که خاتم ولایه مطلقه مهدیست و خاتم
ولایه مقیده که باطن نبوت همه انبیاست حضرت امیر المؤمنین و یعسوب
الموحدین کرم الله وجهه است و بسبیل ایما و رمز بل تصریح نموده که خاتم
ولایه محمدیه حضرت شیخ خود ست و در فصوص آورده که خاتم النبوة نبوت را
تمثیل فرموده بحایطی از خشت که از ان جای یک خشت مانده بود تا تمام
شود و آن یک خشت وجود حضرت خاتم النبوة است که متمم بناء انبیا
و اولیاست و خاتم الولایه آن حایطی را می بیند که در دو جای دو خشت مانده
یکی از طلا و یکی از نقره و خود را می بیند که بجای هر دو خشت نشسته پس
خاتم الولایه آن دو خشتست و سبب آنکه او دو خشت می بیند آنست که
او تابع شرع خاتم الرسل است در ظاهر و آن موضع خشت فضه است
و آن ظاهر خاتم الولایه است و احکامی که تابع ظاهر اوست و بحسب
حقیقت اخذ احکام از ان معدن می نماید که ملک واسطه نزول وحی است
از انجا فرا میگیرد و ازین حیثیت لبنه ذهبی است و هر نبی از انبیا اقتباس
نور نبوت از مشکوة خاتم الانبیا مینموده اگرچه بحسب زمان مقدم بوده
باشد و هر ولی از استفاضه نور ولایت از مشکوة خاتم الولایه مینماید
اگرچه بحسب زمان مقدم بوده باشند و نسبت خاتم النبوة از حیثیت
ولایه بخاتم الولایه همچون نسبت سایر انبیاست بخاتم النبوة است
و همچنانکه خاتم الانبیا بذات خود نبی است و دیگر انبیا ازو استفاضه
نبوت کرده اند خاتم الاولیا بذات خود ولیست و دیگر اولیا اقتباس
نور ولایت از خاتم الاولیا میکنند و بعد ازان میگوید و هو حسنة من
حسنات خاتم الانبیاء والرسل محمد صلی الله علیه وسلم مقدم الجماعة و سید
ولد آدم فی فتح باب الشفاعة فعین حالا خاصا ما عم و فی هذا الحال
الخاص تقدم علی الاسماء الالهیة فان الرحمن ما یشفع عند المنتقم فی اهل
البلاء الا بعد شفاعة الشافعین ففاز محمد صلی الله علیه وسلم بالسیادة

فی

فی هذا المقام الخاص فمن فهم المراتب الوجودیه والمقامات لم یعسر علیه قبول
مثل هذا الکلام و بعضی شارحان فصوص تقیید مقامات درین
مقامات بوجودیه کرده اند فظاهرا غرضش آن باشد که در مراتب
وجودیه تقدم و خاتم النبوة راست و در مقامات شهودیه خاتم
الولایه را پس هر یک از حیثیتی مقدم باشند و در فتوحات آورده که
مشاهده مذکوره او را بطریق رؤیا در سنه خمس و تسعین و خمسمایه
در مدینه فاس واقع شده و این فقیر حقیر معترف بتقصیر مقترف
از ساحل افاضات ان بحر غزیر میگوید چون حضرت شیخ قدس سره این
صورت را در رؤیا مشاهده فرموده و رؤیا موطن تعبیرست چنانچه از
اقوال حضرت شیخ استفاده رفته متوان بود تعبیر رؤیت تعدد لبنه و بودن
یکی بصورت ذهبی و دیگری بصورت فضی آن باشد که در نشأه ولایه
حقایق و معارف شهودی که بمنزله ذهبیت از احکام شرعی که
بمنزله فضه است ممتاز و منفصل شده و هر یک بصورت خاص خود
ظاهرست و در نشأه نبوت آن حقایق در احکام ظاهره مندمج است
چه همچنانچه ذهب باطن فضه است و درو مندرج حقایق الهی باطن احکام
شرعیست و درو مندمج و چون نشأه نبوت مقتضی عموم دعوتست
بحکم اوتیت جوامع الکلم مناسب آن نشأه آنست که حقایق و معارف را
در طی احکام ظاهره منطوی سازند تا هر کس بقدر استعداد خود
ازان بهره‌مند گردند لاجرم در آن نشأه بیان احکام شریعت بر وجهی
رفته که حقایق بلند و معارف ارجمند بلکه هر چه نهایت مقامات
و اصلان باشد در آن مندمج است پس حقیقت آنکه شریعت عنوان
حقیقت است و ظاهر آن و حقیقت لباب شریعت و باطن آن
و نشأه خاتم النبوة مقتضی تمیز بینهما نیست بلکه اقتضای آن دارد که
مخدرات سمات حقایق را در ملابس صور اوضاع شرعی بر دیده
اولوا الابصار و البصایر جلوه دهد و کشف آن حقایق و جدا کردن
آن ازان ظواهر موکول بنشأه خاتم الولایه است که در آن حقایق
و بحقیقة خاتم الولایه نیز مستفید از خاتم النبوة است چه آنچه آنحضرت

مکون که

در ظواهر احکام درج کرده از مقام کون و اجمال بمنصهٔ ظهور و تفصیل
می‌رساند متر سد و مثبت و بینهٔ ظاهره بر صدق این دعوی آنکه اگر فطن لبیب در
جمیع تحقیقات و تدقیقات حضرت شیخ قدس سره بلکه در مکاشفات
جمیع عارفان و واصلان تامل نماید و بمیزان عقل سلیم و طبع مستقیم
اعتبار نموده تطبیق آن بر کتاب و سنت نماید جمیع آنرا اجمالا در نصوص
قرانی و حکمی نبوی مشاهده کند بلکه ظاهر شود که دران معادن دیگر
جواهر کامنه هست که هنوز مستخرج نشده و لهذا اگر فرض کنیم که از
کلمات این اکابر آنچه از کتاب و سنت فرا گرفته اند بیرون کنند شاید که چیزی
که آنرا قدری باشد نماند و تفصیل این سخن آنست همچنانکه نبوت
ظاهر ولایت و ولایت باطن آن همچنین قرآن ظاهر کتابست
و فرقان باطن آن و خاتم النبوة جامع بین الظاهر و الباطنست
بجنبتی که هیچ کدام از طرفین قادح در کمال آن طرف دیگر نباشد و این
مرتبه بغایت عالیست و دور نیست که کریمهٔ انک لمن المرسلین
علی صراط مستقیم و فاستقم کما امرت اشاره باین مرتبه باشد
و خاتم الولایة چون نشاه او مجید فرقانست فقط و خط او از
قرآن ابتاعست لاجرم هر دو را جدا بیند و یکی بصورت ذهب یکی بصورت
فضه مشاهده می نماید و ازین لازم نباید که او را از جانب در هیچ طرف
بر خاتم النبوة باشد و نه مساوات بلکه در هر طرف مستفید و مستکمل از وست
و خوشه چین خرمن کمالات و افاضات او چه همچنانکه خاتم حضرت
النبی لا و فتح باب وجود شفعست و مقدم در کشف اطوار شهود
فاتح و مقدمست و معنی شفاعت در اصل لغت شفیع کردانیدنست
و بحسب عرف لغت مستعمل شده در امداد اعلی ادنی را در آنچه ادنی را
ملائم باشد از دفع ضرر و جلب نفع و چون حقیقت محمدیه اول تعیناتست
باتفاق اهل کشف و شهود پس شافع در وجود او باشد و چون
مقام محمود که مفسر بشفاعت کبری شده مختص بآن حضرتست
چنانچه اسماء سیما من آثارش که مشتق از حمدست بصیغهٔ اسم
فاعل و اسم مفعول و تفضیل چون احمد و حامد و حماد و محمد و محمود

مشعر بآنست و حقیقت حمد اظهار صفات کمالیست و اشعار بآن
و اشعار فی شعور متصور نه شافع در شهود نیز آن حضرت باشد
چنانچه در حدیث اشر وارد ست که شرح لی صدری و وضع عنی وزری و رفع
لی ذکری و جعلنی فاتحا و خاتما پس واقف بر حقایق اسما و صفات
کمالیهٔ الهی بکمالها غیر از آن حضرت نباشد و اگر دیگر بر المعارف بارق شود
شود از روح اقدس آنحضرت بقدر مناسبت باشد و اگر فطن لبیب
تامل نماید دریابد که چون حقیقت محمدیه اول تعیناتست در بعض
روایات معتبر بعقل شده و در بعضی بقلم و مخاطب بخطاب اکتب
ما کان و سیکون گشته و در اخبار معتبره وارد ست که روح دیگر انبیا
علیهم الصلوة از لمعات نور مقدس آنحضرت مخلوق شده و ارواح اولیا
از عکوس انوار ارواح انبیا علیهم الصلوة چگونه تواند بود که در علم بمعارف
الهی دیگری راجح بر آن حضرت باشد با آنکه آنحضرت عین ان علت غاییست
چنانچه در صحاح احادیث وارد ست که حضرت حق سبحانه و تعالی خطاب
بآدم فرمود که و عزتی و جلالی انه لآخر النبیین من ذریتک و لولاه
ما خلقتک و در بعض اخبار وارد ست که خطاب بآن حضرت
فرمود که لولاک لما خلقت الافلاک و هما نا صاحب بصیرت از
طی این مقدمات معلوم نماید که سیادت در شفاعت مستلزم
سیادت در علم است بلکه مستلزم سیادت مطلقه من غیر تقیید
بل علی العموم چه حقیقت شفاعت در دنیا عبارتست از واسطه
بودن در وصول فیض وجود و در آخرت عبارتست از واسطه
بودن در وصول فیض شهود چنانچه پر نکنند ان مخفی نخواهد بود
و عن ابن عباس رضی الله تعالی عنهما فی حدیث طویل قال صلی الله
علیه و سلم الا و انا حبیب الله و لا فخر و انا حامل لواء الحمد یوم القیمة
و لا فخر و انا اول من یحرک حلق الجنة فیفتح الله لی فیدخلها معی
فقراء المؤمنین و لا فخر و انا اکرم الاولین و الآخرین و لا فخر
و مخفی نیست که اصل کرامت و شرف علم بمعارف و حقایق الهیست
پس چگونه تجویز رجحان غیری بر آن حضرت در آن تواند نمود

باآنکه در بعضی از احادیث صحیحه وارد شده انا اعلمکم بالله و در احادیث متعدده
بروایات متعدده ثابت شده که آنحضرت فرمود که انا اکرم ولد آدم علی ربی
ولا فخر و عن ابی سعید رضی الله عنه قال رسول الله صلی الله علیه وسلم انا سید
ولد آدم یوم القیمة و بیدی لواء الحمد ولا فخر وما نبی یومئذ آدم و من سواه
الا تحت لوائی وانا اول من ینشق عنه الارض ولا فخر وانا اول شافع
واول مشفع و موفقان دقایق احادیث نبوی گفته اند که تقیید سیادت
بیوم القیمة باآنکه آنحضرت هم در دنیا و هم در آخرت سید اولاد آدم است
منبی بر آنست که آنحضرت دران روز منفرد است بسیادت و بشفاعت
چه جمیع افراد بشری التجا باآن حضرت آورند پس انفراد آنحضرت بسیادت
دران روز ظاهر شود همچنانکه حضرت حق در حق سلیمان خود فرمود
لمن الملک الیوم لله الواحد القهار باآنکه در دنیا و آخرت ملک از آن
اوست تعالی شانه لیکن چون در آخرت دعوی مدعیان منقطع میشود
و توهم اشتراک بر طرف از آن جهت تقیید بآن روز فرموده و در ضمن
این رمزیست تا آنکه در عود بمبداء اول که یوم القیمة نمودار آنست
آنحضرت منفرد و مستقل است و دیگران دران امر متوسل و متوصل
بآن حضرتند و عن جبیر بن مطعم قال قال رسول الله صلی الله علیه
وسلم لی خمسة اسماء انا محمد و انا احمد و انا الماحی الذی یمحو الله بی الکفر
وانا الحاشر الذی یحشر الناس علی قدمی وانا العاقب قال القاضی
عیاض رحمه الله اما اسمه احمد فافعل مبالغة فی صیغة الحمد و محمد مفعل
مبالغة فی کثرة الحمد فهو صلی الله علیه وسلم اجل من حمد و افضل من حمد
واکثر الناس حمدا فهو احمد المحمودین واحمد الحامدین و معه لواء الحمد
یوم القیمة لیتم له کمال الحمد و یشتهر فی تلک العرصات بصفة الحمد
و یبعثه ربه مقاما محمودا کما وعده یحمده فیه الاولون والآخرون
بشفاعته لهم و یفتح علیه من المحامد کما قال صلی الله علیه وسلم بما لم یعط
غیره و فطن نکته دان از مضمون این اسامی کریمه استنباط رجحان
آن حضرت در جمیع کمالات تواند نمود چه رجحان در حامدیت
و محمودیت مستلزم رجحان در جمیع کمالات خصوصا کمال علمی و معارف الهی

که اصل همه کمالاتست و همچنین در تقیید بیوم القیمة که در احادیث
ماثوره واقعست اشعار بتحقیق است بر این مقصود چه دران روز
مدار رجحان بر کمال علم و معرفت خواهد بود و چون معانی دران عالم
متصور میشود یعنی استفاضه ممکنات معارف و کمالات را از آنحضرت
که مدار نجات از شرک خفی و جلی بر آنست بصورت استشفاع ظاهر
شده و افاضه آنحضرت کمالات را بر ایشان بصورت شفاعت و نقل
القاضی عیاض رحمه عن وهب بن منبه رضی الله عنه انه قال قرأت احدا
وسبعین کتابا فوجدت فی جمیعها ان النبی صلی الله علیه وسلم ارجح الناس
عقلا و افضلهم رأیا و فی روایة اخری فوجدت فی جمیعها ان الله تعالی
لم یعط جمیع الناس من بدء الدنیا الی انقضائها العقل فی جنب عقله
صلی الله علیه وسلم الا کحبة رمل من بین رمال الدنیا قال القاضی عیاض
رحمه الله فی موضع آخر و بحسب عقله صلی الله علیه وسلم کانت معارفه
الی سایر ما علمه الله تعالی و اطلعه علیه من علم ما یکون و ما کان و عجایب
قدرته و عظیم ملکوته قال الله تعالی و علمک ما لم تکن تعلم و کان فضل
الله علیک عظیما و این نکته بغایت ظاهرست از رجحان عقل که آلت
ادراکست رجحان علوم و معارف لازم آید لا یقال المعارف لا تدرک
بالعقل فلا یلزم من الرجحان فی العقل الرجحان فیها لانا نقول
المعارف انما تدرک بالعقل القدسی اذ لا آلة للادراک سوی العقل
غایة الامر ان العقل ما لم یتنور بنور القدس لا یهتدی الی المعارف
الالهیة و لا شک فی ان عقله صلی الله علیه وسلم هو العقل القدسی
بل عقله اقدس العقول و الذی من الله تعالی به علی نبیه لا یکون مجرد
العقل العملی الذی یصدر عنه الآراء الجزئیة فی مصالح المعاش و فی
مصالح المعاد ایضا بل ما یشمل القوة التی بها یدرک الحقایق اگرگویند
که چون استفاده موسی از حضرت خضر علیهما السلام در کتاب کریم
مذکورست و مفسران گفته اند که موسی علیه السلام در علم تشریع اعلم
بود و خضر علیه السلام در علم باطن و همچنین مرویست که داود علیه
السلام استفاده از لقمن علیه السلام میکرد پس چرا نشاید که ختم النبوة

باخاتم الولاية بهمين نسبت باشد جواب آنست كه استفادهٔ موسى
از خضر عليهما السلام در معارف الهى نبوده بلكه در مكاشفات عالم
ملك و احكام باطنه با آنكه خضر عليه السلام هم پيغمبر بوده و تفاضل ميان
انبيا عليهم السلام در معارف جائز است بلكه واقع و همچنين استفادهٔ داود
از لقمن عليهما السلام شايد كه ازين قبيل بوده باشد و بر تقدير تنزل
بحث در آنست كه ترجيح خاتم الولاية بر خاتم النبوة خلاف واقعست
چنانچه مفصلا بدلايل و امارات نقلى و عقلى مبين شده و اگرچه فرض
كنيم كه بعض اوليا را در بعض معارف رجحان بر بعض انبيا بوده باشد
والله يهدى من يشاء الى صراط مستقيم و اين فقير حقير را چنين
مى‌نمايد كه شايد كه چون حضرت شيخ مظهر ولايت محمدى بود نور ولايت
او در مرآت نشاهٔ خود مشاهده نموده باشد و چون نبوت از ولايت
مستمد است پس خاتم النبوة ازين حيثيت كه خاتم النبوة است
مستمد است از باطن خود كه ولايت خاصه اوست و همه اوليا از باطن
او استفاضه ميكنند همچنانكه همه انبيا از ظاهر مستفيض اند و چون عكس
آن نور در باطن خود مشاهده كرد او را چنين نمود كه مگر اين استفاضه
از وست شعر سامية طال ما خلوت بها تبصر فى ناظرى محياها
فقبلت ناظرى تغالطنى وانما قبلت به فاها بعد ذلك نموده
ميشود كه مدتى مديد بود كه بر ضمير اين فقير كثير بود كه درين باب
چيزى نويسد كه مشاهده ميكرد بسيارى از مبتدئان در سلك ارباب
حقايق و معارف را بنا برين سخن كه از حضرت شيخ و اتباع او قدس
سرهم صادر شده نوع انحرافى از مسلك قويم روى نموده و بنا بر علم
بدنائت محل و سفالت مرتبهٔ خود و علو قدر قايلان بان ازين معنى
تقاعد مينمود و با خود خطاب اطرق كرى ميكرد و ميگفت گداى
گوشه نشينى تو حافظا مخروش تا بعد از چند گاه بعد از استخاره و تامل
خاطر بان منشرح گشت و اين كلمات بر زبان قلم آمد اميد كه از معرّه
رعونت و هوا محفوظ و از شايبهٔ سمعه و ريا مصون باشد و از نظر پاكان مامون و
ملاحظهٔ پاكان باصل مقرون و نحن على ذلك فى قدم العذر من الشيخ قدس سره

وارجوان

٥١

وارجوان يكون ذلك منى حسنة مبرورة و خصلة مشكورة و استغفر
الله و اتوب اليه من كل قول و فعل و عقل يخالف الاسلام آمنت بما جاء
به رسول الله من عند الله تعالى على مراد الله تعالى و مراد رسول الله صلى الله
عليه و سلم رباعية اخرى مآل معناها تاكيد المنع عن التقليد و بيان انه
ليس فى التقليد خير و لا يرجع الى طائل در خانقه و مدرسه گشتيم بسى
انصاف كه در هر دو نديدم كسى ديديم ولى فانه جو تهى جندى
قانع شده از دوست بيانگ جرسى اكثر افراد انسان كه درين زمان
بسمت عرفان و صفت ايقان موسوم و موصوف مى باشند و بحسب
اشتهار بارشاد طالبان و ايصال ايشان بمطالب حقيقه و معارج
سنية نامزد معروف ميگردند خواه مسمى باهل كشف و عيان و خواه
موسوم باصحاب حجت و برهان اند از كمال حقيقى عارى و بر مناهج تقليد
جارى اند و قصارى امر ايشان در هر دو طرف نقل سخنان غير
و تموه بران ميباشند و طالب صادق را كه نظر او بر تكميل نفس
و معرفت حقايق اشيا مقصور است از صحبت ايشان تسكين
غلهٔ طلب حاصل نميشود و اگرچه قاصران كه باين فريفته ميگردند و آنرا
سرمايهٔ معاملات خود مى‌انگارند پس در مثل اين زمان اگر كسى بقصد
عزيمت متوجه تحلى بشرايع نبوى شود و ممتثل اوامر و نواهى مصطفوى
گردد و فطرت اصلى خود را بقدر امكان از لوث تغير و تبدل نگاه
دارد شايد كه بمطلوب حقيقى زود برسد چراغ خاطر دون همتان
چه نور دهد اگرچه فيض خدا شاملست يكسان نيست نه هر جبل
كه تو بينى صداى طور دهد رباعية فى الحث على معرفة النفس و قطع
الطمع عن ابناء الزمان بالاثرى اى دوانى از جد و قياس
نشناخت كسى ترا تو خود بشناس زين دون صفتان خصال انسان مطلب
كايشان نشناسند اناس از نسناس كمال نفس در معرفت خود است
چنانچه مضمون من عرف نفسه فقد عرف ربه بان مشعر است و در
كتب منزله مذكور بوده اعرف نفسك يا انسان تعرف ربك و كمال
توجه بمعرفت نفس بى قطع از خلق ميسر نميگردد چه اشتغال بغير مانع

از توجه بخودست ودر مبادی حال که سالک بحقیقت توحید متحقق نشده توجه بغیر قاطع طریق است تا زمانی که بمرتبهٔ وحدهٔ حقیقی رسد آنزمان در نظر شهود او عین نماند و ملابسهٔ کثرت او را مانع شهود وحدت نشود

رباعیة فی مثل هذا المعنی والحث علی ترک الفضول الدینویة و ترک الخوف والطمع فانهما فی منشاء الافات العایقة عن التوجه الی الله تعالی کما اشار الیه بقوله الا ان اولیاء الله لا خوف علیهم ولا هم یحزنون ای لا خوف علیهم من فوت المطالب ولا هم یحزنون من نزول المکاره او بالعکس

تا چند روی دوی امید و هراس   بگذر ز خیال غیر و خود را بشناس
دل بر کن ازین منزل و بران کان را   بر قاعدهٔ فنا نهادند اساس

در مصراع دوم نکته مرعیست که امر بر رفع خیال غیر کرده تنبیه بر انکه حقیقت وصال رفع خیال ست نه آنکه میان سالک و مطلوب اتحادی حاصل میشود یا حلولی چنانچه قاصران از بعضی محققان توهم میکنند تعالی الله عن ذلک   شعر

وصال اینجا که رفع خیالست   خیال از پیش برخیزد وصالست
نه او این گشته و نه این شده آن   هم اشکال گردد بر تو آسان   شعر

توهمت قدما ان لیلی تبرقعت   وان حجابا دونها عنع اللثما
فلیس لا و الله ثمة حاجب   سوی ان طرفی کان عن حسنها اعمی

رباعیة فی الاشارة الی ان الموجود الاضافی والعدم المقابل من الاعتبارات الظاهره بسبب فیض نور الحق

ای در دو جهان وصل تو مقصود دلم   روی و دهن تو بود و نابود دلم
رنگ رخ و زلف تو دانی از چیست   از شعلهٔ آتش دل و دود دلم

این اشارتیست از انکه عدم نیز از مظاهر وجود حقیقی است چنانچه امام حجة الاسلام قدس سره در بعض رسایل میفرماید که اصل همه کاینات فناست پس فنا هم رحمت کردند بایجاد چه فنا در اصل موجود نبود اول درجهٔ وجود فنا احداث فناست زیرا که فناء کاینات قدیم نیست فنا در اصل خود فانی بود چون او را موجود کردند نام فنا بر وی نشست اگر فناء کاینات را قدیم دانیم با قدم باری سبحانه

فنا را شریک کرده باشیم پس درست شد که فنا قدیم نیست بلکه فنا محدث ست پس فنا که اصل کاینات ست در فنای خود محدث ست نه قدیم و خاک که اصل جماد ست در جمادی مو الید خویش محدث است و هوای خود محدث است نه قدیم اینست معنی قول اهل سنت و جماعت که المعدوم لیس بشیء تا اینجا سخن امامست و متفطن لبیب از اسلوب این کلام حقیقت عرجام استشمام تواند نمود که مفهومات فی انفسها مجعول اند بخلاف آنچه نزد متاخران مشهور ست که جعل متعلق ست بایجاد نه بذات و همانا تفصیل این معنی در شرح بعض رباعیات گذشته والله الهادی و بدانکه این طایفه اعیان ثابته را عدم اضافی میگویند چنانچه سابقا نموده شد و گاه اطلاق عدم بر رفع کون نسبتی میکنند که صفت ممکنات ست به اضافه بخارج یا ذهن و محل بود و نابود درین مقام بر وجود اضافی و مقابل آن انسیست و آنکه نور و ظلمت که رخ و زلف اشارة بآنست و کفر و ایمان از مظاهر آن از اعتبارات عقل انسانست که بحسب اشراق نور وجود حقیقی بر اعیان ممکنات ناشی میشود و همه در احدیت ذات مستهلک اند و این سریست غامض و همانا واقف بر اشارات سابقه را درین معنی احتیاج بزیاده تفصیل نیست و اگر متعرض بسط آن شوند شاید که بمجلدات بآن وفا نکنند

رباعیة فی الاشارة الی ان تفاوت الموجودات فی الکمال والنقص والخیر والشر و سایر الاحوال مستندة الی تفاوت الاستعدادات والقابلیات اللازمة للذوات بحسب التجلی الاول المسمی بالفیض الاقدس و هذه المرتبة هی لوح القضاء الالهی والقدر هو الایجاد فی العین علی طبق ما سبق به العلم الالهی و هو المسمی بالفیض المقدس

هر حال که داری تو ز اطوار وجود   آن لازم ذات تست در طور شهود
راضی بقضا شوار نه از تو رنجی   چون شاه اقتضا آن حال نمود

سرها شده از دست درین راه بسی   سر عذرست و نیست معلوم کسی
موی صفت اندرین طوی سری کن   از نور یقین مگر بیابی قبسی

سابقا معلوم شد که اشیا را قبل از وجود خارجی ثبوتی در علم حق

هست وایشانرا باین اعتبار اعیان ثابته میخوانند و قابلیات واستعدادات
از لوازم ذوات درین مرتبه است و فیض جود که منبسط بر اعیان
میگردد هر چیز را بآن مرتبه از کمال و نقص که قابلیت آن دارد ظاهر
میگرداند همچو فیض آفتاب که بر هر یک از اعیان قابله که واقع میشود آنچه
در وست از الوان واحوال مینماید و فیض باران مدرار که از آن هر طرفی
بقدر گنجائش خود پر میگردد و هر زمینی آنچه در مشیمهٔ قابلیت اوست میرویاند
واین معنی نزد ارباب شهود مقررست چنانچه در بیت اول اشعار رفته
باینکه در طور شهود تمام احوال جاریه بر هر شخص لازم ذات اوست پس
بحسب تحقیق هر نیک و بدی که بر هر شخص گذرد از لوازم و مقتضیات نشاءه
اوست واگر کسی راضی بآن نباشد واز آن برنج شود از خود رنجیده باشد
اما درین مقام نکته ایست که احاطه بآن واجبست چه آنچه از حضرت
حق صادر میشود فیض وجودست وآن جل جلاله خیر محض است و شر از
نقصان قابلیت غیر ثابته است که قبول تمام فیض ننموده پس ازین
وجه منسوب بحق نباشد چه بخل از جانب مبدأ نیست و زینجا آنچه [illegible]
من وجد خیرا فلیحمد الله ومن وجد غیر ذلک فلا یلومن الا نفسه ومنشاء ظهور
صفات فیض وجود حقست اما منشاء قابلیت ذوات اعیان ثابته
پس همه احوال من حیث الظهور مستند بحق باشد ومن حیث القابلیه
مستند بذوات اعیان و کمال مظاهر چون عکس کمال حقست منسوب
بحق باشد و نقص از محض قصور قابلیت اعیان است پس منسوب
بحق نباشد چنانچه فرموده الخیر کله بیدک والشر لیس الیک مشعر
بآنست وازینجا وجه توفیق میان نصوص متخالفة الظواهر
مثل قل کل من عند الله وما اصابک من حسنة فمن الله وما اصابک
من سیئة فمن نفسک و قل کل یعمل علی شاکلته معلوم شود کسی را که
توفیق هادی طریق شود چه همه من حیث الظهور الوجودی از حقست
ومن حیث الثبوت منسوب باعیان واقتضاء استعدادات ایشان
و چون نقصان از قصور قابلیت اعیانست نه از بخل مبدأ پس
منسوب بایشان باشد والله ولی التوفیق وبیده ازمة التحقیق

واین

واین مسئله سر قدرست و تفصیل آن معلوم هیچکس نیست و وجه
استلزام هر نشاءه تمامت احوالی که برو در جمیع مراتب اطوار وجود
میگذرد از آن امورست که عقول بشری را بآن راه نیست و سالکان
مسالک نظری زین مسئله در مهالک افتاده اند چنانکه معتزله قائلند
باینکه حق تعالی فاعل مختارست و فعل او معلل بغرضست و آنکه لطف
وآنچه اصلحست بر الله تعالی واجبست و مدار امور بر حکمت نهاده اند
در توجیه خلق کافر و فقیر و امثال آن متحیر مانده و اشاعره ملاحظهٔ
جانب قدرت کرده اند و اشعار [illegible] بازبسته و اعراض از تفحص
حکمت نموده متمسک بنصوص شده در حصار هؤلاء للجنة ولا ابالی و هؤلاء
للنار ولا ابالی و لا یسئل عما یفعل و هم یسئلون شده اند پس معتزله
قصد محافظت بر حکمت کرده اند و افعال الهی را بر قیاس افعال
مخلوقات مقایسه داشته اند و آخر از آن عاجز شده اند و اشاعره
قصر نظر بر قدرت کرده اند و از ملاحظهٔ حکمت اعراض نموده بلکه
تفویض آن بجانب الله تعالی کرده اند و سخن ایشان بتحقیق اقربست
و بنا برین تحقیق که طایفهٔ صوفیه کرده اند بسی شبهه مرتفع میگردد
چه اجمالا معلومست که هر چه اعیان ممکنات قابلیت آن دارند در
ایشان ظاهر میگردد و زیاده و نقصان در آن محالست همچنانکه
سلب زوجیت از اربعه و انقسام او بر زیاده از دو و نصف و نقصان
از ثلثه واثنین و زیادتی او بر خمسه محالست و محال را قابلیت
تعلق قدرت نیست پس اگر کسی درین مقام تامل نماید از بسی
ورطات و مضایق که مجار عقولست سالم ماند چنانچه در رباعی
دوم گفته شد و محصل این سخن آنست که اتصاف اعیان بقابلیات
از لوازم ذات ایشانست و ثبوت علمی ایشان لازم ذات حق نه صادر
باختیار چه در صفات ذاتیهٔ حق اختیار را مدخلی نیست چنانچه سابقا
اشارت بآن رفته و ایشان بنور وجود حق بمحض اختیار چنانچه
در ذات حق مستدعی و مقتضی اند ظاهر میگردند و همانا آنچه از
حضرت عالم اهل بیت نبوت شهسوار میدان فتوت مطلع انوار

هدایت بجمع اسرار نبوت و ولایت الذی هو بالحق ناطق الامام جعفر بن
محمد الصادق علی ابائه الکرام و علیه التحیة و السلام منقولست که لا
جبر و لا تفویض بل امر بین امرین اشارت باین تواند بود و آنچه در
صحبت بعضی از اعیان خفر و حکمت باین فقیر رسیده که از حضرت
قدوة العارفین بالله صفوة الواصلین الله شیخ ابی سعید بن ابی
الخیر قدس الله روحه سوال کردند که حق سبحانه و تعالی موجبست یا
مختار حضرت شیخ در جواب این رباعی انشا فرمود

زلفش بکشی شب دراز آید ازو ... ور بگذاری چنگل باز آید ازو
ور پیک گره از پیچ خمش بگشای ... عالم عالم مشک طراز آید ازو

هم ازین و آدیست
و محصل آن که احاطهٔ صفات الهی آبیست از انحصار در طرفی از اضداد
و تقید بجانبی از ان بلکه مقتضی تعانق اطراف و جامعیت اضداد است
چه نزد اهل تحقیق مقررست که کمال هر صفتی در انست که با ضد خود معانق
و شایک گردد چنانچه در عقد فراید اسماء الله الحسنی مشاهده میرود
هو الاول و الاخر و الظاهر و الباطن پس باعتبارات مختلفه وصف
آنحضرت بصفات متقابله توان کرد و در هیچ کدام محصور نباشد
و هذا مجمل یستهدی الی التفصیل والله الهادی الی سواء السبیل

رباعیة فی ان العلوم الرسمیة لا توصل الی التحقیق و انما الموصل الیه
بعد مساعدة التوفیق مصاحبة اهل الطریق و ملازمة ذلک الفریق

در مدرسه گر دیم بسی گفت و شنود ... و ز سر جهان یک سر مو رخ ننمود
هر چند گشودیم بسی مشکلها ... زانها بجز از حرف نه کاری نگشود

خواهی که رهی بکوی تحقیق بری ... چون اهل حق از جدال می باش بری
با اهل خدا نشین و با ایشان باش ... باشد که مگر بحال ایشان پی بری

طریق استدلال اگرچه مودی بحل بسی مشکلات و وضوح بسی
معضلات میگردد اما نفوس مشرقه را ثلج صدور و سکون غلیل طلب
بان حاصل نشود چنانچه از احوال و اقوال ائمهٔ صاحب کمال که در
مبادی احوال تتبع علوم رسمیه و جدال اشتغال داشته اند و چون
مقصود خود ازان نیافته اند ان طریق را گذاشته اند و رایت ترک تجرید

افراشته

افراشته اند معلوم میگردد و اخبار که امام حجة الاسلام در منقذ من الضلال
و غیر آن از کتب و رسایل از حال خود ادا نموده و همچنین شرح حال خود که
همدانی در زبدة الحقایق باز نموده درین باب کافیست و آنچه
مقصود ارباب بصایر میباشد از خدمت و مصاحبهٔ اهل مشاهده
و متابعت ایشان حاصل میشود و چنانچه در زبدة الحقایق میگوید نعم
المعین للطالب علی تصفیة الباطن مصاحبة اهل الذوق و مجالستهم
و خدمتهم علی من صمیم القلب و اعنی باهل الذوق اقواما طهروا بواطنهم
عن رذایل الاخلاق حتی فاض علیها من الطاف الحق ما تستحیل
العبارة و السعادة کل السعادة للطالب ان ینفرد بکلیة روحه و
قلبه بخدمة واصل منهم فنی فی الله و فی مشاهدته حتی اذا فنی عمره فی
خدمته احیاه الله حیوة طیبة لیس منها مع العلما سوی اسم و رسم و ما
فیه حضرت اوحد عصره الشیخ العارف الربانی اوحد الدین عبدالله البلیانی
قدس سره در اخر رسالهٔ دایره میفرماید و من لا یعرف لا یعرف الا بصحبة
شیخ مرشد و استاد کامل

رباعیة مشیرة الی ان صفات الانسان عکس
صفات الحق و الی ان قرب الحق من العبد و بعد العبد عنه من قبل ما
یعطی نشاته من القیود و الاسکانیة و العلایق الکیانیة

ای خال لبت سواد بینایی من ... زایینهٔ رخسار تو گویایی من
من دور ز تو صد هزاران فرسنگ ... و انکه تو درون دل سویدایی من

معنی بیت اول ظاهرست چه مکرر مقرر شد که کمالات ظاهره در ممکنات
عکس کمالات حقست چنانچه بی یسمع و بی یبصر و بی ینطق افصاح
ازان مینماید و قرب حق در بیت ثانی بتباعد عبد مودی شده هم
ظاهرست هم بحسب احاطهٔ ذاتی و هم بحسب احاطهٔ علمی اما احاطهٔ
ذاتی همانا از طی سخنان سابق مکشوف شده و معلومست که عبد را
احاطهٔ ذاتی بر حق تعالی نیست و احاطهٔ علمی نیز نیست بنابران که
علم الهی محیطست بجلایل احوال و دقایق آن بحیث لا یعزب عنه
مثقال ذرة فی الارض و لا فی السماء و علم عبد اگرچه متعلقست بحق
من حیث الوجه النوری الظهوری اما از کنه ذات حق در غایت بعدست

آبی است

رباعیة اخری
باشی ز عمل دور و ز تقلید بری

وازادراک آن ادراک نیز غافل میشود و در مقام بعد مینماید و لهذا
جو هر عبد و بعد یکیست و ازمخص نصوص ایات قرآنی و احادیث
نبوی چنین ظاهر میشود که قرب از جانب حقست چه در هر موضع که
قرب مذکور شده منسوب بآن حضرتست بلکه اقرب از اسماء حسنی
الٰهیست قال الله تعالی و اذا سالک عبادی عنی فانی قریب و نحن
اقرب الیه منکم   رباعیة اخری فیما یقرب من هذا المعنی

ای عکس رخ تو اصل بینائی من   خاک قدمت مایه بینائی من
چون دل ز تو بر کنم که گنجائی نیست   جز درد ترا در دل شیدائی من

چون معلوم شد که ادراک حق تعالی من حیث الظهور فطریست و انفکاک
ازان انسانرا بلکه هیچ موجود را حتی حیوانات عجم و نباتات و جمادات
نزد محققان ممکن نیست و تفاوت در ادراک ادراکست و بعثت
انبیا علیهم السلام از جهت تحصیل ادراک ادراک و اورث دبانست پس
انفکاک از ادراک که در بیت دوم تعبیر ازان بدل بر کندن رفته ممکن
نباشد و چون مرتبه امکان عبد عاشقست و عاشقیت بالذات
لازم و مستلزم نقصانست و نقص مستلزم شوق بکمال و شوق مستلزم
درداست پس هرگز ممکن از درد شوق کمال خالی نباشد طبعا کان او
ارادة و کمال مطلق کمال حق تعالیست پس ممکن همیشه با درد عاشقی
و شوق بکمال الٰهی باشد و همانا در طی شرح بعض رباعیات سابقه
ایمائی بفرق میان عشق و عاشقی رفته فلا تغفل والله الموفق
رباعیة فی بیان امتناع تصور الحق بکنهه و الاشارة الی قول الصدیق
رضی الله تعالی عنه العجز عن درک الادراک ادراک

ادراک چو نی تمیز حاصل نشود   پس عقل بکنه ذات واصل نشود
چون نیست دران مرتبه جز وحدت صرف   اوصاف دران مقام حاصل نشود

ذات حق تعالی در مرتبه غیب هویت از احاطه عقول و افهام
متعالیست و ازین وجه هیچ ادراک را باو راه نیست جز این مرتبه
محیطست بسایر مراتب تنزلات پس هیچکدام ازان مراتب احاطه
باو نتواند کرد بلکه آنچه در عقول و افهام خواه ملکی و خواه بشری در آید

مرتبهٔ

مرتبهٔ از مراتب مجالی شعوری آنحضرتست چه حق تعالی همچنانکه در مظاهر عینی
بحسب اختلاف استعدادات و قابلیات بصور مختلف تجلی دارد در مجالی
علمی نیز بهمان منوال بصور مختلف ظاهرست و هر فرد از افراد او را بصفتی
که در مظاهرست می ستاید و از دیگر صفات که او را ازان حظی نیست تنزیه
مینماید الا انسان کامل که محیط بر جمیع حقایق است که او را بجمیع صفات
کمال بلسان حال و زبان مقال میستاید و این مرتبه حضرت ختمی است
صلی الله علیه و آله و صحبه و سلم که مبعوث بمقام محمودست و لواء حمد مخصوص
باوست و لهذا مسمی بمشتقات حمد شده گاهی باسم فاعل و گاه باسم مفعول
و گاه بصیغه مبالغه در طرفین چون حامد و محمود و حماد و محمد و احمد
و در ضمن این نکته و انوار لطایف معارف و دقایق حقایق که از نظر
بسیاری از سالکان و واصلان محتجب شده ظاهر گردد و این ادراک
که انسان کامل را حاصلست بر دو وجهست یکی باعتبار تقیید او بجمیع صفات
که در مظاهر مختلفه و مراتب متفاوته او را حاصلست و این ادراک متعلق
بمرتبه اطلاقی نیست بلکه باعتبار جمیع تقییداتست و یکی دیگر باعتبار وحدت
حقیقی ذاتی و این جز در مرتبه بقا بالله حاصل نمیشود که درین مرتبه
ادراک و مدرک و مدرک یکیست و آن ادراک راجع بذات ظاهرست نه بمظهر شعر

تبارک الله وارث عینه حجب   فلیس یعرف الا الله ما الله

و ازین
تفصیل معلوم شد که ذات حق تعالی در همه مراتب عالمست بجود و الخ
بعضی از سالکان مسلک تحقیق را اشتباه شده که چون در ان
مرتبه نسب تمام مستهلکند پس علم بذات در ان مرتبه چه باشد بنا بر آنکه
علم نسبت است یا مقتضی نسبت شبهه ضعیفست و مستلزم امری
شنیع که سلب علم بذاتست از حضرت حق تعالی عن ذلک علوا کبیرا
و تحقیق مقام بر وجهی که شبهه ازان مرتفع شود که آنست که حقیقت
علم عدم غیبوبت مجردست از مجردی و عدم غیبوبت گاه بجهت
عینیت باشد همچون علم نفس بذات خود و آنرا علم حضوری
گویند و گاه بجهت ارتباطی دیگر باشد همچون قیام صوره مجرده
منتزعه از مادیات بنفس و آنرا علم حصولی خوانند و در صورت

تقییدیست لح

اولی چون آن مجرد قایم بذات خود است علم خود باشد بخود پس خود علم باشد
و خود عالم و خود معلوم در صورت ثانیه که قایم بغیر است و خود علم باشد
و خود معلوم اما عالم غیر باشد و چون حضرت حق در اعلی مراتب تجرد است زیرا که
از ماهیت مجرد است فضلا عن المادة پس خود علم باشد و خود عالم و خود معلوم
و نسبت عدم غیبوبت را مصداق عینیت باشد و تفصیل این سخن آنست که نسبت از
منتزعات عقلیست و مطابق و مصداق آن لحاظ وحدتست چون اتحاد
و عینیت که چون متحقق در واقع که محکی عنه این نسبت است وحدتست
و نسبت و دوی در عقلست و حکایت و لحاظ مصداق و مطابق نسبت
ارتباطست میان دو چیز که هر یک بصورتی موجودند در واقع همچون
نسبت ابوة و بنوة و نسبت مطابق عدم غیبوبت در صورت ادراک نفس
و عقل و حضرت حق خود را وحدتست و عدم اثنینیت و علم مستلزم نسبتست
باحد الطریقین و ازینجا لازم نمی آید که علم عالم متعلق بذات او نشود و چگونه
کسی را این وهم شود در شان حضرت حق تعالی با آنکه نفس و عقل که از مراتب
امکانی اند عالم اند بخود بلکه حقیقت حق تعالی عین علمست بخود و بهر چه از و صادر
شود من الازل الی الابد بران نهج که مبین شده و لهذا بعض قدماء حکما که
انوار حکمت از مشکوة نبوة اقتباس نموده اند تعبیر از مبداء اول بعلم کرده اند
و چنین گفته که از علم عقل صادر شود و از عقل نفس و از نفس طبع و از طبع
جسم پس روشن شد که حضرت حق تعالی عالمست بخود در همه مراتب اما غیر او
عالم بمرتبه ذات بحت من حیث هی وحدتها الاطلاقیة نمیتوانند شد چه مصداق
نسبت دران صورت عینیت و وحدت نیست لثبوت التقید و التعین
فی جانب المدرک و تعلق دیگر نمی تواند بود بنابر آنکه دران مرتبه جمیع تعینات
و نسبتها لا کنند بلکه دران مرتبه غیر بطلی قاینست پس تعلق و ارتباط
دران مرتبه نمیگنجد این سخن خالی از غموض نیست باید که بنظر دقیق
دران امعان نمایند رباعیة فی تحقیق علم الله تعالی و کلامه و الاشارة
الی حل الاشکالات التی ترای عند مهما در علم حق و کلام ای اهل کمال
گر نیک نظر کنی نیابی اشکال آنجاست همه ماضی است و مستقبل و حال
اینجا همه هستی است عدم را چه مجال در علم الهی و کلام آن حضرت بباری

از

از سالکان مسالک نظری و شهود برا اشتباه شده تقریر شبهه در علم آنکه چون
علم او قدیمست و متعلق بحوادث پس لازم آید که علم آنحضرت متغیر شود
چه در وقت قیام زید مثلا عالم بقیام اوست چون قیام بقعود مبدل شود
اگر علم بقیام مانده باشد علم الهی جهل شود و اگر منقلب شود بعلم بقعود تبدل
در علم الله لازم آید تعالی عن ذلک علوا کبیرا و ایضا الله تعالی در ازل عالم بود
بحوادث البته اگر علم او برین وجه بود که موجود خواهند شد بعد از آنکه حادث
موجود شود اگر علم بهمان وجه مانده جهل باشد و اگر آن علم مرتفع شد و علم
با آنکه موجود است حاصل شد زوال علم اول و حدوث علم ثانی لازم آید و هر دو
در حق تعالی محالست و بنا برین بعضی از حشویه قایل شده اند با آنکه علم
الله تعالی بحوادث در وقت حصول آنهاست لا غیر تعالی عن ذلک و بعضی
متکلمان تفصی ازین شبهه برین وجه کرده اند که علم الهی قدیمست
و تعلق حادث و تبدل در تعلقات ان واقع میشود نه در نفس علم
و این مخفی است واهی چه علم تا متعلق نشود بشی ان شی معلوم نشود پس
لازم آید که الله تعالی در ازل عالم بحوادث نبوده باشد و خ راجع سخن حشویه
شود بلکه وجه تفصی آنست که همچنانکه ذات الهی زمانی نیست بلکه محیط
و عالیست بر زمان علم آنحضرت نیز زمانی نیست بلکه محیطست بجمیع ازمنه
دفعة واحدة و هر جزو مفروض از اجزاء زمان و حوادث واقعه دران
بهمان وجه که واقعست مشاهد اوست مثلا زمانی نوح علیه السلام برین
وجه که ماضیست نسبت با بعثت انبیاء متاخر ازو و مستقبل است نسبت
با بعثت آدم و دیگر انبیاء متقدم برو و حال نسبت با حوادث مقارن
آن و همچنین سایر ازمنه و حوادث برین وجه اصلا متغیر و متبدل نشود
چه هرگز بعثت نوح علیه السلام مثلا ازین صفات خالی نیست پس ماضی
و استقبال نسبت با دیگر امور است نه نظر با حضرت حق و سر این
معنی آنکه چون ذات حق بلکه امور متقدمه بر زمان مطلقا محاط زمان
نیست بلکه محیطست بر زمان پس ماضی و استقبال نسبت با ایشان
نباشد بلکه نسبت با زمانیات باشد و ماضی و مستقبل و حال که نظر
بر زمانیات واقعست همه نظر بعلم ایشان در حضور متساوی الاقدام اند

چه ماضی و استقبال از شوب عدم حاصل میشود زیرا که منشاء مضی و استقبال
زمانست و زمان فرع حرکت و حرکت ناشی از قوة و قوت مستلزم عدم بالقوة
و عدم را در ساحت وجود حقیقی بلکه در حریم آن تجردات راه نیست و مثال
این معنی موجهی آنست که شخص انسانی مثلا خیطی که اجزاء آن مختلف اللون
باشد بیکبار ملاحظه نماید و بر جمیع الوان بیک دفعه مطلع شود و همان خیط را
بتدریج بر حیوانی ضیق الحدقة که احاطهٔ آن نتواند کرد اند چنانچه آن
حیوان هر لحظه از آن رنگی مشاهده نماید و هر دم علم او بالوان متبدل
شود و پندارد که یکی منعدم شد و دیگری موجود شد و این معنی بنا بر غیبوبت
احاد آن الوان از مشاهدهٔ اوست و تعاقب در حضور عنده و همانا
در آنچه از اساطین حکماء سابق منقولست که نسبة الثابت الی الثابت
هو الدهر و نسبة الثابت الی المتغیر هو السرمد و نسبة المتغیر الی المتغیر
هو الزمان دکنی دقایق دانرا تنبیهی است برین معنی اگر غشاوهٔ امتراء و سبل
جدال و مراء از پیش چشم بصیرت بر دارد و عصای تقلید مصطلحات رسمی
از دست بگذارد و روی توجه بوادی مقدس درک حقیقة اشیا آرد تا هادی
توفیق چراغ هدایت براه او دارد و معلوم گردد که از ازل تا ابد بیکدفعه بحاط
علم الهیست و هیچ چیز و هیچ شان از حیطهٔ شهود غایب نمیتواند بود
و مضی و استقبال نظر بنشاهٔ قاصره عالم امکانیست که شوب عدم ممزوج است
آنجا که محض هستی و کمالست و غبار عدم را بهیچ وجه راه بطریق آن
ساحت مقدسه نیست مضی و استقبال نخواهد بود و همین معنی را بعضی
از اعیان فقر و حکمت در رباعی بیان فرموده تیمنا و تبرکا درین مقام
ایراد کرده میشود و آن اینست رباعیة در علم خدا ماضی و مستقبل و حال
آنکس گوید که او ندانند احوال اینها همه محبوس زمان میگوید از قید خود
او فتاده در ضیق مجال این بود تقریر شبهه در علم الله تعالی و وجه
تفصی از آن و از مطاوی آن حقیقت بتحقیق حقیقت نسخ معلوم میشود
با رفع شبهه که منکران نسخ را مثل یهود و دیگر قاصران واقع شده و
تنبیه برفع دو همی که جهال را میباشد که نسخ ابطال حکم سابقست
و نقض آن تعالی عن ذلک بلکه حقیقت نسخ بیان انتهاء حکمست بکم رفع

توهم بقاء حکم چنانکه محققان اصولیان تحقیق کرده اند و همچنانکه بواسطهٔ
حوادث متعاقبه در علم الله هیچ تغییر نیست و احکام متعاقبه و حوادث
متعاقبه بر یک منوال ازلا و ابدا محاط علم الهیست و تبدل در نظر قاصر
عقول زمانیست و اما شبهه در کلام ظاهر است چه کلام بحسب ظاهر
مرکبست از حروف و حروف و اصوات مقطعه متقطعات مخصوص
با هیاتی که عارضات اصوات میشود بحسب آن تقطیع و بر هر تقدیر
حصول بعضی از آن بعد از انقضاء بعضی خواهد بود چه صوت و کیفیتی که
عارض آن میشود از قبیل اعراض سیاله اند که بقای آن محالست پس
قدیم نتوانند بود و قائم بذات حضرت حق و بنا برین معتزله نفی کلام
بحقیقت از حضرت حق کرده اند و کلام الله تعالی عبارت از ایجاد اصوات
و حروف در غیر داشته اند چنانچه در کتب کلامیه مشروحست و حنابله
کلام صوتی را قدیم داشته اند و قائم بذات حق و ظاهریهٔ ایشان
از قدم کلام توهم قدم وجود لفظی و کتبی کرده اند چنانچه مشهورست
حتی قال بعضهم جهلا الجلد و الغلاف ایضا قدیمان فضلا عن مصحف
اقول ما بالهم لم یقولوا بقدم الکاتب و الجلاد و من البین ان عاقلا
لا یقول بقدم النفوس المحدثة و الاجسام التی تحدث بصنعتنا فالظاهر
انهم منعوا عن اطلاق لفظ الحادث علی الکلام اللفظی و الکتبی رعایة
للتأدب و احترازا عن ذهاب الوهم الی حدوث الکلام القائم
بالذات الازلی کما ان بعض ائمة الاشاعرة ذکر ان کلام الله تعالی
لیس حالا بلسان و لا حالا فی مصحف و لوح و منعوا من القول بحلول
کلامه فی لسان او قلب او مصحف و ان کان المراد هو الکلام اللفظی
رعایة للتأدب و احترازا عن ذهاب الوهم الی الحقیقی الازلی مع
انهم ذکروا انه لا نزاع فی اطلاق اسم القرآن و کلام الله بطریق الاشتراک
علی هذا المؤلف الحادث و هو المتعارف عند العامة و القراء و الاصولیین
و الفقهاء و کرامیه کلام الله را اصوات و حروف میدارند و اشاعره
بان رفته اند که آنچه قدیمست کلام نفسی است و ظاهر سخن قدما ایشان
آنست که کلام نفسی مدلول کلام لفظیست و شیخ اشعری باین عبارت

گفته که کلام نفسی معنی قایم بنفس است وصاحب مواقف میگوید که مراد شیخ
از معنی قایم بنفس نه مقابل لفظ است بلکه مراد از معنی امر قایم بغیر است
چنانچه اصطلاح متکلمان است که تعبیر از جوهر بعین میکنند و از عرض
بمعنی پس شامل لفظ و مدلول هر دو باشد تا لازم نیاید که اطلاق کلام
الله بر کلام لفظی مجاز باشد زیرا که مستلزم بسی مفاسد است مثل عدم تکفیر
منکر کلامیت ما بین دفتی المصحف وانکه معارضه وتحدی بکلام الله
نبوده باشد بحقیقت بلکه بدال باشد و چون حمل معنی در عبارت
شیخ بر امر ثانی کنیم این مفاسد مرتفع گردد چه کلام الله شامل لفظ و معنی
هر دو باشد و مکتوب در مصاحف باشد و مقرو بالسنه و محفوظ در
صدور وان قدیمست اگرچه کتابت و قرائت و حفظ حادثست و ترتیب
حروف والفاظ در تلفظ بواسطه عدم مساعدت آلتست پس تلفظ
حادثست و ادله که دلالت بر حدوث میکند منصرف بحدوث تلفظ
میشود و ادله قدم راجع بقدم ملفوظ تا اینجا سخن صاحب مواقف است
وگفته اند که محمد شهرستانی در نهایت الاقدام فی علم الکلام بوی رفته
و بسیاری از متاخران این توجیه را پسندیده اند و با آن قانع شده
و بعضی از ایشان بر آن اعتراض کرده اند و لا یمنع فساد لوازم مذکوره
چه تکفیر منکر کلامیت ما بین الدفتین کما هو مسلم است که اعتقاد
کند که از مخترعات بشر است نه بمجرد انکار آنکه صفتی قایم بذات
حق تعالی است یا اثبات آنکه دال است صفتی حقیقی ذات حق تعالی
والله تعالی ایجاد آن کرده در زبان ملک یا در زبان پیغمبر یا ایجاد
نقوش داله بر آن در لوح محفوظ که در آن هیچ کفر نیست و لهذا
حق آنست که معتزله درین مسئله مکفر نیستند و چگونه تکفیر
کسی که منکر کلامیت ما بین الدفتین نه باین معنی باشد توان کرد
و حال آنکه بیشتر اشاعره برین اند چه کلام نفسی را عبارت از
معنی میدانند پس نزد ایشان اصوات و حروف کلام الله نیست
و تا نیاید آنچه گفته شد که ترتیب حروف در تلفظ بواسطه قصور
آلتست و در ملفوظ هیچ ترتیب نیست اعتراض کرده اند که این .

و ملفوظ قدیم صح

امر است

امریست خارج از طور عقل و از آن قبیلست که گویند حرکتی هست که اجزاء
آن مجتمعند در وجود و بعضی را بر بعضی تقدم نیست و تحقیق مقام
در مسئله کلام بر وجهی که شبهه و شکوک از آن مرتفع شود موقوفست
بر تمهید مقدمه که از آن حقیقت کلام معلوم شود و او آنست که قوت
تکلم در ما عبارتست از قوت نظم و تالیف میان الفاظ و حروف
معلومه ما و کلام ما عبارتست از آن الفاظ و حروف که مولف باشد
پس آن کلام باعتبار حصول در اذهان و مشاعر ما قطع نظر
از وجود خارجی کلام نفسیست و چون بواسطه آلات موجود خارجی
شود کلام لفظیست و چون تحقیق آنست موجود خارجی و موجود
ذهنی بالذات یکیست و باعتبار وجود مختلف پس کلام در الله
تعالی صفتیست که مبداء تالیف طایفه از الفاظ و حروف معلوم باشد
و کلام الله آن الفاظ و حروف مولفه و شکی نیست که این صفت
مبداء این تالیف است غیر علمست چه ممکن التخلفست از علم و متعلق
علم میتواند بود که متعلق این صفت نباشد همچنانکه کسی عالمست
بکلامی مولف غیر که آن کلام او نیست اگرچه معلوم اوست و این
صفت بمنزله قدرت بر انشاء کلامست در ما و کلام نفسی بمنزله
کلامی که مولف ما باشد در خیال و همانا آنچه بعض اکابر کشف
و شهود گفته اند که کلام صفتی است متولد از تقارع [?] عینی که میانه
علم و قدرت حاصل میشود اشاره باین معنی است فتامل من فهم
بالیقین هجی الفاظ و عبارات مخلوقات همه معلومات حضرت
حقست اما کلام آنحضرت نیست و کلام حق آنست که مولف
حضرت حق باشد در علم ازلی او بیواسطه و چون علم آنحضرت بالجمله
بیکدفعه ازلا و ابدا بی ترتیب و تعاقب متعلقست آن بحروف مولفه
نیز در علم الله مرتبا بی تعاقب مجتمعه حاصل باشد اگرچه در وجود
خارجی آن اصوات متعاقبه باشند و از علم بمرتب ترتیب در علم
لازم نماید چنانچه بر ذکی مشتبه نیست همچنانکه آن حضرت ازلا
و ابدا عالمست بحوادث مرتبه متعاقبه در وجود خارجی با آنکه

در مرتبهٔ علم متعاقب نیستند و حاصل آنکه صفتی که مبدأ تألیف
قدیمست و مؤلف نیز باعتبار وجود علمی قدیمست و این نه مذهب
فلاسفه است که کلام را صفت زایده بر علم الهی میدارند چه نیز او در
علم مبین شد و نه سخن حنابله که اصوات را قدیم میگویند و نه سخن
صاحب مواقف که الفاظ و حروف لفظی را قایم بذات حق میکرد
بی ترتیب و تعاقب در آن و سبب تعاقب در عبارات قصور آلت
میداند پس نزد او حروف و اصوات مسموعه در ذات حق بی ترتیب
تواند بود و معلومست که کیفیات سیاله بی ترتیب مستحیل الوجودست
در خارج و ترتیب ایشان در وجود خارجی لازم بذوات ایشانست
نه آنکه بواسطهٔ قصور آلتست با آنکه آن مفاسد که بر دیگران لازم
می آورد بر وهم لازم می آید چه شکی نیست که کلام لفظی عرض است قایم
بقاری و این عرض عین صفت قایم بذات حق تعالی نیست بلکه اگر
حروف و اصوات بی ترتیب قایم بذات حق باشد چنانچه ظاهر سخن اوست
میانه این نقوش و آن علاقهٔ دالیت و مدلولیت باشد و اطلاق
کلام الله بر آن بمجاز باشد و نزد او این محذورست فقد وقع
فیما هرب منه و چون برین وجه که تحقیق رفت اتقان نمایند
بسی شبهات مندفع شود از جمله آنکه گویند که در کلام الهی اخبار بطرق
ماضی بسیارست مثل قال موسی و عصی آدم و امثال آن و چون کلام
الله ازلی باشد کذب لازم آید زیرا که سابق بر ازل زمانی نیست
و این شبهه در کلامیه و در کتب کلامیهٔ مشهوره جواب برین وجه
گفته اند که کلام الله در ازل متصف بمضی و حال و استقبال نمیشود
بلکه در ما لایزال بحسب تعلقات و حدوث ازمنه و اوقات متصف
بآن میشود و بعضی برین وجه گفته که مضی و حال و استقبال
در کلام لفظیست که حادثست نه در کلام نفسی که قدیمست
و این هر دو سخن در غایت ضعف است چه کلام لفظی دال بر
کلام نفسی است و اختلاف در میان ایشان نمیتواند بود و اگر
اختلاف باشد کلام لفظی دال بر کلام نفسی نباشد بلکه بر خلاف

آن

59

آن دال باشد و تحقیق جواب بر وجه صواب آنکه کلام نفسی مشتملست بر
مضی و حضور و استقبال نظر بزمان مخاطب نه نظر بزمان متکلم
همچنانکه کسی در نفس خود تقدیر مخاطبی کند و با او گوید اکنون
چنین میکنی و بعد ازین چنین خواهی کرد و پیش ازین چنین بود و مراد
او ازین مضی و حضور و استقبال نسبت با وجود زمان مقدر آن
مخاطب باشد نه نسبت با زمان خطاب نفسی زیرا که کلام نفسی خطابیست
متوجه بمخاطبی مقدر پس در ازمنهٔ آن مخاطب مقدر ملحوظست
و آنچه ائمهٔ عربیت حکایت حال ماضی را اعتبار نموده اند و مضی میکنند
را استقبال و حضور جملهٔ حالیه بقیاس با زمان فعل میکنند پس
قریب باینست و مقرر باینست والله القریب المجیب و درین بحث
دقایق بسیارست اما تطویل این تعلیق بایراد آن مباحث مناسب
ندید بهمین مقدار اقتصار رفت والله الهادی الی الحق و الی صراط
مستقیم قریبة المغزی من معنی الرباعیة الاولی گویند زمان نیست
جز آنی سیال سیال ولی در نظر وهم و خیال گر چشم و خیال و هم بندی گردد
اندر نگرت ماضی و مستقبل و حال رباعیات مشتملة علی بعض مناقب
امیر المؤمنین و یعسوب الموحدین و الحث علی اخلاص الحب له و التوجه
الیه فانه ملاک الامر فی نیل الحقایق و کما قال المخبر الصادق علیه
الصلوة و السلام انا مدینة العلم و علی بابها ز نور رخت طلب
ساقی کوثر کشتی و ز کوثر کثرت می حدث بو کشتی لا یظماء
اصلا ابدا شاربها رمزیست ازین می ار توانی در کش رباعیة اخری
در ملک حقیقتست آن شاه مدار دست طلب از دامن آن شاه مدار
او باب مدینهٔ علوم است در آه زان در که رسی زود بمنزلگه یار رباعیة اخری
خورشید کمالست نبی ماه ولی اسلام محمدست و ایمان علی
گر بینی برین سخن میطلبی بنگر که ز بینات اسماست جلی معنی
رباعی ثانی ظاهرست و در رباعی اول اشارتست بآنچه در اخبار
صحیحه وارد است که در موطن معاد از حوض کوثر که مخصوص بحضرت
خاتم النبوة است کما یومی الیه قوله تعالی انا اعطیناک الکوثر حضرت

کما اشار الیه المجیب

ولایت پناه خاتم الولایة وغالبها خواص امت کریمه را شربتی خواهد داد که شارب ان هرگز تشنه نگردد وچون نزد محققان بتحقیق شده که هرچه در موطن معاد ظاهر میشود درین موطن مثالی نموداری دارد چه عوالم بمنزله مرایای متقابله اند وهرچه دریکی ازان ظاهرست در دیگری نوع ظهوری دارد اگرچه صورت را بحکم اختلاف موطن نوع اختلافی باشد در سیاق این رباعی کوثر را مثال کثرت داشته که تعبیر بحوض اشاره بوضوح احکام آن تواند بود ولهذا با تباین استعدادات وتخالف آرا ومذاهب در مسایل عددی ودقایق حسابی هیچ اختلافی نیست بخلاف علوم دیگر که حق وباطل دران متشابه ومتشاکلست ومشاهده وحدت در کثرت که عبارت از تحقیق بحقیقت توحیدست مثال شربت موصوفه وچون حضرت ولایت پناه باب مدینه علمست بی مدد فیض باطنی آنحضرت فوز باین مرتبه متمشی نمیشود وهمچنانچه ارتوا از شربت کوثر موعود جز بوسیله آنحضرت حاصل نمیگردد وتفصیل معنی رباعی اخیر آنست که بینات اسمین سامیین نبی وولی علیه وعلیه الصلوة والسلام بینتی است عادل بر صدق آن دعوی که در بیت اول مذکورست چه بینات اسم اعلی محمد اینست ح ایم ال وعدد مجموع ان عدد اسلامست وبینات اسم علی عالی اینست ین ام او آن بعینه حروف ایمانست وچون ایمان نسبت با اسلام بمنزله باطن است همچنانکه باطن نبوة است ببینات اسم خاتم النبوة که از وجهی فاتح نبوتست واز وجهی خاتم ان اسلام واقع شده وبینات اسم مظهر ولایت علی النبی وعلیه الصلوة والسلام که از وجهی خاتم ولایتست واز وجهی فاتح آن حروف ایمان واقع شده وچون نشاه نبوت مقتضی ادماج حقایق است در صور احکام شرعی ونوامیس وضعی وکشف وافصاح ازان حقایق موکول بنشاه ولایتست تمام حروف ایمانی در بینات اسم علی نبوی بصورت کتابی ظاهر شده بلکه چهار حرف اول ان که حروف ایمانست دران ظاهرست ایما بانکه شان مرتبه نبوت ایما بحقایقست نه افصاح ازان ودر بینات اسم عالی لوی علوی تمامی

بصورت

بصورت رقمی صریح ظاهرست اشعار بآنکه افصاح از حقایق وکشف حجب عالیشانست واین شمه ایست از فوایح ازهار واسرار که در مطاوی این دو اسم عالی منطویست وهمانا نکته دان صاحب فطنت که از اسلوب رمز وایما که زبان مرغان عبارت ازانست چنانکه گفته اند با خبر باشد بسی از لطایف ازخبایای این زوایا استخراج تواند نمود این مرتبه عالی ووصول بآن منتر شمات جهال پرست را میسر نیست بیت

بشر قصه سیمرغ وغصه هدهد کسی رسد که شناسای منطق الطیرست

وبیت دیگر

بهو توجه دانی زبان مرغانرا که نوبدیدی دمی سلیمانرا

نسئل الله تعالی الاطلاع علی حقایق اسراره والاستضاءة بلوامع انواره انه سمیع مجیب

تمت الرسالة الشریفة

الحمد لله علی اتمام هذه الرسالة والصلوة والسلام علی سیدنا محمد وآله وصحبه اجمعین

وکان الفراغ من تعلیقها لیلة الاربعاء لیلة الخمس وعشرین من شهر ذی القعدة سنة الف ومایه وستة واربعین غفر الله لمن دعا لکاتبه بالمغفرة آمین

مجموعه